

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Ladislav MOTÚZ

**ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO VÝVOJE
VYBRANÉ ČÁSTI EUROREGIONU PRADĚD**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Pavel PTÁČEK, Ph.D.

Olomouc 2014

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Ladislav Motúz (R11104)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Analýza demografického vývoje vybrané části euroregionu Praděd

Title of thesis: Analysis of demographic development of selected part of the Euregion Praděd

Vedoucí práce: RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.

Rozsah práce: 70 stran, 24 vázaných příloh

Abstrakt: Práce zkoumá demografický vývoj a sídelní indikátory vybrané části euroregionu Praděd. Shromážděním a komparací statistických dat posuzuje vliv státní hranice na demografické ukazatele přeshraničního území v čase. S ohledem na historické souvislosti a propustnost hranic se snaží zachytit vývoj populace a přeshraničních vazeb od 90. let 20. stol. Ukazuje se, že státní hranice stále tvoří znatelnou prostorovou bariéru.

Klíčová slova: demografický vývoj, prostorová a časová analýza, euroregion Praděd, pohraničí

Abstract: The thesis examines the demographics and residential indicators selected part of the Euroregion Praděd. The collected data were compared and assessed the impact of national borders on demographics development. Historical context and the permeability of borders were taken into account when trying to capture demographics and cross-border collaboration from the 90s of the 20th century. It shows that national borders are still a barrier in space.

Keywords: demographics development, spatial and time analysis, euroregion Praděd, borderland

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením RNDr. Pavla Ptáčka, Ph.D. a uvedl v seznamu veškerou použitou literaturu a jiné zdroje.

V Olomouci 7. května 2014

.....

Podpis

Rád bych na tomto místě poděkoval panu RNDr. Pavlu Ptáčkovi, Ph.D. za vstřícnost, ochotu a cenné připomínky při tvorbě této práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ladislav MOTÚZ**
Osobní číslo: **R11104**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Analýza demografického vývoje vybrané části území euroregionu Praděd**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce se bude zabývat vývojem a analýzou demografických a sídelních indikátorů v rámci okresů Bruntál, Jeseník a powiatů Nysa a Prudnik. Zejména se jedná o oblast struktury obyvatelstva, jeho dynamiky a sídelní struktury (projekty přeshraniční spolupráce apod.). Výstupem bude přehled vývoje těchto indikátorů za co možná nejdelší časové období od roku 1990. Použity budou data a údaje za úroveň obcí, okresů (powiatů), krajů (vojvodství) a doplňkově za celostátní úroveň. Data a údaje budou harmonizovány. Bude se vycházet z dostupných analýz a statistických materiálů a ty budou vhodně vizualizovány ve formě mapových výstupů a doprovodných textů.

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Rozsah pracovní zprávy: **5 000 - 8 000 slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

ČSÚ (2005): Euroregion Praděd/Pradziad. dostupné z:
<http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/krajp/13-7114-05-xm>
Ptáček, P., Mintálová T. (2012): Perception of cross-border cooperation in the Czech and Polish border area on the example of the Jeseník Region. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Rerum Naturalium, Geographica 43/1, s. 31-49
Petr KLADIVO, Pavel PTÁČEK, Pavel ROUBÍNEK, Karen ZIENER (2012): THE CZECH-POLISH AND AUSTRIAN-SLOVENIAN BORDERLANDS ? SIMILARITIES AND DIFFERENCES IN THE DEVELOPMENT AND TYPOLOGY OF REGIONS. Moravian Geographical Reports, 20/3, s. 22-37
Ruffini, F., V., Ptáček, P. (eds.) (2009): Atlas of the Carpathian Macroregion. Palacký University, 60 s.

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **22. května 2013**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2014**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 22. května 2013

Obsah

1. ÚVOD.....	8
1.1 Úvod a cíle práce	8
1.2 Metodika, postup práce a zdroje dat	8
1.2.1 Vymezení zájmového území.....	12
1.3 Rešerše literatury	14
2. CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ	17
2.1 Fyzicko-geografické aspekty	17
2.1.1 Reliéf	17
2.1.2 Vodstvo.....	18
2.1.3 Klima	19
2.1.4 Půda	19
2.2 Vývoj česko-polského pohraničí a spolupráce	19
2.2.1 Historie a vývoj česko-polského pohraničí do konce 80. let 20. stol.	20
2.2.2 Propustnost hranice a vývoj česko-polské spolupráce po roce 1990	21
2.3 Euroregion Praděd	24
3. SÍDELNÍ STRUKTURA.....	26
4. DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ	34
4.1 Vývoj obyvatelstva 2001 - 2011	34
4.2 Přirozený a migrační pohyb obyvatelstva 2002 - 2011	35
4.3 Struktura obyvatelstva	37
4.3.1 Struktura podle věku a pohlaví	37
4.3.2 Vzdělanostní struktura	40
4.3.3 Struktura podle ekonomické aktivity	42
5. ZÁVĚR.....	44
6. SUMMARY.....	46
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	47
8. SEZNAM PŘÍLOH	50

1. ÚVOD

1.1 Úvod a cíle práce

Studium regionální geografie vede studenta k chápání dnešního světa v souvislostech a snaze o komplexní přístup v každé problematice. Taková byla i snaha při řešení tématu této práce zabývající se analýzou demografického vývoje a sídelních indikátorů části česko-polského přeshraničního území v oblasti euroregionu Praděd a přehledu forem přeshraniční spolupráce zde uplatňovaných od začátku 90. let 20. století.

Přeshraniční regiony, jejich činnost, způsob fungování a možnosti dalšího rozvoje jsou aktuální témata nejen států a regionů samotných, ale i celé Evropské unie, která na jejich podporu dlouhodobě vynakládá značné objemy financí. Důraz na řešení integrace pohraničních oblastí je kladen také z toho důvodu, že tato území tvoří často vnější periferie jednotlivých států a zároveň vnitřní periferie Evropské unie. Analýza zmíněných indikátorů na vybraném přeshraničním území proto může napovědět, jak se změnou propustnosti hranic a politického směřování mění základní charakteristiky obyvatelstva těchto oblastí.

Hlavním cílem práce je geografická analýza česko-polského pohraničí v oblasti Euroregionu Praděd s důrazem na demografické a sídelní indikátory. Práce zkoumá, do jaké míry dnes tvoří politická hranice v tomto území rozdíly v demografických a sídelních ukazatelích a jaké vývojové trendy jsou od doby založení euroregionu Praděd na konci 90. let 20. stol. patrné. Zjištěné údaje chce vhodně vizualizovat formou mapových výstupů a doprovodných komentářů. Dále přibližuje historický vývoj území, propustnosti hranic a přeshraniční spolupráce, a to kvůli pochopení současného stavu v kontextu s faktory, které území ovlivňovaly v minulosti.

1.2 Metodika, postup práce a zdroje dat

Počáteční metodou práce bylo studium odborných pramenů věnujících se problematice česko-polských hranic a pohraničí obecně. Literatura byla porovnávána a její syntéza poskytla podklad pro zpracování teoretické části. Pro přiblížení zájmové oblasti v souvislostech byl věnován prostor popisu fyzicko-geografických vlastností oblastí, stručnému představení euroregionu Praděd a uplatňovaným formám přeshraniční spolupráce.

Dále bylo potřeba seznámit se s územně-správním členěním obou zemí, dostupností statistických údajů, vzájemné porovnatelnosti územních jednotek a dat a vytvoření pracovního konceptu na základě stanovených cílů.

Ke grafickému znázornění demografické analýzy jsme použili celou škálu základních interpretačních metod jako tabulky, obrázky, grafy, kartogramy a přehledové mapy. Kartografické

výstupy byly zpracovány v programu ArcGIS 10.1. Nejprve byly vektorizovány běžně dostupné podkladové WMS mapy z portálu ČÚŽK za českou část a z portálu Geostatystyczny za část polskou, které posloužily k následným mapovým projekcím.

Statistická data byla získána z webových stránek Českého statistického úřadu (ČSÚ) a Polského statistického úřadu (Główny Urząd Statystyczny - GUS). V České republice se pro porovnání demografického vývoje využily především údaje o stavu obyvatelstva ze sčítání lidu (SLDB) 2001 a 2011. V Polsku proběhla porovnatelná sčítání lidu v roce 2002 a 2011. Údaje o pohybu obyvatelstva byly získány z demografických ročenek příslušných administrativních jednotek. Užitečná byla při získání regionálních dat Polska také Lokální datová banka polského statistického úřadu (Local Data Bank).

Při vymezení zájmového území přesně definovaného v podkapitole 1.2.1 bylo přihlédnuto k porovnatelnosti územních jednotek a náročnosti analýzy statistických dat. Snahou bylo vytvořit celistvé území v rámci vyšších správních jednotek obou zemí (okresů/poviatů) v oblasti euroregionu Praděd.

Bylo také potřeba vyřešit otázku, které územní jednotky mezi sebou porovnávat, jelikož se jejich prostorová a velikostní struktura na obou stranách hranice liší. Matematickým pokusem vyjádření porovnatelnosti správních jednotek popisuje následující postup. Nejprve se shromáždily základní údaje o rozloze a počtu obyvatel obou příhraničních částí podle sčítání 2011 (viz tab. 1).

Tab. 1.: Základní údaje o české a polské části zájmového území v roce 2011

Území	Rozloha (km ²)	Podíl na celkovém zájmovém území (%)	Počet obyvatel (v tis. ob.)	Podíl na celkovém zájmovém území (%)
Česká část	2 255	29,4	131,5	15,6
Polská část	5 422	70,6	713,3	84,4
Celkem	7 677	100,0	844,7	100,0

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011, GUS. Local Data Bank - Census 2011)

Hodnoty z patřičné části byly přepočteny na průměr za obec, gminu, obec s pověřeným obecním úřadem (POÚ), obec s rozšířenou působností (ORP), okres a poviat (tab. 2). Získali jsme tak hrubý přehled o tom, jak je každá administrativní jednotka průměrně velká výměrou a kolik v ní žije obyvatel.

Tab. 2: Průměrná velikost územních jednotek na české a polské straně zájmového území

Územní jednotka	Průměrná hodnota	
	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel
Gmina	123	16 210
Poviat	775	101 894
Obec	25	1 445
Obec s POÚ	226	13 147
SO ORP	564	32 868
Okres	1 128	65 736

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011, GUS. Local Data Bank - Census 2011)

Následně jsme dali do poměru průměrné hodnoty sídelních jednotek obou zemí mezi sebou (tab. 3). Porovnávala se nejprve plocha, poté počet obyvatel a nakonec součin obou ukazatelů. Čím více se výsledná hodnota blížila číslu 1, tím si byly územní jednotky podle daného ukazatele podobnější.

Tab. 3: Porovnání sídelních jednotek zájmového území podle poměru rozlohy, počtu obyvatel a jejich součinu

Území	Poměr rozlohy				Poměr počtu obyvatel				Součin obou hodnot			
	Obec	Obec s POÚ	SO ORP	Okres	Obec	Obec s POÚ	SO ORP	Okres	Obec	Obec s POÚ	SO ORP	Okres
Gmina	4,97	0,55	0,22	0,11	11,22	1,23	0,49	0,25	55,80	0,67	0,11	0,03
Poviat	31,26	3,43	1,37	0,69	70,53	7,75	3,10	1,55	2204,51	26,62	4,26	1,06

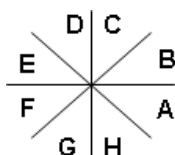
(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011, GUS. Local Data Bank - Census 2011, vlastní výpočty)

Při pohledu na tabulku 3 zjistíme, že neblíže k sobě podle poměru plochy i počtu obyvatel má polská gmina s českou obcí s pověřeným obecním úřadem. Český ekvivalent gmině je podle klasifikace NUTS obec, která je však v poměru průměrné plochy a počtu obyvatel výrazně menší. Vyšší polská administrativní jednotka poviat má podle tabulky nejbliže k českému okresu. Nejvhodnější je tedy s přihlédnutím k rozloze a počtu obyvatel porovnávat gminu s obcí s pověřeným obecním úřadem a poviaty s okresy.

Demografická analýza je omezena dostupnými porovnatelnými daty v obou částech. Na polské straně nejsou především za sčítání 2011 vždy dostupné údaje do potřebné podrobnosti, proto se analýza omezuje pouze na základní ukazatele, které však pro účely práce dostačují.

Vývoj počtu obyvatel sledujeme použitím řetězových a bazických indexů, kdy řetězový porovnává vždy po sobě jdoucí hodnoty časových řad a bazický udává poměr časové řady k pevnému základu, v našem případě roku 2001. Uváděny jsou v procentech.

Pro charakteristiku pohybu obyvatelstva, tzn. vývoje přirozeného a migračního pohybu použijeme Webbův diagram. Zjištěné absolutní hodnoty přirozeného přírůstku a migračního salda z jednotlivých let 2002 až 2011 zprůměrujeme a přepočteme na 1000 obyvatel průměrného středního stavu těchto let. Výsledkem je rozdělení zkoumaných území do osmi kategorií A až H (obr 1). Sektory A a B se vyznačují přirozeným přírůstkem, v sektorech C a D převládá migrační přírůstek. Sektory E a F jsou kategoriemi pro přirozený úbytek a sektory G a H dominují migračním úbytkem.

Obr. 1: Schéma Webbova diagramu (Zdroj: vlastní tvorba)

Strukturu obyvatelstva budeme hodnotit podle několika základních ukazatelů. Index stárí je procentuální podíl osob v postproduktivním věku 65+ na osobách věku předproduktivního (0 - 14 let). Index ekonomického zatížení je procentuální vyjádření podílu obyvatel věkových skupin 0 - 14 a 65+ na ekonomicky aktivní složce populace 15 - 64 let. Indexem feminity vyjadřujeme procentuální podíl žen na sto mužů. Věková pyramida nám přiblíží složení obyvatelstva podle pohlaví a pětiletých věkových skupin. Sestrojena bude pomocí relativních hodnot, podle nichž porovnáme české a polské území. Všechny ukazatele o stavu obyvatelstva jsou vztaženy k roku 2011 a 2001.

Další charakteristikou bude vzdělanostní struktura, která je důležitým ukazatelem stavu kvality populace. Pro sčítání 2011 jsou na polské straně dostupná pouze data do úrovně poviatů, proto bude probíhat komparace na této úrovni. Polská statistika počítá vzdělanostní strukturu od věku 13+ na rozdíl od českých zvyků 15+. Pro porovnání bude vypočítán syntetický ukazatel vzdělanosti, který každému stupni vzdělání přiřazuje určitou váhu. Jeho podoba je následující:

$$VI = 1 \times ZV + 2 \times SBM + 3 \times SSM + 4 \times VV,$$

(VI - vzdělanostní index, ZV - základní vzdělání, SBM - středoškolské bez maturity, SSM - středoškolské s maturitou, VV - vysokoškolské).

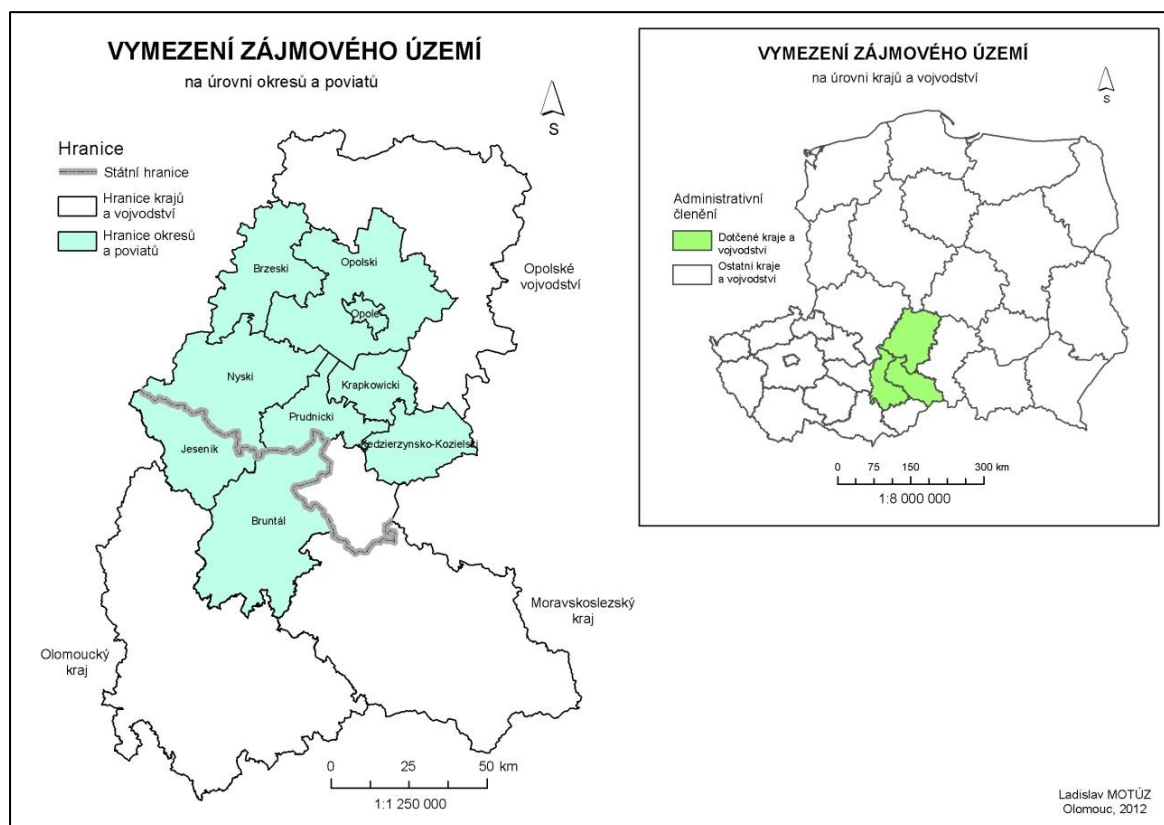
Ač by bylo zajímavé sledovat rozdílnosti v náboženské struktuře pohraničí, věnovat se jí v této práci nebudeme. Polská statistika totiž nabízí data o religiozitě pouze na úrovni vojvodství. Můžeme tedy alespoň zmínit obecně známá fakta. Polsko se vyznačuje mnohem vyšším podílem věřících obyvatel než Česká republika. V rámci Evropy patří dokonce k předním státům podle podílu věřících osob. Naopak ČR je známa jako velmi ateistická země s pokračujícím úbytkem věřících.

Poslední ukazatele jsou ekonomická aktivita, kterou budeme sledovat pomocí podílů ekonomicky aktivních obyvatel na celkovém počtu obyvatel a míra nezaměstnanosti vypočtená jako podíl nezaměstnaných na ekonomicky aktivní složce.

Statistické výpočty a grafy byly provedeny v programu Microsoft Office Excel 2007 a textová část v Microsoft Office Word 2007.

1.2.1 Vymezení zájmového území

Pro účely práce je potřeba přesně vymežit oblast, na kterou se bude popisovaná analýza vztahovat. Rámcově se jedná o území euroregionu Praděd, které je však modifikováno z důvodu lepší statistické porovnatelnosti příhraničních oblastí obou zemí. Do analýzy jsou zahrnuty některé územní jednotky, které k euroregionu v současnosti nepatří a naopak několik prostorově marginálních územních jednotek je vyřazeno. Vzniká tak plošně homogenní snáze porovnatelné území. Jeho vymezení do úrovně okresů a poviátů znázorňuje obrázek 2.

Obr. 2: Vymezení zájmového území do úrovně okresů a poviátů.

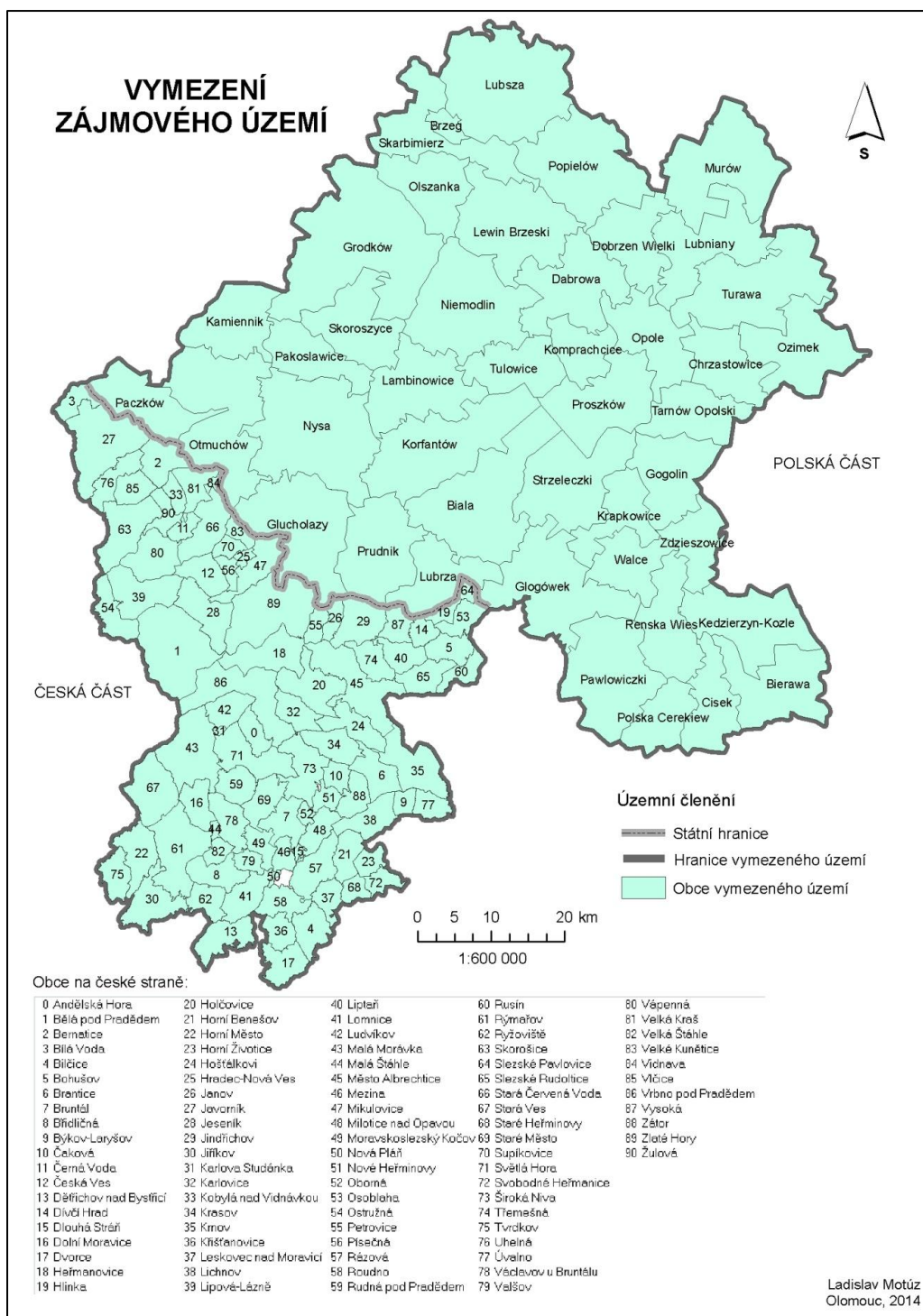
(Zdroj: ČÚZK. Prohlížeč sloužby - WMS, GEOPORTAL. View service (WMS), vlastní tvorba)

Na **české straně** zahrnuje zájmová oblast úplné okresy Jeseník (24 obcí) v Olomouckém kraji a Bruntál (67 obcí) v kraji Moravskoslezském. Oproti členskému stavu v euroregionu k 31. 12. 2012 je navíc zahrnuto území 20 obcí (Bílá Voda, Vápenná, Heřmanovice, Petrovice, Holčovice, Hošťálkovy, Krasov, Čaková, Nové Heřminovy, Milotice nad Opavou, Dlouhá stráž,

Staré Město, Moravskoslezský Kočov, Valšov, Mezina, Roudno, Křišťanovice, Bilčice, Dvorce a Býkov-Láryšov) a žádné nebylo vyjmuto.

V **polské části** jde o celistvé území powiatů Niského (9 gmin), Prudnického (4 gminy), Kedzierzynsko-Kozielského (6 gmin), Brzeského (6 gmin), Opolského (13 gmin), Krapkowického (5 gmin) a městského powiatu Opole náležících do vojvodství Opolského. Oproti území euroregionu Praděd je navíc zahrnuto území 15 gmin (Kamiennik, Ląbinowice, Pawłowiczki, Cisek, Bierawa, Skarbimierz, Brzeg, Lubsza, Lewin Brzeski, Dobrzyn Wielki, Murów, Lubniany, Turawa, Chrzastowice a Tarnów Opolski). Vyjmuto bylo území gmin Byczyna a Kluczbork (powiat Kluczborski), Lesnica a Ujazd (powiat Strzelecki) a Rudniki (powiat Oleski).

Dohromady se zájmové území skládá ze 135 základních sídelních jednotek (obec/gmina), jejich přehled podává obrázek č. 3. Na české straně se nachází východně od obce Nová Pláň (č. 50 na obr. 3) bílé místo - vodní nádrž Slezská Harta, která katastrálně spadá pod město Bruntál. Pro potřeby práce byla kvůli přehlednosti ponechána jako prázdné místo.

Obr. 3: Vymezení zájmového území na úrovni obcí a gmin (Zdroj: ČSÚ. Statistický lexikon obcí České republiky k 31. 10. 2013, ČÚZK. Prohlížeční služby - WMS, GEOPORTAL. View service (WMS), vlastní tvorba)

1.3 Rešerše literatury

Pro vypracování této práce byla použita především literatura týkající se demografie, pohraničí, přeshraniční spolupráce a jejího vývoje. Jako výchozí příklad aktuálního přístupu ke zkoumání vazeb a charakteristik česko-polského pohraničí posloužila odborná práce The Czech-

Polish and Austrian-Slovenian borderlands - similarities and differences in the development and typology of regions (Kladivo, Ptáček, Roubínek, Ziener, 2012) z mezinárodně recenzovaného geografického časopisu Moravian Geographical Reports vydávaného Akademií věd ČR. Článek pojednává o vývoji česko-polského a rakousko-slovenského pohraničí, zaměřuje se na teoretické přístupy k vývoji přeshraničních vazeb a historické souvislosti zájmové oblasti. Ve výzkumné části se zabývá porovnáváním a statistickou analýzou demografické a socioekonomické charakteristiky a prostorovou dostupností.

Prací charakterizující euroregion Praděd, jeho důležité statistiky a informace o přírodních a turistických zajímavostech je publikace Euroregion Pradziad - Praděd statistických úřadů v Opoli, Ostravě a Olomouci (ČSÚ, 2013). V první části obsahuje krátké seznámení s členskými obcemi a v druhé části přibližuje socio-ekonomickou situaci území. Pro naše účely posloužila jako zdroj informací o historii spolupráce a seznámení s demografickými ukazateli, pro které je možno získat porovnatelná data z posledního sčítání v roce 2011. Jejím limitem je pro nás omezení se na obce náležící k euroregionu.

Tématem pohraničí, příhraničních regionů a jejich spolupráce se ve svých publikacích a výzkumu věnuje poměrně značná řada vědců. Např. v díle České pohraničí - bariéra nebo prostor zprostředkování (Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol., 2004) se autoři komplexně zaobírají problematikou pohraničí, teoretickým přístupem pro vymezování hranic a pohraničních regionů, regionální politikou a přeshraniční spoluprací, integrací v rámci Evropské unie a dalším tématům. Česko-německému pohraničí se konkrétně věnuje J. Dokoupil, jenž zkoumá vliv státních hranic a jejich propustnost ve vztahu k zahraniční pracovní migraci (Dokoupil, Toušek, 2001). V publikaci Geografická analýza pohraničí (Jeřábek, 1999) popisuje M. Jeřábek spolu s kolektivem dalších geografů vývoj a prostorovou diferenciaci pohraničního prostoru na základě širokého spektra charakteristik.

S předešlým odstavcem se pojí fakt, že hranice mezi Českou republikou a Polskem není v nedávné minulosti zkoumána tak často, jako hranice česko-německá. Autoři zabývající se otázkami přeshraničních vazeb mimo jiné i na česko-polské hranici jsou pracovníci katedry geografie Přírodovědecké fakulty v Olomouci. V. Toušek, M. Fňukal, P. Kladivo a Z. Szczyrba zkoumali česko-polské a česko-slovenské pohraničí v rámci fungování euroregionálních struktur a vývoje přeshraniční spolupráce a jejich ovlivnění vstupem České republiky do EU. P. Ptáček a T. Mintálová se zabývali v práci Vybrané aspekty přeshraniční spolupráci v českém a polském pohraničí na příkladu Jesenicka (Ptáček, Mintálová, 2012) specifickými vlastnostmi česko-polských vztahů v okrese Jeseník a jak tyto vztahy ovlivnil vstup obou zemí do Schengenského prostoru v roce 2007. Pomocí interview se starosty a dotazníkového šetření mezi obyvateli zmapovali nejdůležitější změny a pokusili se odhadnout následující vývoj. Spoluprací olomouckých geografů s italskými kolegy z Institutu pro regionální rozvoj v Bolzano vznikl Atlas of the Carpathian Macroregion (Fňukal, 2009), jenž pomocí kartografických výstupů

a doprovodných textů přibližuje toto rozsáhlé území zasahující do osmi Evropských států a týká se také česko-polského příhraničního prostoru. M. Halás se potom dlouhodobě zabývá česko-slovenským pohraničím a své poznatky shrnul v publikaci *Cezhraničné vazby a cezhraničná spolupráca* (Halás, 2005).

Historickým vývojem českého území v provázanosti s jeho správním členěním se zabývá publikace *Dějiny správy českých zemí - od počátku státu po současnost* (Hledíková, Janák, Dobeš, 2007). Stejně jako publikace *Osídlování českého pohraničí od května 1945: na příkladu vybraných obcí Litoměřicka* (Houžvička, 1999) a *Sudetoněmecká otázka v názorech a postojích obyvatel českého pohraničí* (Kastner, 1996) posloužila kniha k přiblížení vývoje zkoumané oblasti a vytyčení hlavních historických milníků.

Pro přiblížení fyzicko-geografických aspektů území byla mimo jiné použita absolventská práce *Potůčka* (Potůček, 2007), který se věnoval programům rozvoje území euroregionu Praděd a ve své práci popsal fyzicko-geografickou charakteristiku pohraničí.

Publikací věnujících se demografii je k dostání hojné množství. Vyčerpávající souhrn informací poskytuje kniha *Základy demografie* (Pavlík, Rychtaříková, Šubrtová, 1986), která na více než sedmi stech stranách podává obsáhlý přehled o vzniku, historii a problematice demografie. Modernější a nepoměrně stručnější formou seznámení s demografickou vědní disciplínou je publikace *Demografie* poprvé z roku 2005 (Koschin, 2005), jež ji přijatelnou formou představuje a utváří ve čtenáři základ pro další studium.

2. CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ

2.1 Fyzicko-geografické aspekty

Fyzicko-geografická charakteristika euroregionu Praděd přibližuje přírodní podmínky, jež v minulosti ovlivňovaly strukturu osídlení území a i v moderní informační době 21. století utváří výrazný předpoklad života místních obyvatel, jelikož je člověk na přírodě a životním prostředí, ve kterém přebývá, přímo závislý. Následuje stručný fyzicko-geografický popis.

2.1.1 Reliéf

Geomorfologickým členěním náleží většina území české části euroregionu Praděd do Krkonošsko-jesenické soustavy a Jesenické podsoustavy, menší východní část území tvoří reliéf celku Opavské pahorkatiny spadající do soustavy Středopolské nížiny, oblasti Slezské nížiny.

V severozápadní části euroregionu tvoří hranici s Polskem Rychlebské hory, které dále u polských sousedů pokračují jako Góry Złoté. Jedná se o plochou pahorkatinu částečně přemodelovanou pleistocenními kryogenními pochody, složenou z krystalických hornin a hlubinných vyvřelin. Typické jsou výskyty izolovaných skal, kamenných moří a kryoplanačních teras. V krystalických vápencích se místy projevuje krasovění formou krasových tvarů. V oblasti jsou pozůstatky lomů, hald a dalších antropogenních tvarů po těžbě rud. Převážně smrkovými porosty zalesněné oblasti dominuje nejvyšší vrchol Smrk s 1125 m n. m. (Potůček, 2007).

Na severovýchod a východ od Hrubého Jeseníku tvoří hranici s Polskem Zlatohorská vrchovina. Původní krystalické horniny byly zvrásněny a z části přeměněny horninami karbonskými a následně překryty křídovými, třetihorními a čtvrtohorními sedimenty. Pevninský ledovec zasáhl v pleistocénu okraje vrchoviny, kterou kryogenní pochody přemodelovaly a rozdělily hlubokými údolními. Důkazem tropického krasovění jsou jeskyně Na Špičáku a ostrovní hora Velký Špičák. Pole a louky přecházejí se stoupající nadmořskou výškou do druhotných smrkových porostů. Nejvyšším vrcholem je Příčný vrch s 975 m n. m. (Potůček, 2007).

V nejsevernější části českého pohraničí s Polskem, severovýchodního českého Slezska, se rozkládá celek Vidnavská nížina, což je plochá pahorkatina složená ze třetihorních a čtvrtohorních usazenin. Stejně jako okolní celky jeví pozůstatky pleistocenního zalednění pevninským ledovcem. Na úpatí Rychlebských hor jsou typickým geomorfologickým tvarem náplavové kužely, dále se na území vyskytují pozůstatky těžby štěrkopísků a kaolinu ve formě dolů a dalších antropogenních tvarů. Střední výška je 270 m n. m. (Potůček, 2007; Smolová, Vítek, 2010).

Největší dominantou severní Moravy je masiv Hrubého Jeseníku, který je tvořen v jádru rulou a v obalu metamorfovanými devonskými horninami. V západní části se místy nachází amfibolity. Toto stupňovitě uspořádané kerné pohoří jeví ve vrcholových partiích známky

přemodelování kryogenními pochody, jako zbytky zarovnaného povrchu, kryoplanační terasy, mrazové sruby a srázy, balvanové proudy a balvanové moře. Znána je přítomnost pleistocenního pevninského ledovce ve Velké kotlině. Oblast je chráněna jako CHKO a je hojně turisticky navštěvována. Nejvyšší vrchol Praděd dosahuje výšky 1491 m n. m (Potůček, 2007).

Na jihovýchod a východ od Hrubého Jeseníku se rozkládá Nízký Jeseník. Jedná se o plochou vrchovinu uklánějící se východním směrem. Složená je většinou ze spodnokarbonských drob a břidlic a méně z devonských hornin. Mezi nimi místy vystupují ostrůvky vulkanitů, neogenních usazenin, spraší a sprašových hlín. Oblast je hospodářsky využívána množstvím polí a luk s pasoucím se dobytkem, lesy jsou převážně smrkové. Těžila se zde břidlice a železné i barevné rudy. Nejvyšším vrcholem je Slunečná s 800 m n. m (Potůček, 2007).

Do východní části euroregionu zasahuje Opavská pahorkatina, resp. Slezská nížina, které jsou na území ČR plošně shodné. Plochá pahorkatina je tvořena kvarténními uloženinami, sedimenty kontinentálního zalednění pokrytými sprašovými hlínami. Široká niva Osoblaha a Prudniku má převážně rovinný periglaciální ráz. Menší zalesněné plochy jsou tvořeny smrkem.

Reliéf polské strany má rovinný charakter, směrem k jihu se zvedá a nejvyšších nadmořských výšek dosahuje u hranic s Českou republikou (Potůček, 2007).

2.1.2 Vodstvo

Nejvýznamnějšími vodními toky v české části euroregionu Praděd (Potůček, 2007) jsou řeky Opava (vzniká soutokem Střední a Černá Opavy), Osoblaha, Bílá Opava (nad Karlovou Studánkou tvořící vodopády), Opavice, Bělá, Vidnávka a Moravice. Jedná se většinou o horní toky nižšího řádu, horské systémy a pramenné oblasti. Na polské straně jsou to řeky Klodzka, Nisa se svými přítoky Swidna, Widna, Mora a Biala Glucholaska, Kamienica, Scinawa Niemodlinska a Prudnik.

Mezi hlavní vodohospodářské stavby patří vodní nádrž Slezská Harta na řece Moravici s celkovým objemem cca 218, 7 mil. m³ a plochou 870 ha, která doplňuje starší vodní nádrž Kružberk ležící na jejím toku níže a primárně slouží jako zásobárna vody s vodohospodářskými a rekreačními funkcemi. V Polsku zasahuje částečně na území euroregionu Otmuchovské a Nyské jezero, které rovněž plní vodohospodářskou a rekreační funkci.

Další vodní plochy mají pouze lokální význam. Jmenovat můžeme průtočný Petrův rybník nacházející se na přítoku Opavy nedaleko Krnova nebo Pavlovický rybník na řece Osoblaze blízko Slezských Pavlovic. Přírodní a turistickou zajímavostí je Velké a Malé mechové jezírko rašeliništního původu u Rejvízu na severozápadě Hrubého Jeseníku. Leží v povodí horního toku Černé Opavy v nadmořské výšce 769 resp. 745 m n. m a od roku 1955 je území rezervací o rozloze téměř 260 ha.

2.1.3 Klima

Podnebí euroregionu ovlivňuje z obecného hlediska významně členitost georeliéfu, kdy rovinný profil v Polsku přechází směrem do Česka v pahorkatiny a hornatiny. Menší roli hraje i rozhraní mezi oceánským a pevninským klimatem. Oblast Hrubého Jeseníku podle Quittovi klasifikace klimatických oblastí náleží na západě území do chladné klimatické oblasti C6, nejchladnějšími místy jsou vrcholové partie spadající do oblasti C4. Chladná klimatická oblast C7 se projevuje i dále na jihovýchod v Nížkém Jeseníku na Rýmařovsku a zasahuje až k Dětrichovu nad Bystřicí. Směrem na sever a východ přechází klima do mírně teplé oblasti MW2 až MW7. Jedná se o údolí řeky Bělá, horní tok Osoblahy, Třemešnicko, Albrechticko, Krnovsko a východní část Bruntálska. Nejteplejším územím na české straně euroregionu je oblast Vidnavské nížiny a Osoblažského výběžku, která spadá do teplé oblasti W2 (Tolasz, 2007).

Podnebí na polské straně zkoumaného území se vyznačuje díky bezprostřední návaznosti na reliéf Česka podobnou klimatickou charakteristikou, avšak díky absenci pohoří a minimální výškové členitosti má teplejší ráz (Potůček, 2007).

2.1.4 Půda

Půda ovlivňuje možnosti zemědělského obhospodařování území, které mělo spolu s dalšími faktory v minulosti důležitý vliv na osídlování většiny oblastí.

Na Jesenicku a Bruntálsku je stejně jako v celé České republice převaha kambizemí, což je půdní typ původních listnatých a smíšených lesů tvořených převážně dubem a bukem. Je charakteristický kambickým hnědým horizontem, vyskytuje se v rozsáhlém území značně rozdílných klimatických podmínek a na různých půdotvorných substrátech. Druhým nejrozšířenějším typem jsou podzoly a kryptopodzoly nacházející se v oblasti Hrubého Jeseníku. V těchto půdách typických pro nejvyšší horské polohy se výrazně uplatňuje vybělený horizont na převážně kyselých, málo živých půdotvorných substrátech. Původně na nich rostly porosty smíšených lesů s převahou smrku. Ve Vidnavské nížině, v nivě Opavy kolem Krnova a na jihovýchod od Bruntálu se vyskytují půdy úvalových luhů vzniklé na naplaveninách, s typickou vrstevnatostí a nepravidelným rozložením organického materiálu. Hnědozemě vzniklé braunifikací (procesem hnědnutí) se vyskytují na popisovaném území v prostoru Osoblažska a východně od Krnova a jejich součástí jsou hydroxidy železa a jílové minerály. Území Rejvízu je pedologicky zajímavé přítomností organozemí, které jsou spjaty s výskytem rašelinišť a slatin (Bičík, 2009).

2.2 Vývoj česko-polského pohraničí a spolupráce

V geografické literatuře existuje široká škála definic pohraničí, jejichž porovnávání se důkladně věnoval Havlíček (Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol., 2004). Pohraničí lze obecně definovat jako periferní území s nižší frekvencí kontaktů s centrem, kdy frekvence kontaktů ve

vztahu k sousednímu zahraničí závisí na utváření vzájemného mezistátního poměru (značně lepší jsou vztahy mezi příhraničními oblastmi sousedních zemí v době míru a mezistátní spolupráce). Toto specifické území se vyznačuje stykem různých etnik, jazyků a kultur a končí zde běžně platnost jednoho právního řádu a jednoho správního systému (Kastner, 1996). Pro konkrétní podmínky České republiky je pohraničí definováno periferní polohou ve vztahu k centru, specifickými přírodními a klimatickými podmínkami, ale také sociokulturní diskontinuitou způsobenou směnou obyvatelstva (Houžvička, 1996).

K pochopení demografického vývoje zkoumaného pohraničí je potřeba znát historické souvislosti, které jej díky setrvačnému charakteru obměny populací do značné míry podmiňují. Současný stav je především výsledkem dlouhodobých populačních, sociálních a politických procesů trvajících desítky let. Příkladem je věková struktura obyvatelstva. Svou úlohu ale hrají i trendy aktuální, týkající se jen několika málo posledních let, jež ovlivňují např. migraci obyvatelstva za prací či rekreací. V poměrně nedávné historii se odehrály důležité události, které významným způsobem ovlivnili demografický vývoj popisovaného území. Tato kapitola si klade za cíl jejich stručně shrnout.

2.2.1 Historie a vývoj česko-polského pohraničí do konce 80. let 20. stol.

Poloha státní hranice mezi Českou republikou a Polskem v takové podobě, v jaké ji známe dnes, je výsledkem dlouhého historického a politického vývoje, který se na tomto území odehrával. Nejdůležitější politické události formující její současnou podobu nacházíme v 18. a 20. století (Kladivo, Ptáček, Roubínek, Ziener, 2012). V roce 1742, mezi první a druhou slezskou válkou, se Marie Terezie vzdala v zájmu zachování míru velké části Dolního a Horního Slezska a také Kladska ve prospěch Pruska (Gröger, 2008). Nová podoba hranice mezi tehdejším Rakousko-Uherskem a Pruskem mnohdy nerespektovala fyzicko-geografické vlastnosti území a často rozdělila osady jako např. na Javornicku (Kladivo, Ptáček, Roubínek, Ziener, 2012).

Po první světové válce nově vzniká Československo a Polská republika, mezi nimiž vyvstal spor o podobu vzájemné hranice. Pařížská mírová konference z roku 1919 stanovila předběžnou linii vymezující oba státy, jež byla prospěšnější pro Československo, které díky ní získalo některá města a ložiska nerostných zásob oproti vzájemné smlouvě z roku 1918. Oba státy na navržené podmínky přistoupily (Kunc, 2000). Trojmezí mezi Československem, Polskem a Německem bylo stanoveno na řece Odře, poblíž Gliwic a Bohumína. (Kladivo, Ptáček, Roubínek, Ziener, 2012).

Během druhé světové války, při okupaci Československa nacisty, silila v domácím i zahraničním odboji podpora odsunu větší části, nebo plné většiny německého obyvatelstva z českého území. Došlo na něj velmi brzy po Květnovém povstání českého národa, kdy byl prováděn razantní odsun obyvatelstva německé národnosti z Československého území. Pro svůj nehumánní charakter byla v západním světě kritizována tato tzv. „divoká“ první etapa

vysídlování, probíhající do přelomu července a srpna 1945. Od Postupimské konference v srpnu 1945 probíhal odsun z ČSR, ale i z Polska a Maďarska, organizovaně (Kastner, 1996). Přesídlení původních obyvatel se odehrálo na obou stranách hranic dnešního euroregionu a v jeho důsledku byla přerušena kontinuita ve všech aspektech (Kladivo, Ptáček, Roubínek, Ziener, 2012). Tímto aktem prakticky končí více než sedm set let trvající společenství Čechů a Němců v českých zemích (Kastner, 1996).

Navrácení vysídlených pohraničních oblastí do původního stavu, jenž by vykazoval slovanské znaky života, mělo napomoci vnitřní osídlení, kdy přicházelo obyvatelstvo z vnitrozemí a částečně i ze zahraničí. Jednalo se o 1,9 mil. Čechů, Slováků, Podkarpatských Rusínů, Volyňských Čechů a dalších národností. Populační ztrátu se tímto způsobem však pokrýt nepodařilo (Jeřábek, 1999).

Po druhé světové válce se česko-polská hranice znatelně zvětšila rozšířením Polské republiky západním směrem na úkor Německa a trojmezí se posunulo na tok Lužické Nisy. Konečné vymezení česko-polské hranice podepsaly obě země v roce 1958 (Kladivo, Ptáček, Roubínek, Ziener, 2012).

Dalších čtyřicet let region doplácel na svou periferní polohu a socialistickým režimem striktně uzavřené hranice se sousedním Polskem. Válka a události po ní následující s sebou přinesly demografické krize projevující se poklesem počtu obyvatel a zánikem části sídel. Výměna obyvatelstva znamenala nejen ekonomický úpadek regionu, ale i zpřetrhání veškerých duchovních vazeb s minulostí kraje, a to i přes ponechání převážné většiny majetku původního obyvatelstva na místě. Region se tak stal periferií s nepříznivým výhledem. Poškozena byla populační a průmyslová struktura. Demografický a ekonomický úpadek způsobil kromě výše popsaného i socialistický režim, jenž nepodporoval podnikání a tradiční soukromé rolnické hospodaření. (Zaniklé obce Jesenicka, 2014).

2.2.2 Propustnost hranice a vývoj česko-polské spolupráce po roce 1990

Důležitá změna ve vývoji pohraničí a v realizaci přeshraniční spolupráce přichází na počátku 90. let 20. století. Do této doby tvořila hranice prostorovou bariéru a její propustnost byla nízká. Se změnou politického systému a postupnou orientací na prozápadní integrační politiku se hranice postupně otevírá a její propustnost roste (Kladivo, Ptáček, Roubínek, Ziener, 2012).

Při zkoumání hranic a hraničních regionů je nutné respektovat diferencující aspekty, které tvoří základ pro *„pohlížení na hranici omezující příhraniční region jako na místo změny, rozdílu, nesouladu sousedních socioekonomických systémů; hranice může vystupovat jako nástroj separace, izolace sousedních systémů, může působit jako bariéra vztahů“*. Naproti tomu může být hranice nebo příhraniční region kontaktní zónou pro expozici a porovnání sousedních socioekonomických systémů. Podobnost (symetričnost) nebo rozdílnost (asymetričnost)

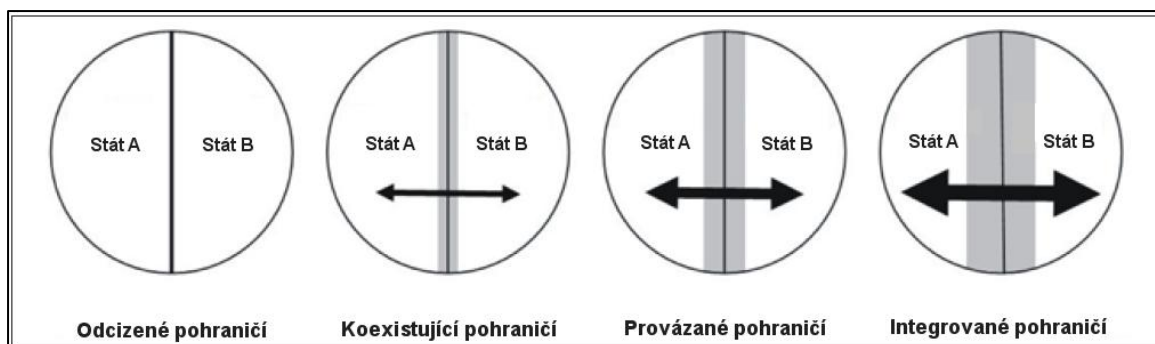
pohraničních vztahů závisí na ekonomické vyspělosti sousedních regionů (Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol., 2004).

Problematiku přeshraniční interakce řešil ve své práci Martinez (Martinez, 1994), který na příkladu hranice mezi Mexikem a USA rozlišil čtyři stupně přeshraniční interakce, a to: Odcizené pohraničí, Koexistující pohraničí, Provázané pohraničí a Integrované pohraničí (viz obr. 4).

Kategorie „Odcizené pohraničí“ se vyznačuje téměř absolutní absencí pravidelné přeshraniční interakce. Obyvatelé sousedních příhraničních oblastí jsou si díky funkčně uzavřené hranici tvořící fyzickou bariéru navzájem cizinci (Martinez, 1994). Takto by se dalo označit česko-polské pohraničí za období socialismu.

Přechodné formy přeshraniční integrace „Koexistující pohraničí“ a „Provázané pohraničí“ jsou stádia vývoje spolupráce a integrace příhraničních regionů. Hranice je nejprve mírně propustná s pouze omezenou možností příhraničních vztahů. Postupně roste jak otevřenost hranice, tak ekonomická a sociální provázanost sousedících regionů, což může být spojeno i s negativními důsledky (Martinez, 1994). V přechodné formě se nachází pohraničí mezi Českou republikou a Polskem od 90. let 20. století, kdy započaly první vzájemné přeshraniční aktivity. Na přelomu tisíciletí se jednalo spíše o formu „Koexistující pohraničí“, kvůli stále poměrně uzavřené hranici. Postupná realizace proevropské integrační politiky vedla v roce 2004 ke vstupu ČR a Polska do Evropské unie a následně 21. prosince 2007 k plnohodnotnému zapojení do Schengenské spolupráce. Od tohoto momentu se dá z hlediska možnosti volného pohybu osob a zboží považovat přeshraniční interakci mezi oběma zeměmi za „Provázané pohraničí“.

Ideálem v rámci přeshraniční interakce je „Integrované pohraničí“, představující fungující přeshraniční vztahy a vyvinutou přeshraniční regionální identitu (Martinez, 1994). Tento stav je cílem moderní evropské integrační politiky, reálně je však obtížné jeho dosažení, kvůli existenci mnoha ekonomických a sociálních problémů souvisejících se specifícností pohraničních oblastí, jako např. jejich perifernost, kvalita obyvatelstva, odliv mladých a vzdělaných lidí apod.

Obr. 4: Čtyři stupně přeshraniční interakce podle Martinze (Zdroj: Martinez, 1994, str. 3, upraveno)

Z postavení nově vzniklé České republiky a dalších postsocialistických zemí střední Evropy na začátku 90. let plynula potřeba spolupráce při přechodu k politickému a hospodářskému modelu západní Evropy. Výsledkem byl vznik Visegrádské skupiny v roce 1991, která měla znamenat rozšiřování evropské zóny stability východním směrem (Jeřábek, 1999).

Jak je uváděno výše, česko-polské pohraničí je znevýhodněno historickými okolnostmi. Jsou však patrné zjevné snahy o přiblížení se stavu plně integrovaného pohraničí např. formou příhraničních projektů mezi českými a polskými partnery. Postupně vznikalo institucionální zastřešení integračních procesů v podobě příhraničních euroregionů. Na česko-polské hranici byl prvním takovým subjektem Euroregion Nysa (1991). Následovaly Glacensis (1996), Praděd (1997), Silesia (1998), Těšínské Slezsko (1998) a Beskydy (2000). Tyto snahy byly již od počátku 90. let podporovány z prostředků Evropské unie v rámci programu **Phare CBC** (Kladivo, Ptáček, Roubínek, Ziener, 2012). Program Phare byl fond založený v roce 1989 původně pouze pro Polsko a Maďarsko, postupně se však otevřel i dalším přistupujícím zemím. S jeho pomocí byly financovány projekty podporující hospodářské a politické přiblížení bývalého východního bloku západní Evropě (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2009).

V období mezi roky 2004 a 2006, po vstupu obou zemí do EU, byly pro překonávání nevýhod plynoucích z příhraniční polohy využívány prostředky Evropského společenství z programu **Interreg III**, dělící se na tři části (A, B, C). Část A podporovala přeshraniční spolupráci, část B nadnárodní spolupráci a část C meziregionální spolupráci (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2009). V dokumentu Operačního programu přeshraniční spolupráce České republiky a Polska pro období 2007 - 2013 (OPPS ČR-PL 2007–2013) jsou shrnuty zkušenosti při realizaci tohoto programu. Uvádí se v něm, že přes velký počet předložených projektů byl proces administrace úspěšně ukončen a pozitivně je hodnocena spolupráce mezi všemi institucemi zapojenými do programu včetně expertů hodnotících předložené žádosti.

Plán rozvoje pohraničních oblastí pro další období představoval **Operační program přeshraniční spolupráce Česká republika - Polská republika 2007–2013**, jenž obsahoval čtyři prioritní osy rozdělující program na logické celky, které se dále dělily na oblasti podpory :

- posilování dostupnosti, ochrana životního prostředí a prevence rizik,
- zlepšení podmínek pro rozvoj podnikatelského prostředí a cestovního ruchu,
- podpora spolupráce místních společenství,
- technická pomoc.

Z evropského fondu pro regionální rozvoj na něj bylo vyčleněno 219,46 mil. €. Tato částka měla být navíc navýšena z českých a polských veřejných zdrojů (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2013).

Od první poloviny roku 2012 probíhá příprava nového **Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika - Polská republika na období 2014–2020**. Program připravuje bilaterální pracovní skupina Task Force se zástupci českých a polských regionálních institucí (pět krajů a tři vojvodství), euroregionů a Řídícího (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR) a Národního výboru (Ministerstvo infrastruktury a rozvoje PR). Podporované území zůstává stejné s obdobím 2007–2013. Tematicky by se měl nový Program zaměřit na témata bezpečnosti, využití potenciálu česko-polského pohraničí především v oblasti přírodního a kulturního dědictví, dopravní dostupnosti regionu, vzdělání a spolupráce vládních a nevládních institucí. Důraz by měl být kladen především na podporu aktivit souvisejících s přírodním a kulturním dědictvím a rozvojem silniční infrastruktury. Zavedeny by měly být některé inovace v podobě Systému předkládání projektových žádostí, Systému povinných indikátorů výstupu, Kritérií spolupráce nebo Třístranných projektů. V podobné podobě fungující do současné doby by měl být zachován Fond mikroprojektů. Plánovaný rozpočet Programu je přes 226 mil. € z ERDF (JTS, 2014).

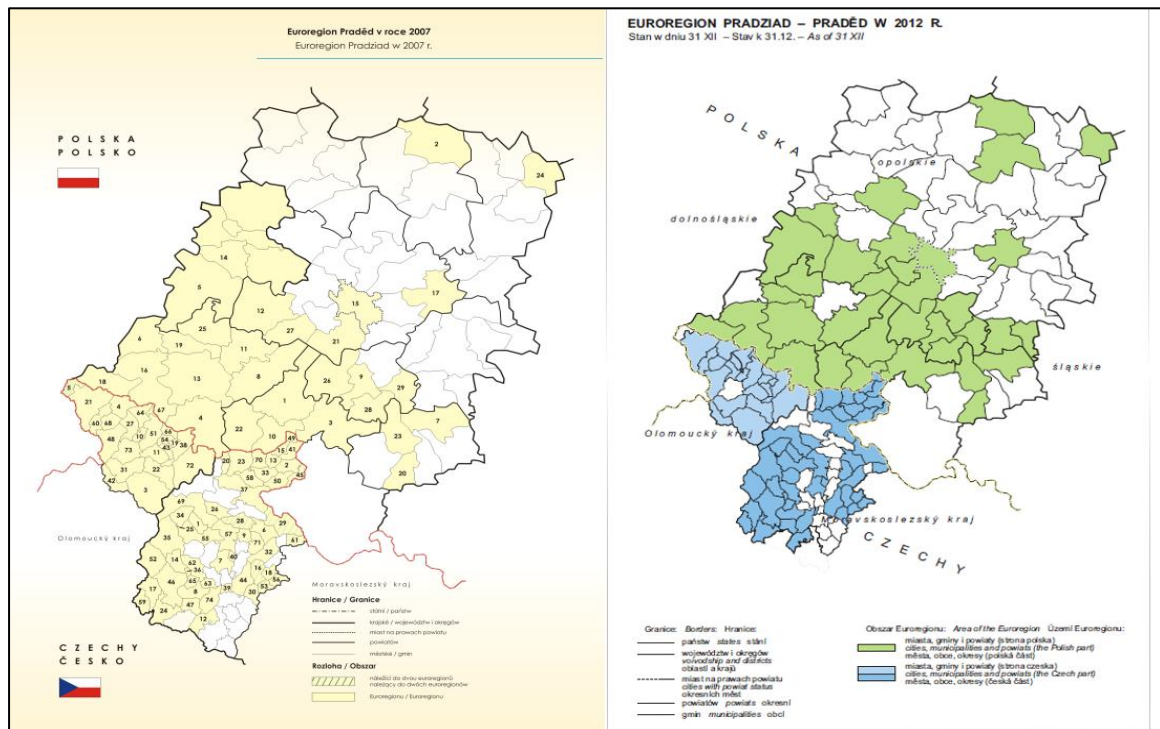
2.3 Euroregion Praděd

Po vzoru příhraničních regionů zemí Západní Evropy se počátkem 90. let uskutečňovala snaha o vzájemnou spolupráci také v česko-polském pohraničí. Nejdříve formou spontánního navazování kontaktů přes regionální a místní správní orgány, společenské a hospodářské organizace, svazky obcí apod. Území Jeseníků v tomto ohledu nebylo výjimkou. První větší iniciativu vyvinula samospráva města Jeseník, jež 21. června 1991 zorganizovala konferenci se zástupci měst a obcí jeseníckého a opolského regionu. V následujících letech postupně probíhalo sbližování a budování spolupráce např. formou společného územního plánování, rozvoje hraniční infrastruktury, obchodu, školství, cestovního ruchu, ochrany životního prostředí, sociální péče a humanitní pomoci. Tato společná činnost vedla zástupce Sdružení rozvoje obcí Pováří Osoblahy a Unie cestovního ruchu Nyské Země za Polskou stranu a asociací českých obcí a okresů Bruntál a Jeseník k podepsání Rámcové dohody o založení Euroregionu Praděd 2. července 1997 v Jeseníku (ČSÚ, Euroregion Praděd, 2013).

Z preambule rámcové dohody lze vyvodit hlavní cíle nově vzniklého euroregionu, a to podporu spolupráce mezi oběma stranami v ekonomickém rozvoji, zlepšení životní úrovně obyvatel, územní plánování, výstavbu a přizpůsobení příhraničních struktur, ochranu životního prostředí, předcházení katastrofám a likvidaci jejich následků, rozvoj kulturní výměny a cestovního ruchu podporující společné kulturní dědictví a usnadňování mezilidských vztahů (ČSÚ, Euroregion Praděd, 2013).

Změnu struktury euroregionu Praděd reprezentuje příklad z let 2007 a 2012 na obrázku 5. Jelikož je členství dobrovolné, obce do sdružení vstupují a vystupují podle svých zájmů a spokojenosti s jeho fungováním. Levá strana obrázku okazuje stav z roku 2007, kdy okres Jeseník a poviaty Nyski, Prudnicki a Brzeski patřily do euroregionu celým svým územím. Vpravo

je pak stav k 31. 12. 2012. Lze vidět, že struktura členů se mírně změnila, některé obce vystoupily a jiné se přidaly.

Obr. 5: Členové euroregionu Pradėd v roce 2007 a 2012

(Zdroj: Vymezení území. Euroregion Pradėd, ČSU, 2013, upraveno)

3. SÍDELNÍ STRUKTURA

Jedním z dílčích témat této práce je problematika sídelní struktury pohraniční oblasti v rámci euroregionu Praděd. I zběžný pohled na mapu příhraničního regionu stačí ke zjištění, že sídelní struktura a způsob využívání území se na obou stranách hranice liší. Tato podkapitola se snaží vystihnout základní znaky a rozdíly v sídelní struktuře zájmového území.

Sídla, jakožto elementární prvky sídelní struktury, jsou centry základní lidské aktivity, kde je soustředěna většina hospodářské a ekonomické činnosti. Podoba současné sídelní struktury je výsledkem působení mnoha faktorů, které ji v minulosti utvářely a měnily její podobu. Změny podmiňoval vývoj charakteru obyvatelstva, ekonomiky či zemědělství, zejména procesy reprodukce obyvatelstva a její vývoj, migrace, nabídka zaměstnání nebo existence průmyslu v daném sídle apod. (Nesvatbová, 2012).

Z obecného hlediska platí pro česko-polské pohraničí několik charakteristických rysů. Česká strana se vyznačuje vysokým počtem obcí, zatímco na polské straně je sídelní struktura koncentrovanější. Hustá síť malých a středních sídel nevytváří vhodné předpoklady pro rozvoj silnějších rozvojových center, které by se staly póly rozvoje regionu. Nejvíce periferní území se nachází v odlehlých hornatých oblastech, což navíc umocňuje složitá dopravní dostupnost (OPPS ČR-PL 2007-2013, 2013).

Pro statistické účely Evropské unie byla zřízena jednotná klasifikace územně-správního členění NUTS (Nomenclature des Unites Territoriales Statistique). Dělení území podle NUTS v České republice a Polsku znázorňuje tabulka 4.

Tab. 4.: Administrativní členění území ČR a Polska podle NUTS k 31. 12. 2012

Značení podle EU	Česká republika		Polsko	
	Označení	Počet	Označení	Počet
NUTS 1	území (calá ČR)	1	území (celé Polsko)	1
NUTS 2	region soudržnosti	8	vojvodství	16
NUTS 3	kraj	14	podregion	66
LAU 1	okres	77	poviat	380
LAU 2	obec	6251	gmina	2479

(Zdroj: ČSÚ. Euroregion Praděd, 2013)

Jelikož se územní členění v České republice a Polsku mírně liší, je důležité pro potřeby práce definovat následující pojmy.

Sídlo je z geografického hlediska každé obydlené místo včetně příslušných doplňkových ploch, které jsou bezprostředně funkčně spojeny s obydlím. Jedná se o složitý geografický objekt tvořící ucelený a kompaktní areál, kde se koncentruje obyvatelstvo, jemuž poskytuje potřebné podmínky pro život, práci a odpočinek (Smetanová, 2008).

Obec je základním územním samosprávným členěním občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí obce. Má jedno nebo více katastrálních území a považují se za něj také vojenské újezdy (ČSÚ, 2013). Ekvivalentem na polské straně podle členění NUTS je **gmina**, která však rozlohou a počtem obyvatel obce výrazně převyšuje. Gminy se dále mohou členit na městské, městko-vesnické a vesnické.

Obec s pověřeným obecním úřadem (POU) je obec, na kterou stát přenáší část svých pravomocí, ovšem ne v takovém rozsahu, v jakém ji přenáší na obec s rozšířenou působností. Jedná se tedy o obec menší, než obec s rozšířenou působností, a vždy spadá do správního obvodu nějaké obce s rozšířenou působností (ČSÚ, 2012). Takto vymezená jednotka se svou rozlohou nejvíce podobá polské gmině (viz metodika).

Obec s rozšířenou působností (ORP) představuje typ obcí vykonávajících státní správu v přenesené působnosti. Jsou obcemi s nejrozšířenějším rozsahem státní správy v přenesené působnosti (ČSÚ, 2012).

Okres je územně-správní členění území, jež tvoří přechod mezi obcí a krajem. Pravomocné fungování okresních úřadů skončilo k 31. prosinci 2002 a jejich povinnosti přešli na obce, a z menší části na kraje a výjimečně na orgány státní správy. Zachovány však zůstaly pro statistické potřeby a pro organizaci soudů, policie nebo archivů (Hledíková, Janák, Dobeš, 2007). Polským ekvivalentem podle NUTS je **poviat**, jenž se dále dělí na zemský a městský.

Kraj (Vyšší územně samosprávní celek) je územní společenství občanů, jemuž náleží právo na samosprávu ve věcech, které stanoví zákon; působnost v těchto věcech je samostatnou působností kraje. Kraj dále vykonává na svém území státní správu ve věcech, které stanoví zákon; působnost v těchto věcech je přenesenou působností kraje. Spravuje ho zastupitelstvo kraje (ČSÚ, 2012). V Polsku je nejvyšší samosprávní jednotkou **vojvodství**, podle dělení NUTS odpovídá kraji **podregion**.

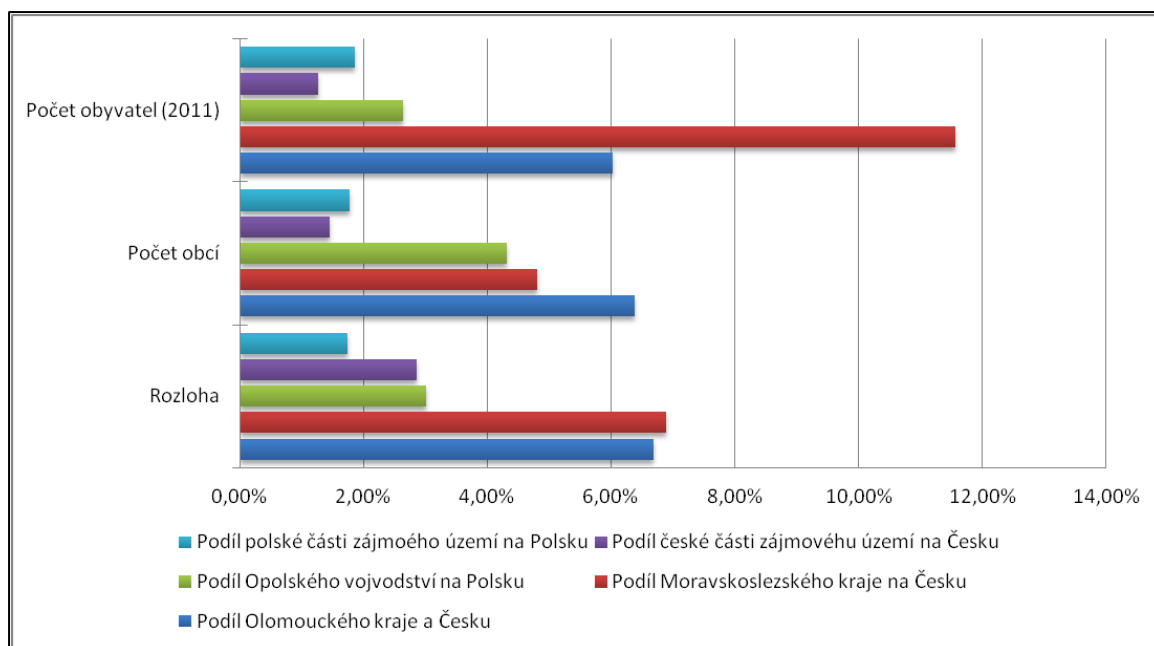
Základní přehled začneme na úrovni **krajů**. Tabulka 5 obsahuje vybrané ukazatele Moravskoslezského kraje, Olomouckého kraje a Opolského vojvodství v roce 2011. Pro porovnání jsou doplněna data za ostatní kraje ČR, Českou republiku, Polsko a zájmové území.

Tab. 5: Vybrané ukazatele krajů ČR, České republiky, Opolského vojvodství, Polska a zájmového území v roce 2011

Území	Rozloha (km ²)	Počet obcí	Míra urbanizace (%)	Počet obyvatel (v tis. ob.)	Hustota zalidnění (obyv./km ²)
Hlavní město Praha	496	1	100,0	1 268,8	2 513
Středočeský kraj	11 015	1145	52,7	1 289,2	117
Jihočeský	10 056	623	64,0	628,3	63
Plzeňský	7 561	501	67,5	570,4	76
Karlovarský	3 314	132	82,7	295,6	91
Ústecký	5 335	354	80,1	809,0	155
Liberecký	3 164	215	77,7	432,4	139
Kralovéhradecký	4 759	448	67,1	547,9	116
Pardubický	4 519	451	62,1	511,6	114
Vysočina	6 796	704	57,1	505,6	75
Jihomoravský	7 195	673	62,1	1 163,5	162
Olomoucký	5 267	399	56,4	628,4	121
Zlínský	3 963	305	59,7	579,9	148
Moravskoslezský	5 427	300	77,4	1 205,8	226
<i>Česko celkem</i>	<i>78 867</i>	<i>6 251</i>	<i>69,0</i>	<i>10 436,6</i>	<i>133</i>
Opolské vojvodství	9 412	107	52,2	1 016,2	107
<i>Polsko celkem</i>	<i>312 679</i>	<i>2 479</i>	<i>60,6</i>	<i>38 533,3</i>	<i>123</i>
Česká část zájmového území	2255	91	63,8	131,5	58
Polská část zájmového území	5422	44	56,5	713,3	132
Zájmové území celkem	7 677	135	60,2	844,8	110

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

V porovnání s Olomouckým a Moravskoslezským krajem má Opolské vojvodství výrazně větší rozlohu a může se poměřovat s největšími kraji ČR. Počet obcí je na polské straně podle předpokladu nižší, Opolské vojvodství má třetinu, resp. čtvrtinu obcí dotčených krajů. Mírou urbanizace se blíží Olomouckému kraji, výrazně vyšších hodnot dosahuje kraj Moravskoslezský se 77,4 procentními body. Počet obyvatel je obdobný v Moravskoslezském kraji a Opolském vojvodství, obě územní jednotky přesahují milion obyvatel. Naopak Olomoucký kraj má pouze necelých 630 mil. obyvatel. Hustota zalidnění je díky větší rozloze nižší v Opolském vojvodství, kde je o 14, resp. 19 obyvatel na km² méně než v dotčených krajích. Co se týče zájmového území jako celku, svou rozlohou i počtem obyvatel odpovídá spíše větším krajům ČR. Počtem obcí nedosahuje nejmenšího Karlovarského kraje a mírou urbanizace se řadí v rámci ČR k méně urbanizovaným. Hustota zalidnění nedosahuje v zájmovém území s hodnotou 110 obyvatel na km² průměru České republiky ani Polska.

Obr. 6: Podíly vybraných ukazatelů Moravskoslezského a Olomouckého kraje na ČR a Opolského vojvodství na Polsku v roce 2011 (Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

Na obrázku 6 vidíme, že podíl obyvatel Moravskoslezského kraje dosahoval v roce 2011 téměř 12 % celé České republiky. Poloviční podíl měl potom kraj Olomoucký. Opolské vojvodství jako jedno z menších polských vojvodství pouze lehce přesahovalo dva procentní body populace celého Polska. U podílu počtu obcí se pohybují hodnoty krajů a vojvodství kolem pěti procent. Rozlohou jsou na pro daný stát významnější dotčené kraje ČR než Opolské vojvodství. To svou rozlohou tvoří asi jen 3 % celého Polska.

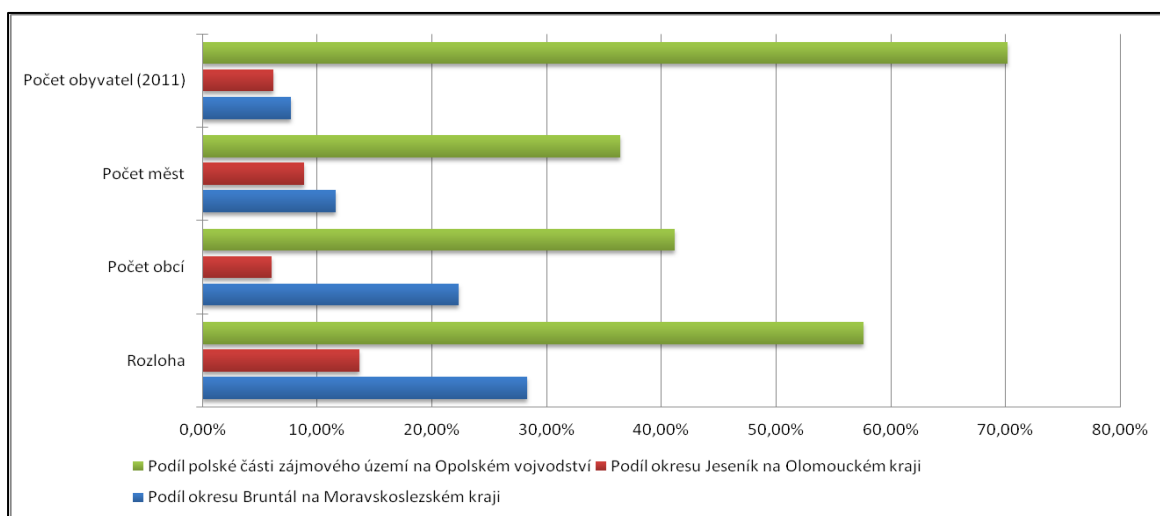
Následuje porovnání mezi **okresy** a **poviaty**. V tabulce 6 jsou uvedeny základní ukazatele sídelní struktury této úrovně. Můžeme vidět rozdíly jak uvnitř každé části, tak i v porovnání české a polské části mezi sebou. Nejvýraznější odchylka v rozloze je patrná u poviatu Opole, pouhých 97 km². Je to dáno tím, že jej celý tvoří jedno město s právy městského poviatu, což je zvláštní typ administrativního členění Polska. Obcí je podle předpokladu více na české straně. Okresy jich mají v průměru několik desítek, zatímco poviaty řádově do deseti. V počtu měst však již nejde o tak ostrý kontrast. Okres Bruntál má devět měst, okres Jeseník stejně jako poviat Nyski pět. Co do počtu obyvatel je nejmenší okres Jeseník s 38,8 tisíci obyvateli. Nejmenší poviat polské části zájmového území Prudnicki má 57,6 tisíc obyvatel. Poměrem rozlohy a počtu obyvatel je hustota zalidnění, která je v okresech výrazně nižší než v poviatech. V okrese Jeseník činí 54 obyvatel na km², zatímco v nejhustěji zalidněném poviatu Kędzierzynsko-Kozielski je téměř trojnásobek hodnoty. Městský poviat Opole dosahuje díky svým specifickým vlastnostem 1262 obyvatel na km².

Tab. 6: Vybrané ukazatele okresů a poviátů zájmového území v roce 2011

Území	Rozloha (km ²)	Počet obcí	Počet měst	Počet obyvatel (v tis. ob.)	Hustota zalidnění (obyv./km ²)
Okres Bruntál	1 536	67	9	92,7	60
Moravskoslezský kraj	5 427	300	77	1 205,8	222
Okres Jeseník	719	24	5	38,8	54
Olomoucký kraj	5 267	399	56	628,4	119
Poviat Brzeski	876	6	3	92,5	106
Poviat Nyski	1 224	9	5	142,1	116
Poviat Prudnicki	572	4	3	57,6	101
Poviat Kędzierzysko-Kozielski	625	6	1	98,4	157
Poviat Krapkowicki	442	5	3	65,7	149
Poviat Opolski	1 586	13	3	133,2	84
Poviat Opole	97	1	1	122,4	1262
Opolské vojvodství	9 412	107	52	1 016,2	108
Česká část zájmového území	2255	91	14	131,5	58
Polská část zájmového území	5422	44	19	713,3	132
Zájmové území celkem	7 677	135	17	844,7	110

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

Pro doplnění představy o významnosti dílčích částí zájmového území na vyšších správních celcích slouží obrázek 7. Lze z něj vypočítat největší podíl počtu obyvatel, počtu obcí a měst i rozlohy polské části zájmového území na Opolském vojvodství. V případě počtu obyvatel dokonce 70 %. Na české straně je ve všech ukazatelích významnější podíl okresu Bruntál na Moravskoslezském kraji. Rozlohou jej tvoří téměř ze třiceti procent. Okres Jeseník potvrzuje těmito čísly svou malou významnost v rámci Olomouckého kraje. V uvedených ukazatelích většinou nepřesahuje desetinu z celku a spolu s fyzicko-geografickými předpoklady tvoří faktickou periferii Olomouckého kraje.

Obr. 7: Podíly vybraných ukazatelů okresu Bruntál na Moravskoslezském kraji, okresu Jeseník na Olomouckém kraji a polské části zájmového území na Opolském vojvodství v roce 2011 (Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

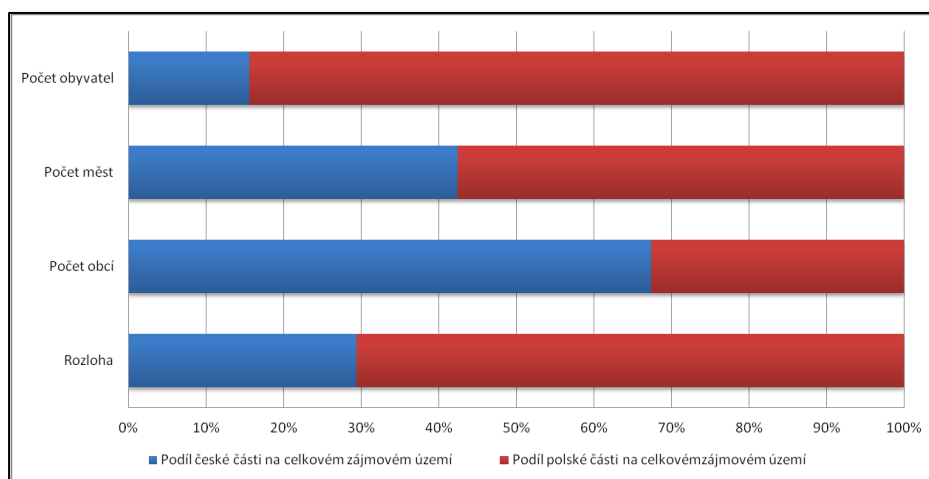
Po tom, co jsme porovnali dotčené vyšší správní celky a uvedli je do kontextu s celorepublikovými průměry, přistoupíme k porovnání samotných částí na obou stranách hranice. V tabulce 7 můžeme vidět základní charakteristiky českého a polského zájmového území. Polská oblast je oproti české výrazně větší a žije v ní mnohem více obyvatel, hustota zalidnění je v ní dvojnásobná. Naopak dvakrát větším počtem obcí se vyznačuje české území, má však o pět měst méně. Rozdíl v průměrné velikosti obce i města je na stranách hranice značný. Potvrzuje se koncentrovanější uspořádání sídelní struktury na polské straně a menší velikost sídelních jednotek na straně české. Celkově se zájmové území vyznačuje rozlohou 7677 km². Ve 135 obcích (z toho 33 městech) žije dohromady téměř 845 tisíc obyvatel.

Tab. 7: Vybrané ukazatele sídelní struktury na české a polské straně zájmového území v roce 2011

Území	Rozloha (km ²)	Počet obcí	Počet měst	Počet obyvatel (v tis. ob.)	Hustota zalidnění (PO/km ²)	Průměrná velikost obce (PO/obec)	velikost města (PO/město)
Česká část	2 255	91	14	131,5	58	1 444,7	6 025,0
Polská část	5 422	44	19	713,3	123	16 210,4	28 504,8
Celkem	7 677	135	33	844,7	110	6 257,3	18 521,2

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population , vlastní výpočty)

Grafickým znázorněním relativních podílů obou částí na celkovém zájmovém území je obrázek 8. Podíl obyvatel české části činí zhruba 15 % celku a rozlohou necelou třetinu. Na české straně je 67 % všech obcí, ale pouze 42 % měst.

Obr. 8: Podíl české a polské části na celkovém zájmovém území v roce 2011 (Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

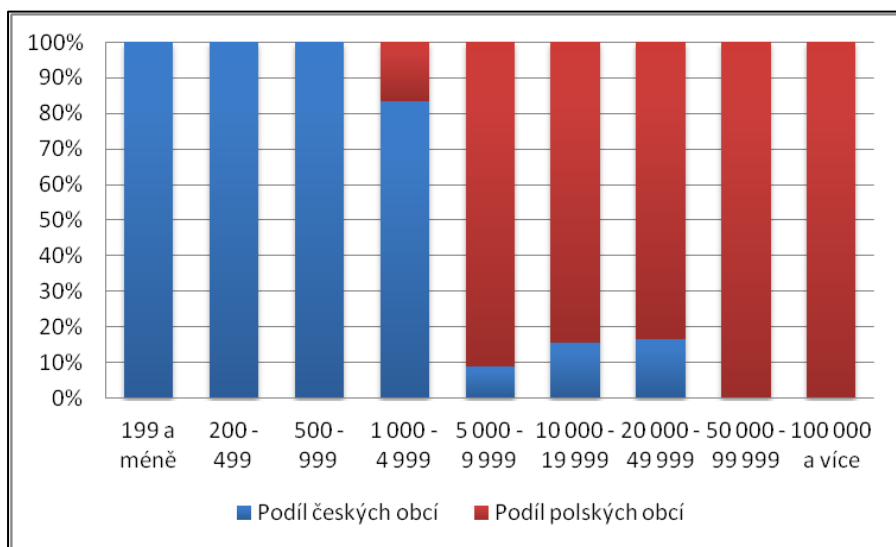
Podrobnější charakteristikou sídelní struktury je velikostní kategorie podle počtu obcí a počtu obyvatel. Pohled na tabulku 8 a obrázky 9 a 10 napovídá, že na české straně je převaha

malých obcí do pěti tisíc obyvatel, kde žije rovná polovina obyvatel českých obcí. Na polské straně zájmového území tvoří nejpočetnější zastoupení skupiny 5000 až 9999 a 10000 až 19999, které zahrnují dohromady 73 % obyvatelstva polské části.

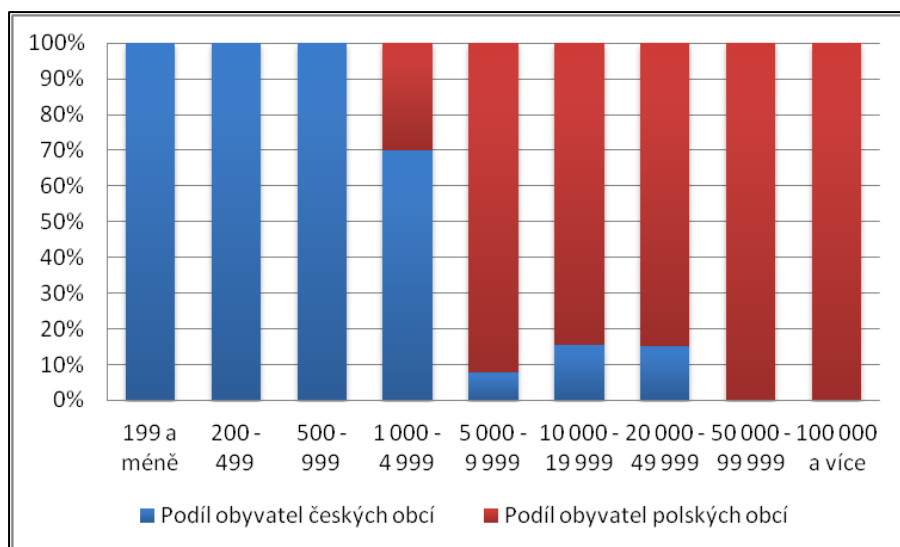
Tab. 8: Velikostní kategorie podle počtu obcí a počtu obyvatel na české a polské straně zájmového území v roce 2011

Velikostní skupina	Česká část				Polská část			
	Počet obcí		Počet obyvatel		Počet obcí		Počet obyvatel	
	Absolutní	%	Absolutní	%	Absolutní	%	Absolutní	%
199 a méně	10	10,99	1 478	1,12	0	0,00	0	0,00
200 - 499	33	36,26	11 021	8,38	0	0,00	0	0,00
500 - 999	23	25,27	15 546	11,82	0	0,00	0	0,00
1 000 - 4 999	20	21,98	37 799	28,75	4	9,09	16 327	2,29
5 000 - 9 999	2	2,20	13 530	10,29	21	47,73	162 623	22,80
10 000 - 19 999	2	2,20	28 090	21,37	11	25,00	153 804	21,56
20 000 - 49 999	1	1,10	24 008	18,26	5	11,36	135 061	18,94
50 000 - 99 999	0	0,00	0	0,00	2	4,55	122 818	17,22
100 000 a více	0	0,00	0	0,00	1	2,27	122 625	17,19
Celkem	91	100	131 472	100	44	100	713 258	100

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

Obr. 9: Podíl českých a polských obcí na celkovém zájmovém území podle velikostní kategorie v roce 2011 (Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

Obr. 10: Podíl obyvatel českých a polských obcí na celkovém zájmovém území podle velikostní kategorie v roce 2011 (Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011-Population)

Oba grafy si jsou velmi podobné. V kategoriích do 999 obyvatel se nacházejí pouze české obce a skupiny nad 50000 jsou vyloženě polskou záležitostí. Důležité je zmínit, že se na polské straně je nejmenší obcí Kamiennik s 3720 obyvateli. Naopak největší obec v české části Krnov má pouze 24008 obyvatel. Potvrzuje se tedy fakt, že státní hranice tvoří linii, od které se na obě strany rozprostírá rozdílný sídelní systém.

4. DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

4.1 Vývoj obyvatelstva 2001 - 2011

Demografický vývoj zájmové oblasti sledujeme v této práci od roku 2001. V České republice proběhlo v tomto roce sčítání lidu, v Polsku proběhlo obdobné sčítání o rok později. Tabulka 9 ukazuje jak se mezi roky 2001 a 2012 měnil celkový počet obyvatel české a polské části i v celém zájmovém území.

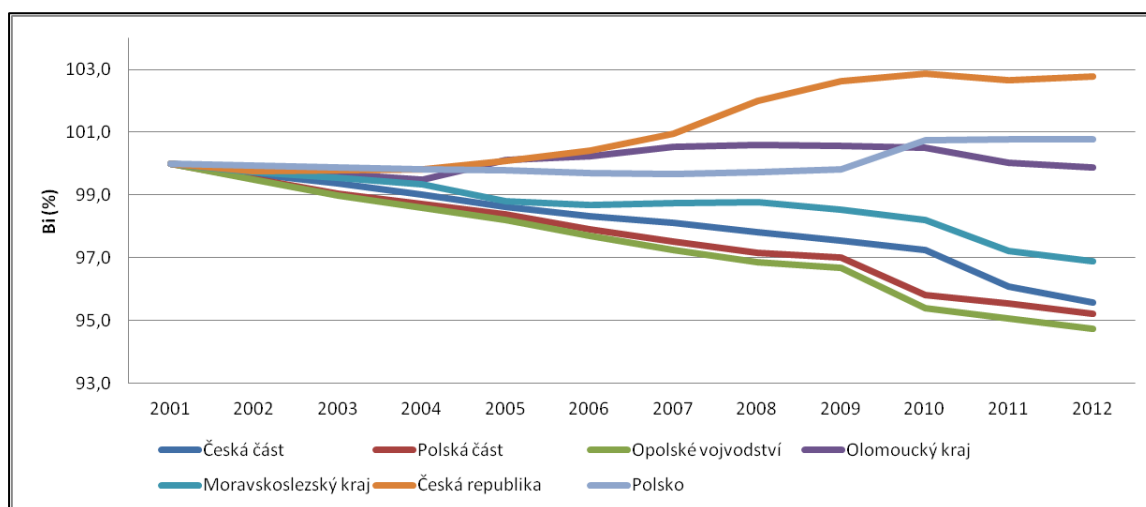
Vývojový trend je ve sledovaném období stejný pro obě části česko-polského pohraničí. V roce 2001 mělo celé území dohromady téměř 887,5 tisíc obyvatel, což je zároveň maximum zkoumané doby. V dalších letech dochází k postupnému mírnému úbytku a to velmi podobným tempem na obou stranách hranice. Jen o několik desetin procenta je výraznější úbytek v polské části. Jako příčina poklesu může být označena již zmíněná problematická socio-ekonomická situace území. Okres Jeseník i Bruntál se dlouhodobě potýká s vysokou nezaměstnaností a odlivem mladých a vzdělaných lidí, kteří hledají uplatnění a pracovní příležitosti jinde. Taktéž celkovému vývoji počtu obyvatelstva nenahrává stárnutí populace a s tím spojený nízký přirozený přírůstek. Stav výrazně nezlepšuje ani migrace, jelikož oblast není z hlediska imigrantů natolik lákavá, jako velká města poskytující lepší pracovní příležitosti (viz dále). Opolské vojvodství čelí stejným problémům. Navíc svou roli hrají historické souvislosti spojené s výměnou obyvatelstva a lidé nemají k území takový vztah jako obyvatelé vnitrozemí.

Tab. 9: Vývoj počtu obyvatel v české části, polské části a v zájmovém území jako celku v letech 2001 až 2011

Rok	Česká část			Polská část			Zájmové území celkem		
	počet obyvatel	řetězový index (%)	bazický index (%)	počet obyvatel	řetězový index (%)	bazický index (%)	počet obyvatel	řetězový index (%)	bazický index (%)
2001	142 384	100,0	100,0	745 044	100,0	100,0	887 428	100,0	100,0
2002	141 909	99,7	99,7	741 389	99,5	99,5	883 298	99,53	99,53
2003	141 476	99,7	99,4	737 891	99,5	99,0	879 367	99,55	99,09
2004	140 971	99,6	99,0	735 464	99,7	98,7	876 435	99,67	98,76
2005	140 434	99,6	98,6	732 936	99,7	98,4	873 370	99,65	98,42
2006	140 000	99,7	98,3	729 543	99,5	97,9	869 543	99,56	97,98
2007	139 713	99,8	98,1	726 440	99,6	97,5	866 153	99,61	97,60
2008	139 272	99,7	97,8	723 914	99,7	97,2	863 186	99,66	97,27
2009	138 888	99,7	97,5	722 689	99,8	97,0	861 577	99,81	97,09
2010	138 464	99,7	97,2	713 915	98,8	95,8	852 379	98,93	96,05
2011	136 815	98,8	96,1	711 871	99,7	95,5	848 686	99,57	95,63
2012	136 062	99,4	95,6	709 323	99,6	95,2	845 385	99,61	95,26

(Zdroj: ČSÚ. Souborné informace, GUS. Local Data Bank)

Jak si vede zájmové území ve vývoji počtu obyvatel v porovnání s vyššími správními celky, to znázorňuje obrázek 11. Do roku 2004 byl vývoj na všech úrovních podobný, oba státy jako celky stagnovaly, zbytek dotčených administrativních území zaznamenával mírný pokles. Se vstupem ČR a Polska do Evropské unie nastává v roce 2004 změna ve vývoji populace České republiky a Olomouckého kraje, ty díky zvýšené migraci zaznamenávají přírůstek obyvatelstva. V roce 2007 je v grafu patrný další přírůstek v rámci České republiky, což je možný důsledek vstupu do Schengenského prostoru. Polsko dále stagnuje, mírný nárůst následovaný opětovnou stagnací zaznamenalo v roce 2010. Dlouhodobě lze však očekávat v obou zemích setrvání současného stavu a postupný přechod k úbytku obyvatelstva a stárnutí populace, který předpokládají dlouhodobé projekce vývoje obyvatelstva EUROSTATu.

Obr. 11: Vývoj počtu obyvatel v české a polské části zájmového území, Opolském vojvodství, Olomouckém a Moravskoslezském kraji, Polsku a České republice v letech 2001 až 2011 (Zdroj: ČSÚ. Souborné informace, GUS. Local Data Bank)

4.2 Přirozený a migrační pohyb obyvatelstva 2002 - 2011

Přirozený a migrační pohyb jsou děje v populaci, které mají za následek zvyšování či snižování celkového stavu populace. Když hovoříme o přirozeném přírůstku či úbytku, máme na mysli změnu počtu obyvatel porodností a úmrtností. Migrační pohyb je pak dán mechanickým pohybem obyvatelstva, tzn. stěhováním.

Tabulka 10 ukazuje průměrné hodnoty jak přirozeného přírůstku, tak přírůstku stěhováním v období 2002 až 2011. Ve vztahu ke střednímu stavu obyvatelstva tak zachycuje určitý vývoj celkového stavu obyvatelstva ve vybraných správních jednotkách zájmového území a vyšších administrativních celcích. Většina územních jednotek zájmového území se vyznačuje zápornými hodnotami v přirozeném přírůstku i migračním saldu. Výjimku tvoří poviat Brzeski, který ve sledovaném období dosahuje mírného přirozeného přírůstku. Poviat Opole se nepatrně dostává do kladných hodnot migračního salda pravděpodobně způsobených suburbanizací města Opole, kdy se lidé stěhují do zázemí města. Na státní úrovni je situace odlišná. Česká republika se

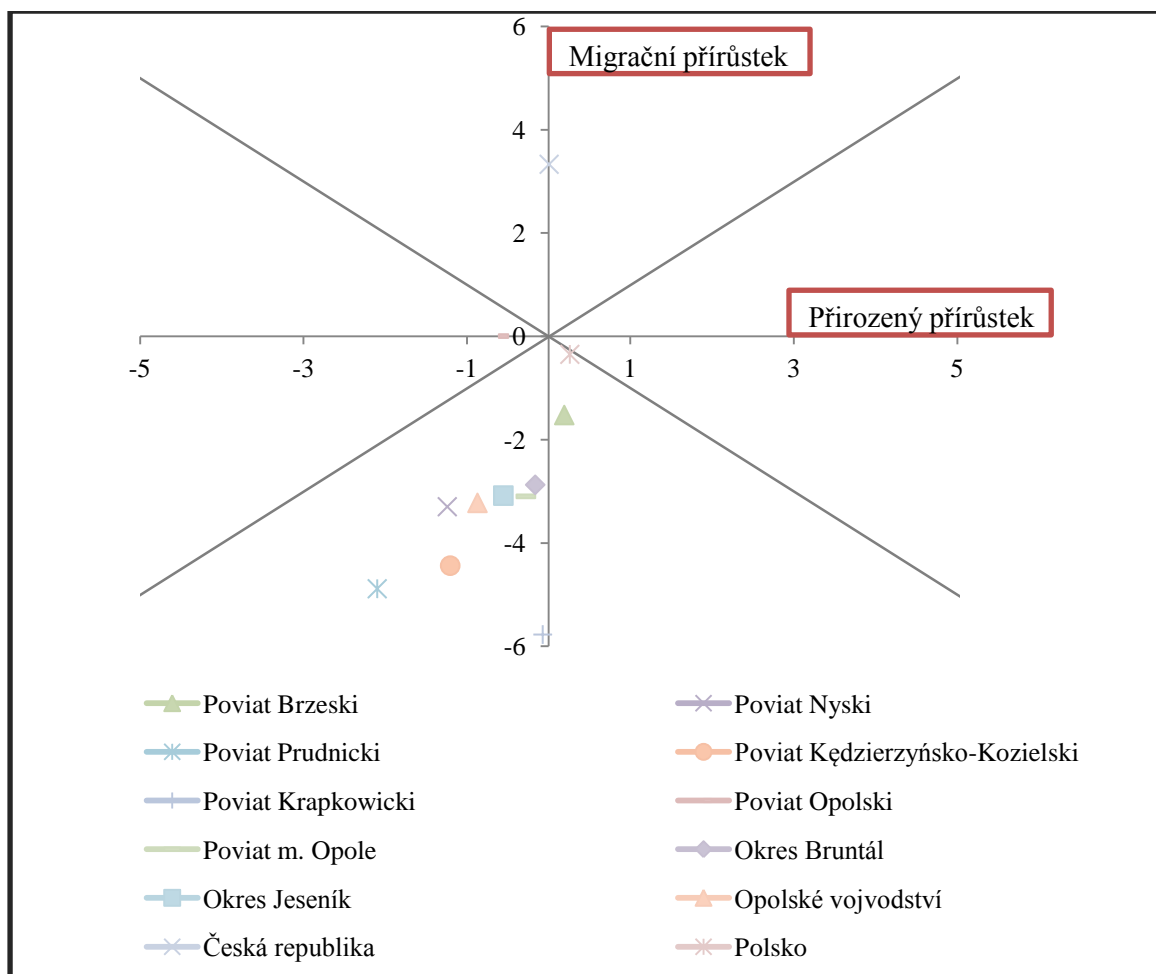
na rozdíl od zájmového území vyznačovala v průměru v letech 2002 až 2011 sice minimálním, ale kladným přirozeným přírůstkem a o něco větším migračním přírůstkem 3,33 obyvatele na tisíc obyvatel středního stavu. Polsko ve stejném období zaznamenalo kladný přirozený přírůstek 0,26. Migrační úbytek jej ale postihl také. Zamyšlení nad důvody tohoto vývoje již bylo popsáno v kapitole 3.2. Doplnit můžeme faktory vedoucí ke snižování počtu narozených dětí, kterými jsou v dnešní době např. velké ekonomické nároky na výchovu a zaopatření dítěte. Dříve bylo běžné, že rodina měla tři, čtyři i více dětí. Dnes je typické časté upřednostnění budování kariéry před zakládáním rodiny. Tyto tendence jsou patrné i u konzervativnějších Poláků. Mnoho otců musí běžně vycestovat za prací za hranice země a živit rodinu touto formou. Každé další dítě je velká ekonomická zátěž. Úhrnná plodnost se dlouhodobě pohybuje v obou státech hluboko pod hodnotou 2,1, která zajišťuje alespoň udržení populace přirozenou měnou. Tyto trendy jsou však typické pro většinu rozvinutých zemí a čím dál větší roli proto hraje migrace obyvatelstva. Nahrává tomu i větší propustnost hranic států evropských států.

Tab. 10: Průměrná hodnota přirozeného přírůstku (PP), přírůstku stěhováním (PS) a středního stavu obyvatelstva (SSO) vybraných územních jednotek v letech 2002 až 2011

Území	Průměrné hodnoty 2002-2011			Relativní hodnoty (‰)	
	PP	PS	SSO	PP	PS
Poviat Brzeski	17,80	-140,70	92 411	0,19	-1,52
Poviat Nyski	-179,50	-477,80	144 907	-1,24	-3,30
Poviat Prudnicki	-124,40	-289,90	59 344	-2,10	-4,89
Poviat Kędzierzyńsko-Kozielski	-121,70	-449,00	101 160	-1,20	-4,44
Poviat Krapkowicki	-4,80	-388,60	67 325	-0,07	-5,77
Poviat Opolski	-81,80	0,80	134 569	-0,61	0,01
Poviat m. Opole	-35,00	-391,10	126 286	-0,28	-3,10
Okres Bruntál	-16,00	-282,11	98 181	-0,16	-2,87
Okres Jeseník	-23,00	-128,22	41 598	-0,55	-3,08
Česká republika	76,90	34 427,90	10 336 788	0,01	3,33
Polsko	9 951,90	-13 309,80	38 220 454	0,26	-0,35

(Zdroj: ČSÚ. Souborné informace, GUS. Local Data Bank)

Přehledným grafickým znázorněním vývoje přirozeného a mechanického salda obyvatelstva v okresech a poviatech zájmového území je Webbův diagram (obr. 12). Při jeho zkoumání zjistíme, že v letech 2002 až 2011 se většina územních jednotek nacházela v části grafu znázorňující $PP < 0$, $PS < 0$ a zároveň $-PP < -PS$. Poviat Opolski se nachází v osmině, kde je $PP < 0$, $PS > 0$ a zároveň $-PP > PS$. Dále poviat Brzeski stejně jako celé Polsko se nachází v kategorii charakterizující $PP > 0$, $PS < 0$ a současně $PP < -PS$. ČR jako jediná spadá do kategorie vyznačující se $PP > 0$, $PS > 0$ a zároveň $PP < PS$.

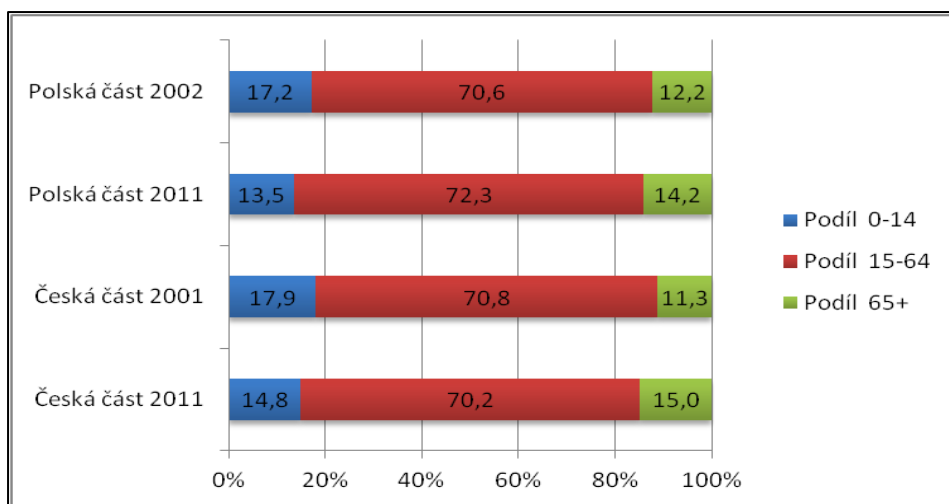

Obr. 12: Webbův diagram pro průměrné hodnoty 2002 až 2011 ve vybraných územních jednotkách zájmového území (Zdroj: ČSÚ. Souborné informace, GUS. Local Data Bank)

4.3 Struktura obyvatelstva

4.3.1 Struktura podle věku a pohlaví

Struktura obyvatelstva podle věkového složení dává základní přehled o jednotlivých věkových kategoriích obyvatelstva, od kterých se odvíjí další ukazatele. Na obrázku 13 vidíme změnu podílu věkových skupin mezi roky 2001 (2002) a 2011. Patrné je postupné stárnutí populace, kdy na obou stranách hranice vzrostl podíl věkové kategorie 65+ na úkor předproduktivní skupiny 0 - 14 let. Na polské straně o dva procentní body, na straně české dokonce o 3,7 %. Jak již bylo zmíněno, je to způsobeno snižující se porodností, zlepšující se lékařskou péčí a s tím prodlužující se střední délkou života. Obdobný je vývoj v nižších správních jednotkách obou částí zájmového území. Polská část zaznamenala mírný nárůst obyvatelstva v produktivním věku. Naopak na české straně došlo v této věkové kategorii k poklesu o 0,6 %. Oproti české straně má polská část větší podíl v produktivní složce obyvatelstva, a to o 2,1 %.

Obr. 13: Podíl věkových skupin obyvatelstva v české a polské části zájmového území v letech 2001 (2002) a 2011 (Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, ČSÚ. SLDB 2001, GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

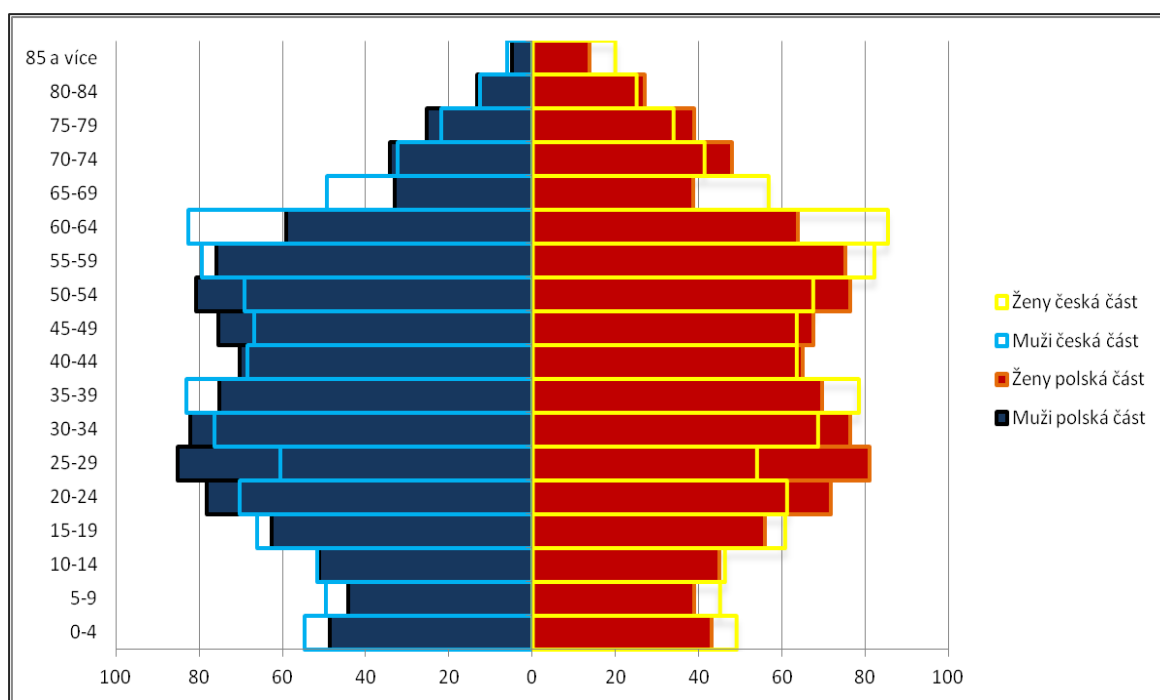
Věková pyramida nám dává podrobnější představu o složení obyvatelstva jednak podle pětiletých věkových intervalů a také podle pohlaví. Na obrázku 14 vidíme, že v roce 2011 se věkové složení obou částí zájmového území lišilo. Na polské straně bylo méně obyvatel v základně pyramidy ve věkových kategoriích 0 - 4 a 5 - 9 let. Naproti tomu více žen i mužů na 1000 obyvatel stejného pohlaví má polská část ve věku 20 až 34 let a 40 až 54 let. Česká část má silnější ročníky obou pohlaví ve věkové skupině 35 - 39 let a 55 - 69. Ve starších věkových kategoriích má větší podíl polská část, což ovšem neplatí pro nejstarší skupinu 85 a více let. Nejpočetnější kategorií jsou na polské straně muži a ženy ve věku 25 až 29 let. Na české straně je nejvíce zastoupena mužská skupina 35 až 39 let a ženská skupina 60 až 64 let. Obě věkové pyramidy se svým složením blíží spíše regresivnímu typu.

Index stáří z roku 2001, resp. 2002 ukazuje, že největší podíl postproduktivní složky populace na předproduktivní měly gminy Lubniany, Opole, Proszków, Renska Wies, Polska Cerekiew a Cisek. Na české straně potom obec s POÚ Krnov. Naopak velmi nízký index stáří byl v gminách Tulowice a Zdzeszowice, a to pouze 49,7 % a 43,6 %. V roce 2011 je na první pohled znatelný trend stárnutí populace, kdy se ve většině územních jednotek zvýšil podíl staršího obyvatelstva. Nejvýrazněji to lze pozorovat v gminách powiatu Kędzierzysko-Kozielski, Krapkowicki a Opolski. I česká strana doznala znatelného zvýšení indexu stáří ve většině obcí s POÚ, kdy např. Zlaté Hory zaznamenaly nárůst během deseti let z 59,18 % na 117,71 %. Jednou z výjimek, která zaznamenala opačný vývoj je gmina Skoroszyce. Vývojový trend odpovídá vyšším administrativním jednotkám.

Další charakteristikou je podíl ženské složky populace na složce mužské. Při porovnávání obou stran hranice v roce 2001, resp. 2002, pozorujeme větší převahu žen na sto mužů na polské

straně. Nejvyšší hodnoty jsou v městských gminách Opole a Brzeg, kde připadá na sto mužů více než 110 žen. V české části se vyznačuje odchylkou obec s POÚ Osoblaha, kde je méně než 95 žen na sto mužů. V roce 2011 sledujeme mírný nárůst žen oproti předešlému sčítání lidu v gminách Prudnik, Walce, Proszków, Polska Cerekiew a Dibrzen Wielki. Brzeg a Opole se stále vyznačují větším podílem ženské populace, což může souviset s vyšší uplatnitelností žen ve městech. Zajímavostí je znatelný nárůst indexu feminity východním směrem. Na české straně se snížil ukazatel v obci s POÚ Javorník. Osoblaha zůstává nadále s nižším zastoupením žen než mužů.

Nejvyšší index ekonomického zatížení byl v roce 2001 (2002) na polské straně v gminách Kamiennik (51,41 %) a Olszanka (51,95 %). Nejnižší v Opoli (34,99 %) a Tułowice (35,05 %). Na české straně vykazovala nejvyšší ekonomickou zátěž obec s POÚ Osoblaha (49,35 %) a Javorník (44,30 %). Pod 40 % se nacházely obce s POÚ Jeseník, Rýmařov a Vrbno pod Pradědem. Při dalším sčítání v roce 2011 se ukazuje, že ve většině polských gmin index ekonomické závislosti klesl, a to díky zvýšenému podílu obyvatel v produktivní skupině. Např. ve zmiňované gmině Kamiennik klesl za devět let index o 12,76 procentních bodů na 38,65 %. Nejvyšších hodnot dosahoval Cisek s 43,68 %. Tułowice zůstaly s 32,22 % gminou s nejnižší ekonomickou závislostí na produktivním obyvatelstvu. V české části podobný trend sledovat nemůžeme, ekonomická zátěž povětšinou buď stagnovala, nebo vzrostla. I přes příznivý vývoj zůstává Osoblaha na chvostu této charakteristiky.

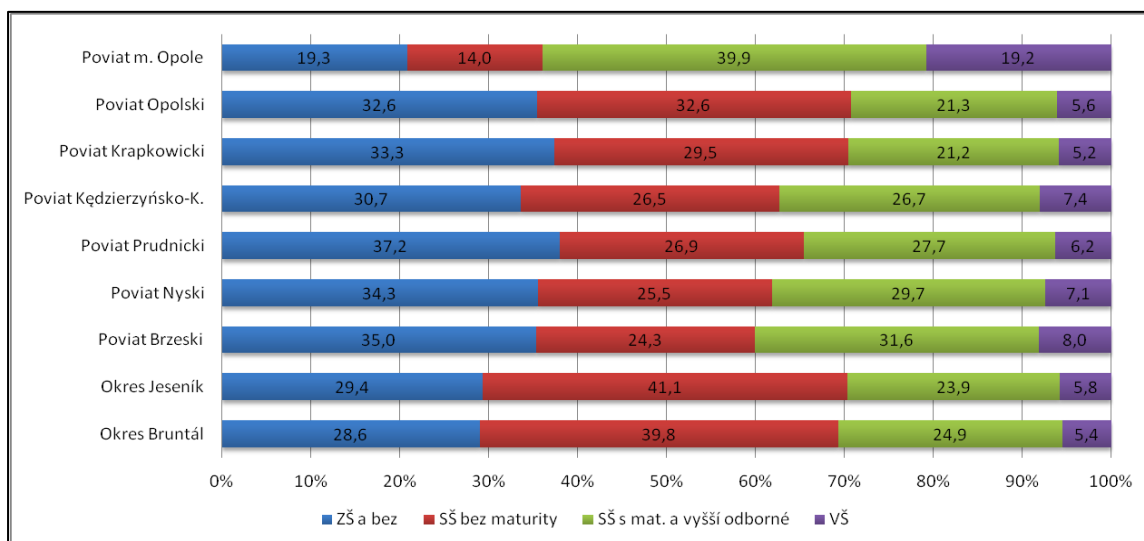

Obr. 14: Složení obyvatelstva podle pohlaví a pětiletých věkových intervalů na české a polské straně zájmového území v roce 2011 (Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, ČSÚ. SLDB 2001, GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

4.3.2 Vzdělanostní struktura

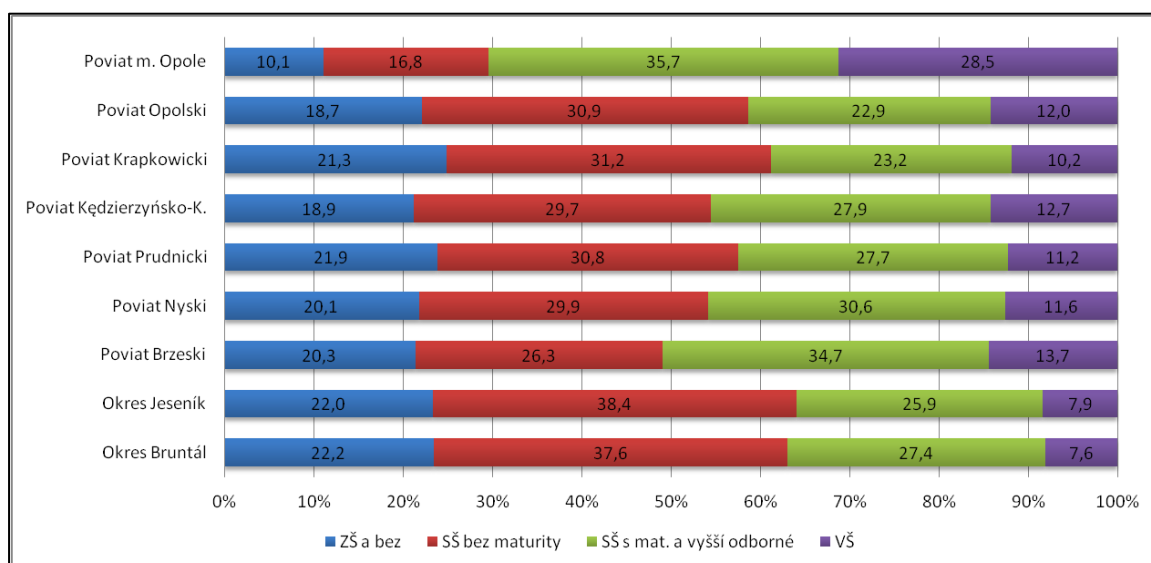
Vzdělanostní struktura je důležitý ukazatel kvality obyvatelstva každé územní jednotky. V periferní oblasti pohraničí to platí dvojnásob, protože vzdělaní lidé mohou lépe čelit negativním dopadům polohy území. Z obecného hlediska se vzdělanost dlouhodobě zvyšuje a stejný trend je patrný ve sledovaném období i v zájmovém území, jak ukazují obrázky 15 a 16. Mezi roky 2001 (2002) a 2011 klesl podíl obyvatelstva v kategorii se základním vzděláním a bez vzdělání, a to výrazněji na polské straně. Powiat Prudnicki zaznamenal dokonce pokles podílu této skupiny o 15,3 procentních bodů na hodnotu 21,9 %. Město Opole má vůbec nejnižší podíl obyvatelstva se základním vzděláním a bez vzdělání - pouhých 10,1 % v roce 2011. Co se týče kategorie středoškoláků bez maturity, na polské straně jejich podíl na vzdělanostní struktuře mezi sčítáními lidu většinou vzrostl. Naopak na straně české je znát mírný pokles, zapříčiněný postupným nezájmem mladých lidí o učňovské obory. Nejmenší podíl této skupiny je v městském poviatu Opole - 16,8 % v roce 2011. Kategorie obyvatel s maturitou a vyšším odborným vzděláním doznala také zjevného růstu. Okres Bruntál si polepšil oproti roku 2001 o 2,5 %, okres Jeseník o 2 %. Na polské straně zaznamenal nejvyšší nárůst v této kategorii powiat Brzeski, a to o více než 3 procentní body. Naopak pokles lze sledovat u města Opole, které hlavně na úkor vysokoškolské skupiny zaznamenalo pokles o 4,2 %.

V posledních letech je v České republice znám trend zvyšujícího se počtu vysokoškoláků. Stále více mladých lidí zkouší studium na vysoké škole. Kvalita však dlouhodobě spíše klesá. Pokud se v ČR hovoří o „zmasovění“ vysokoškolského studia, v Polsku musíme použít ještě zabarvenější výraz, jelikož tam je nárůst podílu vysokoškoláků mnohem výraznější. Alespoň v polské části zájmového území tomu tak je. Ve všech poviatech došlo k nárůstu minimálně o 4,5 procentních bodů. Nejvíce ve městě Opoli, kde se během devíti let vyšplhalo zastoupení vysokoškoláků z 19,2 % na 28,5 %, tedy téměř na třetinu populace.

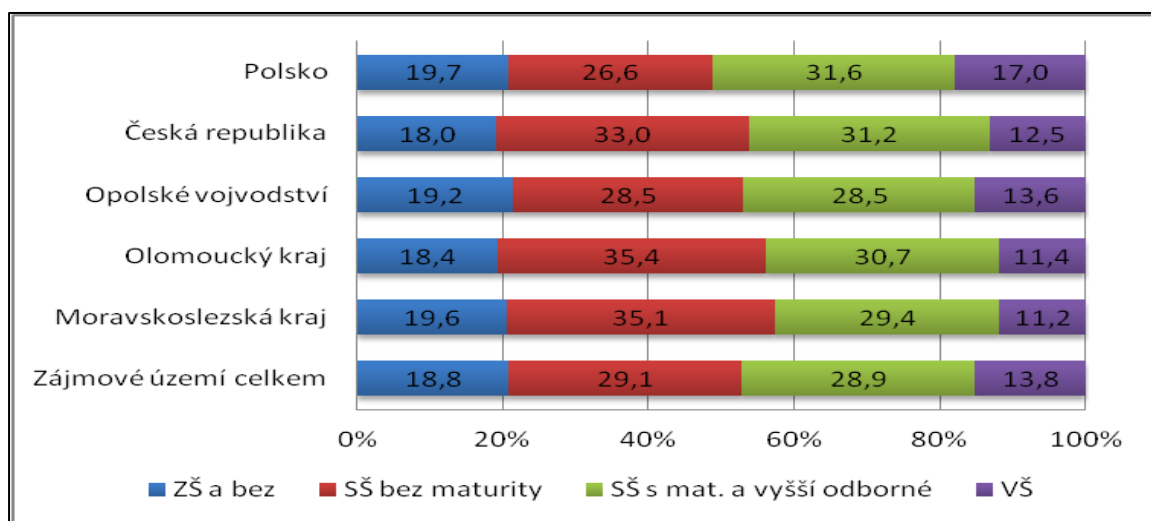
Obr. 15: Vzdělanostní struktura v okresech a poviatech zájmového území v roce 2001 (2002)

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2001, GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population)

Obr. 16: Vzdělanostní struktura v okresech a poviatech zájmového území v roce 2011 (Zdroj: ČSÚ. *SLDB 2011: Definitivní výsledky*, GUS. *Local Data Bank: Census 2011- Population*)

Když postavíme zájmové území jako celek vedle vyšších administrativních jednotek (obr. 17), zjistíme, že vzdělanostní struktura je v roce 2011 velmi podobná struktuře Opolského vojvodství. To je samozřejmě důsledek skutečnosti, že velká většina zájmového území náleží do této územní jednotky. Oproti dotčeným krajům se zájmové území vyznačuje nižším podílem ve středoškolských skupinách a vyšším podílem vysokoškoláků. V porovnání se státní úrovní tvoří jakýsi přechod mezi vzdělanostní strukturou ČR a Polska. Znatelný je především rozdíl ve vysokoškolském zastoupení, kdy má Polsko o 3,2 % více. Oproti ČR má zájmové území o 3,9 % nižší podíl středoškoláků bez maturity.

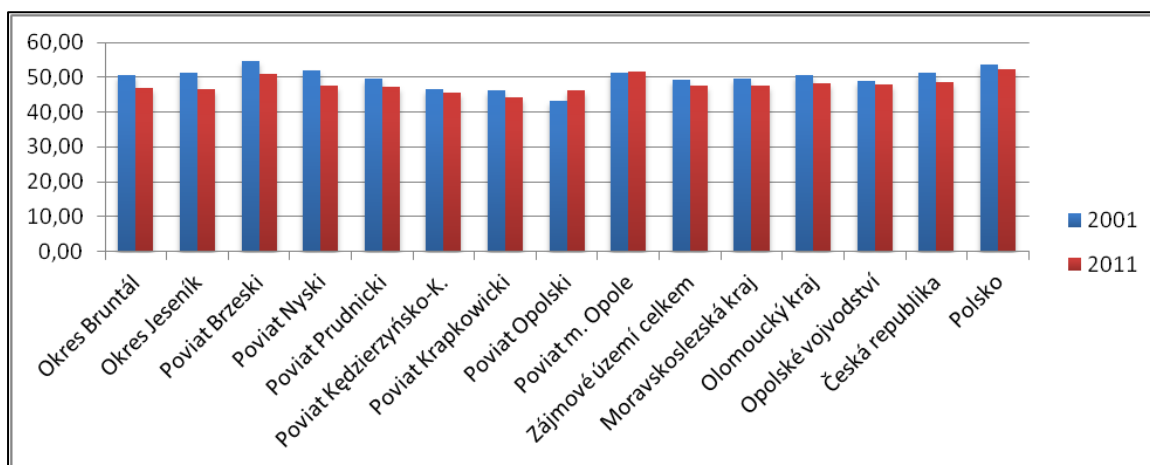
Obr. 17: Vzdělanostní struktura v Moravskoslezském kraji, Olomouckém kraji, Opolském vojvodství, ČR a Polsku v roce 2011 (Zdroj: ČSÚ. *SLDB 2011: Definitivní výsledky*, GUS. *Local Data Bank: Census 2011- Population*)

4.3.3 Struktura podle ekonomické aktivity

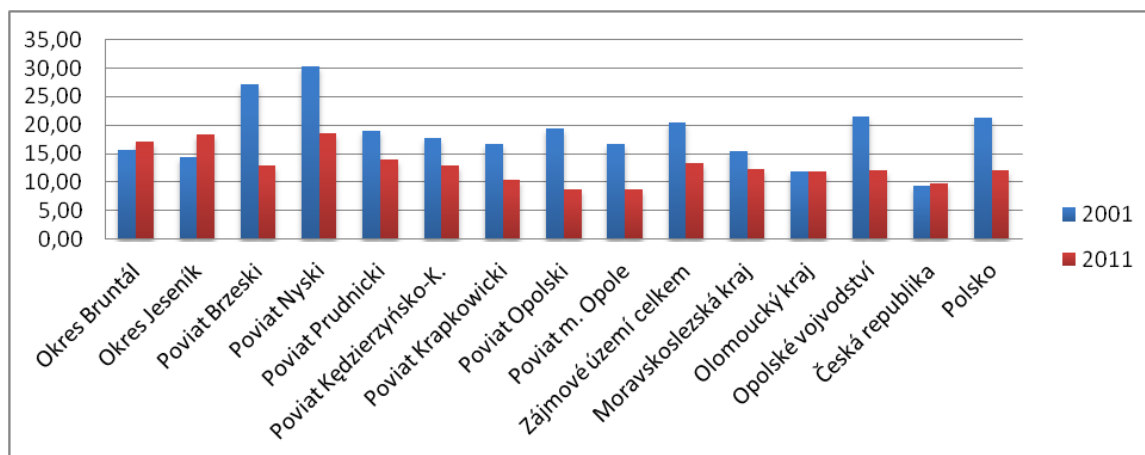
Mezi roky 2001 (2002) a 2011 se v zájmovém území podíl ekonomicky aktivních obyvatel snížil ze 49,42 % na 47,72 %. Největší podíl ekonomicky aktivní složky obyvatelstva měl v roce 2001 poviat Brzeski (54,74 %) a poviat Nyski s 51,87 %. Poviat Opolski dosahoval nízké hodnoty 43,24 %. Zájmové území vykazovalo podobné hodnoty jako vyšší dotčené správní jednotky kraje a vojvodství. Oproti republikovým průměrům lehce území zaostávalo, ČR měla 51,35 % a Polsko 53,62 %. V roce 2011 je viditelné snížení podílu ekonomicky aktivního obyvatelstva v obou okresech a všech poviatech kromě města Opole, které zaznamenalo mírný nárůst o 0,35 procentního bodu. I na vyšších správních celcích je znát snižující se podíl produktivní složky, a to více v Česku než v Polsku (obr. 18).

Ve vývoji nezaměstnanosti je znatelný rozdílný trend (obr. 19). Zatímco v okresech na české straně nezaměstnanost vzrostla, v polských poviatech výrazně klesla. Může to být důsledek rozdílného přístupu k transformaci hospodářství po roce 1989. Poláci se potýkali v devadesátých letech, na rozdíl od České republiky, s vysokou nezaměstnaností způsobenou částečně restrukturalizací průmyslové výroby. Česká republika tento problém odsunula politickými rozhodnutími do pozdější doby.

V poviatu Brzeski klesla nezaměstnanost mezi roky 2002 a 2011 o úctyhodných 14,1 %, v poviatu Nyski o 11,78 %. Nejnižších hodnot dosahuje město Opole se svým zázemím poviatem Opolski, kde se pohybuje nezaměstnanost kolem 8,8 %. I přes pozitivní snížení nezaměstnanosti je nutné upozornit na skutečnost, že se hodnoty stále pohybují v poměrně vysokých číslech přes 10 %. Dokládá to celková nezaměstnanost za zájmové území, která v roce 2011 činila 13,25 %, což je vyšší hodnota než v nadřazených administrativních celcích. Potvrzuje se tedy fakt, že zájmové území je hospodářky slabou oblastí s vysokou nezaměstnaností.

Obr. 18: Vývoj podílu ekonomicky aktivního obyvatelstva na celkovém obyvatelstvu v okresech a poviatech zájmového území a vyšších správních celcích v letech 2001 (2002) a 2011 (Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, ČSÚ. SLDB 2001, GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

Obr. 19: Vývoj podílu nezaměstnaných na ekonomicky aktivním obyvatelstvu v okresech a poviatech zájmového území a vyšších správních celcích v letech 2001 (2002) a 2011 (Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, ČSÚ. SLDB 2001, GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

5. ZÁVĚR

Zájmové území nacházející se velkou částí v euroregionu Praděd se vyznačuje ve sledovaném období úbytkem populace. Mezi roky 2001 a 2012 ztratilo celkem 42043 obyvatel, což představuje 4,7 % z původního stavu. V porovnání s vyššími administrativními jednotkami odpovídá vývoj Opolskému vojvodství, do kterého zájmové území většinou výměry i populace spadá. V Moravskoslezském kraji obyvatel také dlouhodobě ubývá, avšak o něco nižším tempem. Olomoucký kraj po mírném nárůstu po roce 2004 a následné stagnaci postupně také přechází do celkového záporného celkového přírůstku obyvatelstva. O něco výraznějším úbytkem obyvatelstva se vyznačuje polská strana. Především pohraniční gminy zaznamenávají razantnější snižování počtu obyvatel a v porovnání s obcemi na české straně lze spatřovat v tomto ohledu přetrvávající vliv státní hranice.

Zaměříme-li se na pohyb obyvatelstva v regionu podrobněji, zjistíme, že úbytek je způsobený více migračním pohybem, který ještě umocňuje dlouhodobý záporný vývoj přirozeného přírůstku. Že se v našich ekonomických a sociálních podmínkách rodí stále méně dětí, není potřeba připomínat a v Polsku tato skutečnost platí taktéž.

Příčiny úbytku obyvatelstva zajisté souvisí i s ukazateli ekonomickými. Míra nezaměstnanosti sice na polské straně mezi sledovanými roky výrazně klesla, přesto se však region vyznačuje stále poměrně vysokými hodnotami. Především okresy Jeseník a Bruntál patří v rámci České republiky k dlouhodobě hospodářsky slabým regionům s vysokým počtem nezaměstnaných. I tento fakt vede mnoho mladých a vzdělaných lidí k odchodu z regionu a hledání uplatnění jinde, hlavně ve velkých městech. Také v tomto případě hranice hraje svoji roli. Málo lidí dojíždí za zaměstnáním do sousedního státu, byť je to hlavně pro české obyvatelstvo pohraničí přívětivější směr než přejíždět pohoří Jeseníků. Ve spojení se špatnou infrastrukturou se hledají východiska z tohoto stavu obtížně. Možné zlepšení situace by mohl přinést diskutovaný dopravní tunel pod Červenohorským sedlem s další návazností na významnější komunikaci v Polsku.

Se zmiňovanou periferností zájmového území by v dlouhodobém pohledu mohla bojovat zvyšující se vzdělanost obyvatelstva, která mezi jednotlivými sčítáními lidu vzrostla podle syntetického vzdělanostního indexu z 2,04 na 2,19. Zvyšuje se podíl obyvatelstva s maturitou a především v polské části znatelně také podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí. Naopak ubývá obyvatel, kteří mají pouze základní vzdělání. Důležité pro regionální rozvoj je, aby tyto lidé našli v oblasti uplatnění a nemuseli se za prací stěhovat jinam. Vzdělanostním tahounem je univerzitní město Opole. Přes zvyšující se vzdělanost region nedosahuje hodnot úrovně obou států.

Struktura populace vykazuje ve sledovaném čase známky stárnutí. Zvyšuje se podíl starší složky obyvatelstva na úkor mladé, což sebou v budoucnu přinese další ekonomickou přítěž. Ta se zatím díky současnému zvětšení produktivní části v polské části neprojevila, spíše naopak. Na

české straně je znatelný mírný nárůst. Hranice rozděluje ukazatel podílu žen na sto mužů, kdy jich na polské straně zájmového území je dlouhodobě mírně více než na straně české.

V sídelní struktuře je přechod mezi státy ještě znatelnější. Menší rozdrobené obce do pěti tisíc obyvatel jsou typické pro českou část území, zatímco na polské straně jsou nejpočetněji zastoupeny sídelní jednotky o velikosti pět až dvacet tisíc obyvatel. Všechna velká města nad 50 tisíc obyvatel se nacházejí na polské straně. Dominuje město Opole s téměř 123 tisíci obyvateli v roce 2011. Poměrně ostrý kontrast tvoří hraniční linie v hustotě zalidnění, která je na polském území znatelně vyšší. Díky úbytku obyvatelstva však postupně klesá na obou stranách.

V celkovém pohledu na vybrané demografické a sídelní ukazatele můžeme konstatovat, že se region stále vyrovnává s historickými okolnostmi, které zásadním způsobem ovlivnily jeho současné směřování. Výměna obyvatelstva přinesla specifickou skladbu populace a její znaky jsou patrné v porovnání s celostátní úrovní dodnes. Na české straně navíc na rozvoj území působí složité fyzicko-geografické aspekty. Státní hranice i přes zvyšující propustnost zůstává určitým pomyslným rozdělovacím prvkem.

Do budoucna se dá očekávat pokračování v současně nastolených trendech. Další úbytek obyvatelstva a zhoršení ekonomické situace by mohly zmírnit investice do infrastruktury a plné využití potenciálu území pro cestovní ruch. Je potřeba, aby rozvoj regionu řídili zdejší schopní lidé mající k regionu vztah, nespolehnající se pouze na pomoc zvenčí a vycházející z dobré znalosti místních obyvatel a poměrů.

6. SUMMARY

This bachelor thesis deals with the demographic development of border area selected part of the territory of Euroregion Praděd. It focuses primarily on demographic and residential indicators, which explores the late 90s. when Euroregion was founded. As the cross-border area recently the subject of integration policy in the European Union, we assessed the extent to which the surveyed area in the period changed in these indicators. The aim was to collect and compare comparable data for individual territorial units on both sides of border and compare area of interest as a whole with higher administrative units. Our analysis is based primarily on data from the Census in 2001 (2002 for the Polish part) and 2011, which was used for comparison of the development of selected indicators. In the theoretical section outlined a brief historical development on the area, the development of the permeability of boundaries and an overview of the cross-border collaboration since the early 90s. The analysis showed that national borders in the area of interest still form a significant barrier, although its throughput has recently increased considerably. It showed that the region in long term losing population due migration and natural decrease. It also confirmed fact that compared to the national level shows the region economically below average, low education structure and high unemployment. The analysis is complemented with graphical outputs and comments.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BIČÍK, Ivan. MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Půda v České republice*. Editor Ivo Hauptman, Zdeněk Kukul, Karel Pošmourný. Praha: Pro Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství vydal Consult, 2009, 255 s. ISBN 978-80-903482-4-0, str. 104, 158, 210.
- DOKOUPIL, J.; TOUŠEK, V. (2001): Zahraniční pracovníci na trhu práce v pohraničí. In *Reflexe regionálního rozvoje pohraničí České republiky*. Sociologický ústav AV ČR, str. 40–46.
- FŇUKAL, Miloš. *Atlas of the Carpathian macroregion*. 1st pub. Editor Flavio V Ruffini, Pavel Ptáček. Olomouc: Palacký University Olomouc, 2009, 60 s. ISBN 978-802-4423-548.
- HALÁS, Marián. *Cezhraničné väzby, cezhraničná spolupráca: na príklade slovensko-českého pohraničia s dôrazom na jeho slovenskú časť*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2005, 152 s. ISBN 80-223-2054-4.
- HOUŽVIČKA, Václav. *Sudetoněmecká otázka v názorech a postojích obyvatel českého pohraničí*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1996, 38 s. Working Papers. ISBN 80-859-5008-1.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, 570 s. ISBN 978-807-1069-065, str. 184-194.
- JEŘÁBEK, M. *Geografická analýza pohraničí České republiky*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 1999, 180 s. Pracovní texty, 99:11. ISBN 8085950766, str. 154 - 155.
- JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J. a HAVLÍČEK, T. *České pohraničí: bariéra nebo prostor zprostředkování?*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004, 296 s., [8] s. barev. obr. příl. ISBN 80-200-1051-3, str. 60.
- KASTNER, Quido. *Osidlování českého pohraničí od května 1945: na příkladu vybraných obcí Litoměřicka*. 2., přepracované a rozšířené vyd. Ústí nad Labem: Sociologický ústav AV ČR, 1999, 2 v. (334 p., [40] p. of plates). ISBN 80-859-5059-6, str. 9 - 16.
- KOSCHIN, Felix. *Demografie poprvé*. Vyd. 2. přeprac. V Praze: Oeconomica, 2005, 122 s. ISBN 80-245-0859-1.
- KLADIVO, P., PTÁČEK, P., ROUBÍNEK, P., ZIENER, K. (2012): *The Czech-Polish and Austrian-Slovenian borderlands - similarities and differences in the development and typology of regions*. *Moravian Geographical Reports*, Vol. 20, No. 3, str. 22–37.

NESVATBOVÁ, Martina. *Analýza vývoje sídelní struktury Olomouckého kraje*. Olomouc, 2012.

Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, str. 7.

PAVLÍK, Z., RYCHTAŘÍKOVÁ, J. a ŠUBRTOVÁ, A. *Základy demografie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1986, 732 s.

POTŮČEK, Roman. *Programy podpory rozvoje území v přeshraničních regionech Česko-Polsko: euroregion Praděd*. Olomouc, 2007. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Katedra geografie, str. 9 - 11.

PTÁČEK, P.; MINTÁLOVÁ, T. Vybrané aspekty přeshraniční spolupráci v českém a polském pohraničí na příkladu Jesenicka. *Geographica*. 2012, 43/1. Dostupné z:

http://geography.upol.cz/soubory/vyzkum/aupo/Acta-43-1/AUPO_Geographica_43-1_Ptacek-Mintalova.pdf.

SMETANOVÁ, Romana. *Vývoj sídelní struktury města Uherský Brod*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra geografie, str. 10.

ČÚZK. *Prohlížečské služby - WMS* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné

z: [http://geoportal.cuzk.cz/\(S\(o1gw50vllwmlpf45zl0qw045\)\)/Default.aspx?mode=TextMeta&side=wms.ver ejne&text=WMS.verejne.uvod&head_tab=sekce-03-gp&menu=311](http://geoportal.cuzk.cz/(S(o1gw50vllwmlpf45zl0qw045))/Default.aspx?mode=TextMeta&side=wms.ver ejne&text=WMS.verejne.uvod&head_tab=sekce-03-gp&menu=311)

ČSÚ. *Definice pojmů* [online]. 2012 [cit. 2014-04-12]. Dostupné

z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/definice_pojmu_vyuzivani_ict_v_organizacich_verejne_spravy

ČSÚ. *Euroregion Praděd: Mezinárodní srovnání*. Krajské správy českého statistického úřadu v Olomouci, v Ostravě, 2013, Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/krajp/330082-14-xm>

ČSÚ. *Regionální statistiky* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné

z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/regiony_mesta_obce_souhrn

ČSÚ. *Souborné informace* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné

z: <http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/aktual/ep-1#10a>

ČSÚ. *SLDB 2001* [online]. 2005 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/index>

ČSÚ. *SLDB 2011: Definitivní výsledky* [online]. 2011 [cit. 2014-04-15]. Dostupné

z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30629&th=&vseuzemi=null&v=&vo=null&void=>

ČSÚ. *Statistický lexikon obcí České republiky k 31. 10. 2013* [online]. 2013 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/4116-13>

EUROREGION PRADĚD. *Rámcová dohoda o vytvoření česko-polského euroregionu, Euroregionu "Praděd"*. 2. 7. 1997. Dostupné z:

http://www.europraded.cz/docs/zakladni_informace/ramcova_dohoda.pdf

GUS. *Local Data Bank: Census 2002 - Population* [online]. 2005 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/slodb/slodb2001.nsf/index>

GUS. *Local Data Bank: Census 2011 - Population* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: http://stat.gov.pl/bdlen/app/dane_podgrup.hier?p_id=464113&p_token=91753815

GUS. *Local Data Bank* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: http://stat.gov.pl/bdlen/app/strona.html?p_name=indeks

GRÖGER, Franz. *Státoprávní a národnostní poměry Kladska v historickém vývoji*. [online]. 2008 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.cs-magazin.com/index.php?a=a2008051027>

INTERREG III. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Strukturální fondy* [online]. 2009 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Informace-a-dokumenty/Glosar/I/Interreg-III>

Jesenicko v zrcadle historie. *Zaniklé obce Jesenicka* [online]. 2014 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.zanikleobcejesenicka.cz/index.php/jesenicko-v-zrcadle-historie>

SPOLEČNÝ TECHNICKÝ SEKRETARIÁT (JTS). *Nové období 2014 - 2020. Cz-pl: Cíl 3/Cel 3 2007-2014* [online]. 2014 [cit. 2014-04-5]. Dostupné z: <http://www.cz-pl.eu/nove-obdobi-2014-2020.html>

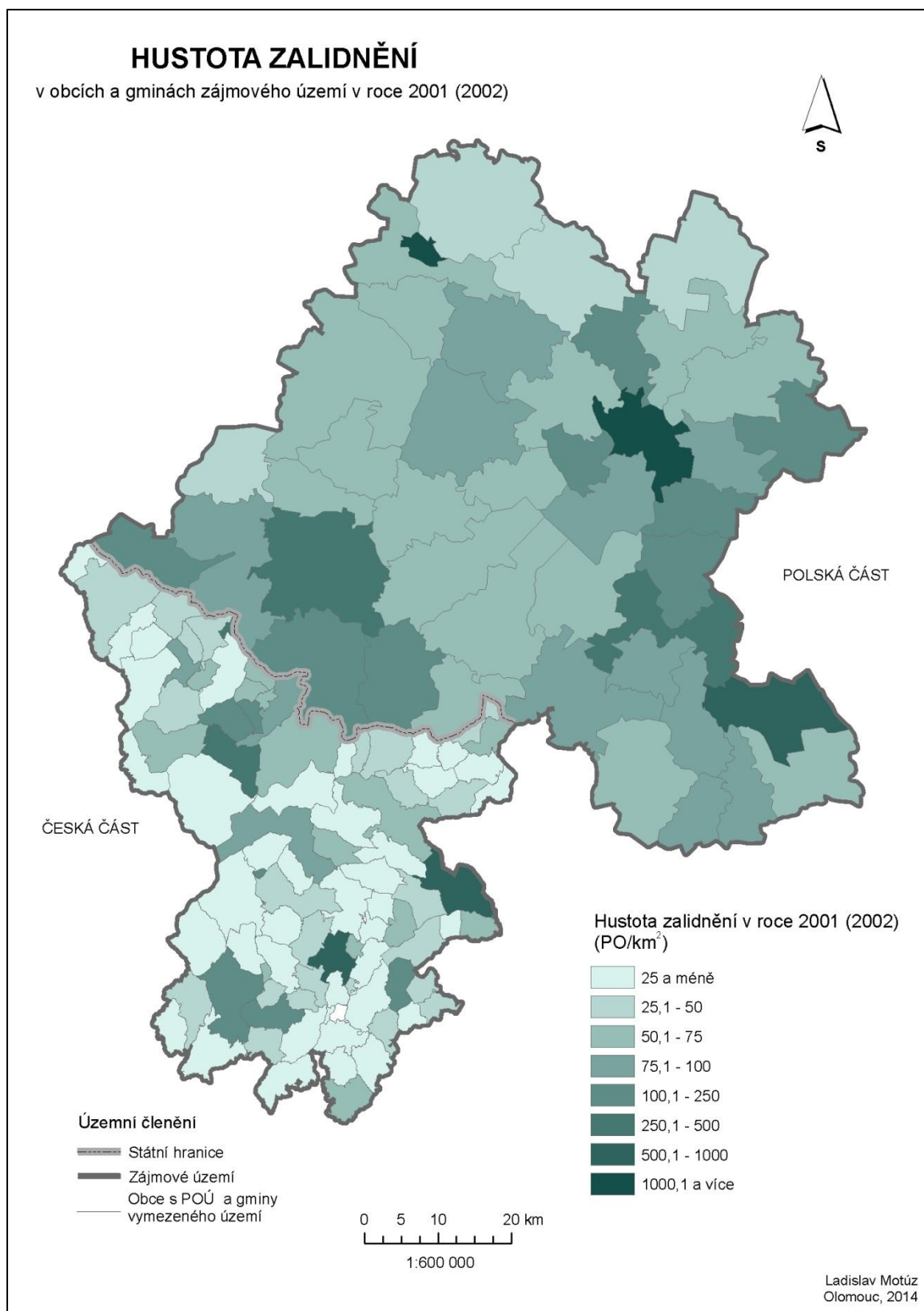
OPERAČNÍ PROGRAM PŘESHraničNÍ SPOLUPRÁCE ČESKÁ REPUBLIKA - POLSKÁ REPUBLIKA 2007–2013. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Strukturální fondy* [online]. 2013 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2007-2013/Evropska-uzemni-spoluprace/OP-CR-Polsko>

PHARE. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Strukturální fondy* [online]. 2009 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2004-2006/Historie-regionalni-politiky-EU-v-Ceske-republice/Predvstupni-nastroje/Phare>

Uzemí Slezska okupované Čechoslováky v roce 1919. KUNC, Lubor. *Czech Philately* [online]. 2000 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://philately.webpark.cz/snejdarek/snejdarekcz.htm>

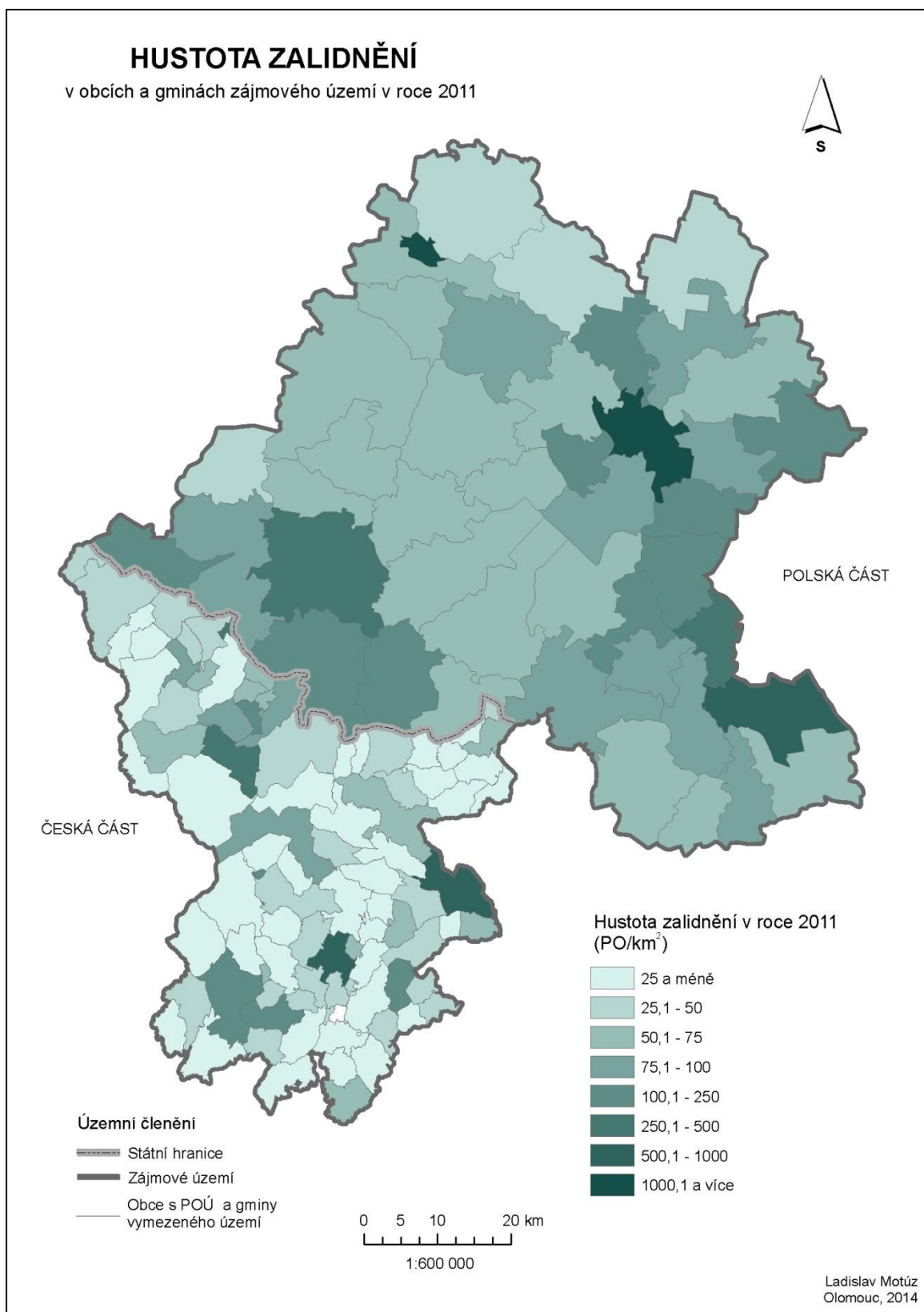
8. SEZNAM PŘÍLOH

1. Obr. 1: Hustota zalidnění v obcích a gminách zájmového území v roce 2001 (2002)
2. Obr. 2: Hustota zalidnění v obcích a gminách zájmového území v roce 2011
3. Obr. 3: Webbův diagram gmin, obcí s POÚ, poviátů, okresů zájmového území a vybraných vyšších administrativních celků za roky 2002 až 2011
4. Obr. 4: Index stáří v obcích s POÚ a gminách zájmového území v roce 2001 (2002)
5. Obr. 5: Index stáří v obcích s POÚ a gminách zájmového území v roce 2011
6. Obr. 6: Index feminity v obcích s POÚ a gminách zájmového území v roce 2001 (2002)
7. Obr. 7: Index feminity v obcích s POÚ a gminách zájmového území v roce 2011
8. Obr. 8: Index vzdělanosti v okresech a poviatech zájmového území v roce 2001 (2002)
9. Obr. 9: Index vzdělanosti v okresech a poviatech zájmového území v roce 2011
10. Obr. 10: Vzdělanostní struktura v okresech a poviatech zájmového území v roce 2001 (2002)
11. Obr. 10: Vzdělanostní struktura v okresech a poviatech zájmového území v roce 2011
12. Obr. 12: Celkový přírůstek obyvatelstva v obcích a gminách zájmového území v letech 2001 (2002) až 2011
13. Tab. 1: Základní informace o gminách zájmového území
14. Tab. 2: Základní informace o obcích s POÚ
15. Tab. 3: Průměrné absolutní a relativní hodnoty přirozeného a migračního pohybu obyvatelstva v obcích s POÚ zájmového území a vyšších administrativních jednotkách za roky 2002 - 2011
16. Tab. 4: Průměrné absolutní a relativní hodnoty přirozeného a migračního pohybu obyvatelstva v gminách zájmového území za roky 2002-2011
17. Tab. 5: Struktura obyvatelstva podle věku v gminách zájmového území
18. Tab. 6: Struktura obyvatel podle věku v obcích s POÚ zájmového území
19. Tab. 7: Struktura obyvatelstva obcí s POÚ zájmového území podle indexu stáří, indexu feminity, hustoty zalidnění a indexu ekonomického zatížení v letech 2001 (2002) a 2011
20. Tab. 8: Struktura obyvatelstva gmin zájmového území podle indexu stáří, indexu feminity, hustoty zalidnění a ekonomické závislosti v letech 2002 a 2011
21. Tab. 9: Vzdělanostní struktura v okresech a poviatech zájmového území a ve vyšších administrativních celcích v roce 2001 (2002)
22. Tab. 10: Vzdělanostní struktura v okresech a poviatech zájmového území a ve vyšších administrativních celcích v roce 2011
23. Tab. 11: Ekonomická aktivita a míra nezaměstnanosti v okresech a poviatech zájmového území a ve vyšších administrativních celcích v roce 2001 (2002)
24. Tab. 12: Ekonomická aktivita a míra nezaměstnanosti v okresech a poviatech zájmového území a ve vyšších administrativních celcích v roce 2011

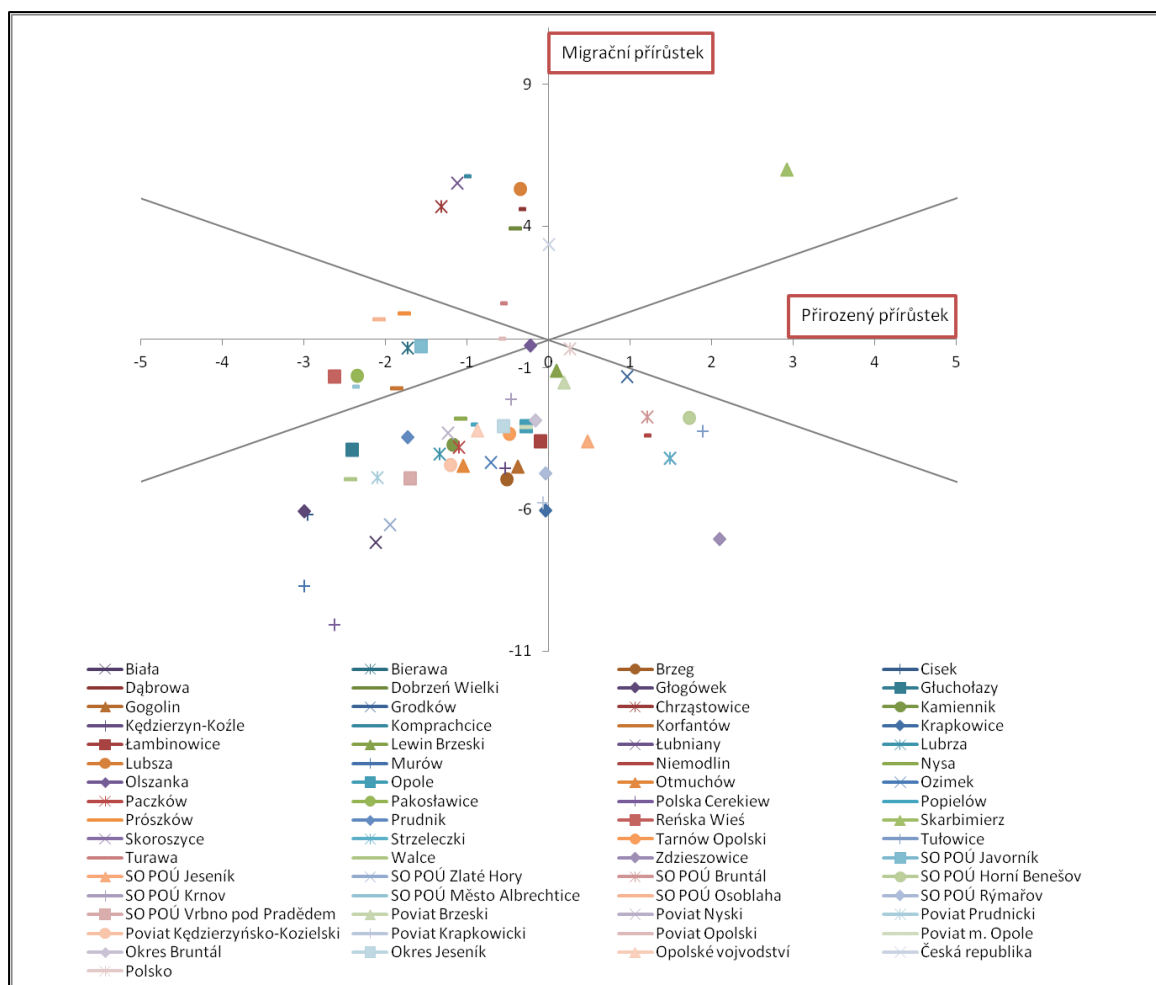
Obr. 1: Hustota zalidnění v obcích a gminách zájmového území v roce 2001 (2002)

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2001, GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population)

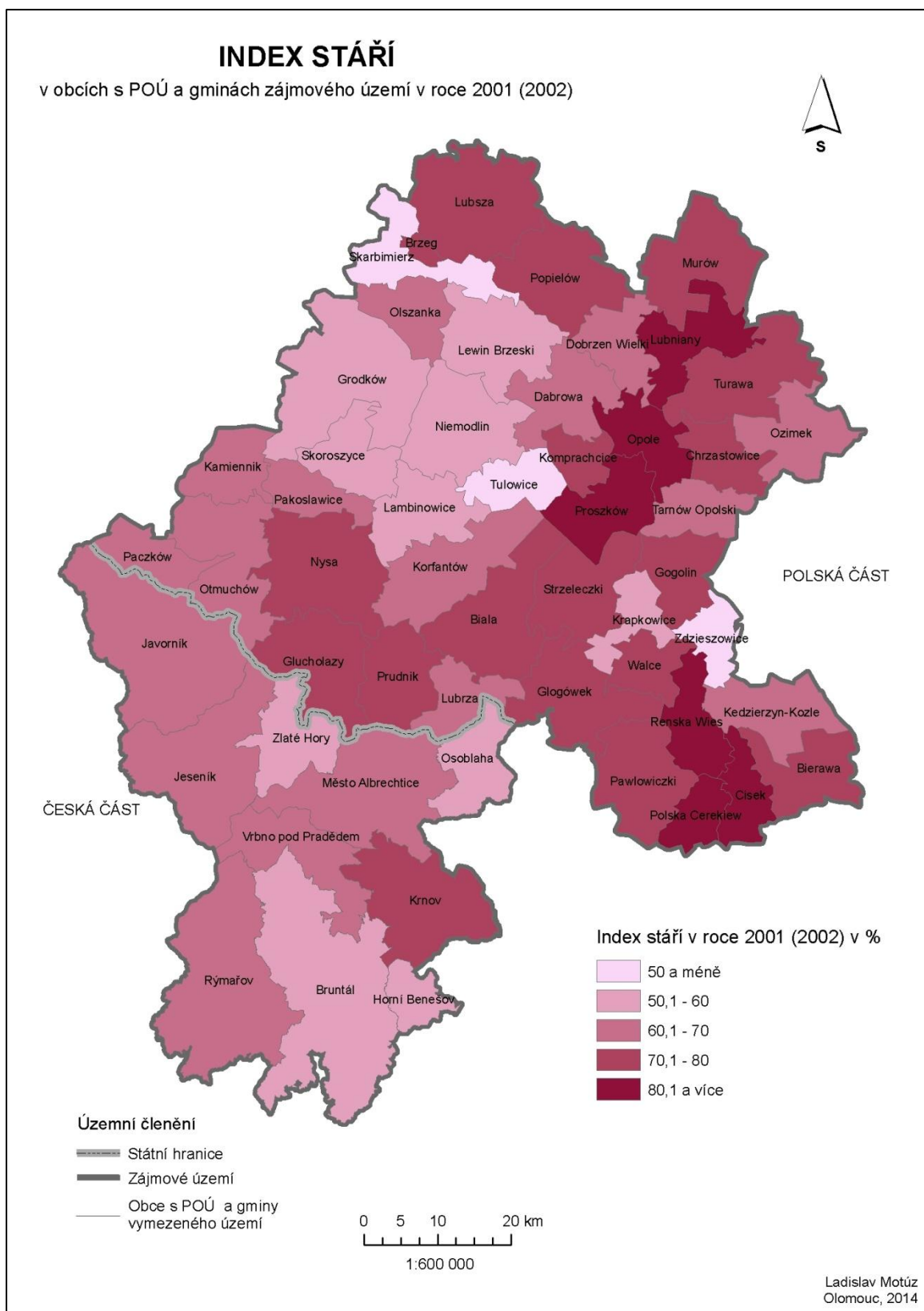
Obr. 2: Hustota zalidnění v obcích a gminách zájmového území v roce 2011

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

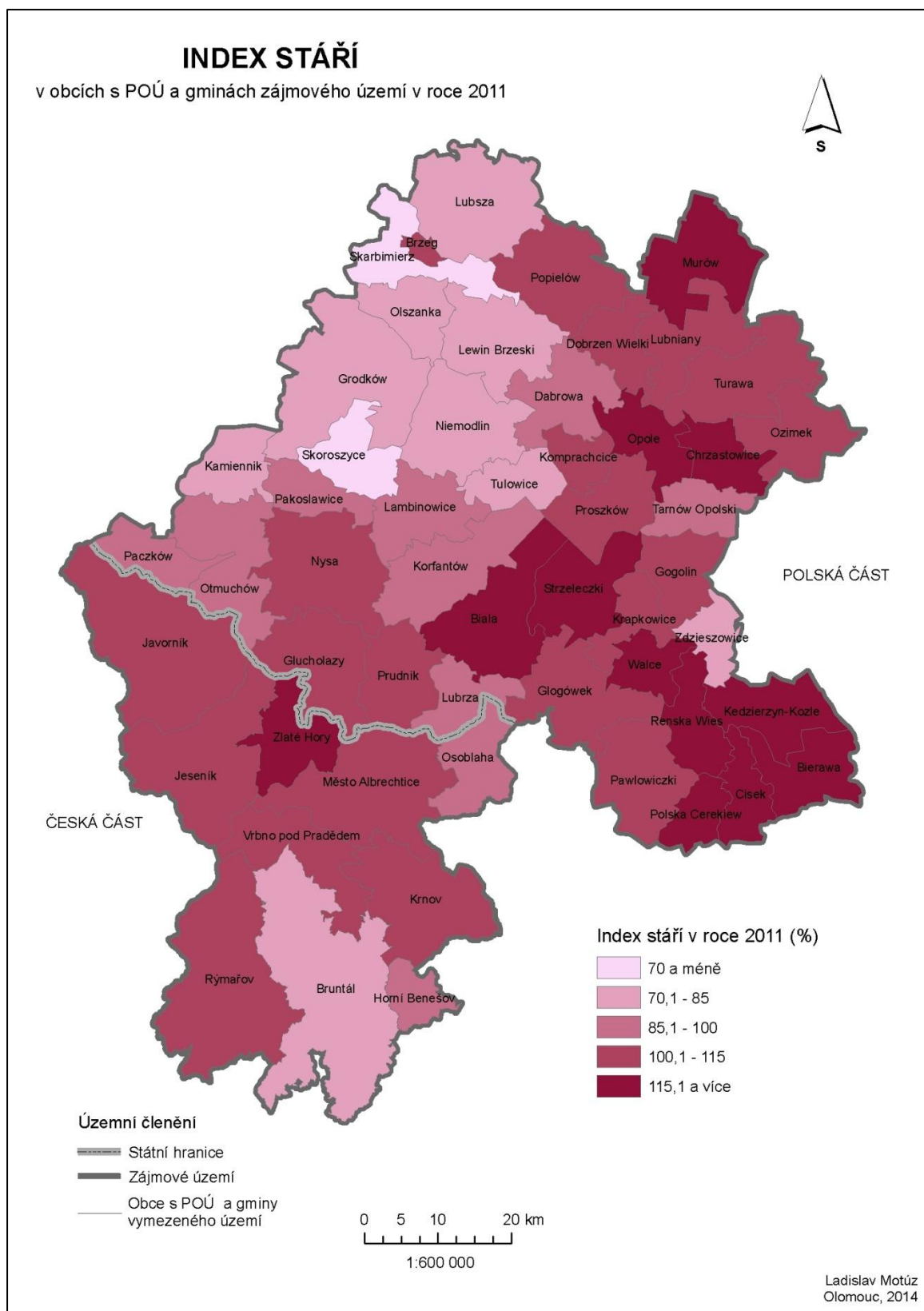
Obr. 3: Webbův diagram gmin, obcí s POÚ, poviatů, okresů zájmového území a vybraných vyšších administrativních celků za roky 2002 až 2011

(Zdroj: ČSÚ. *Souborné informace*, GUS. *Local Data Bank*)

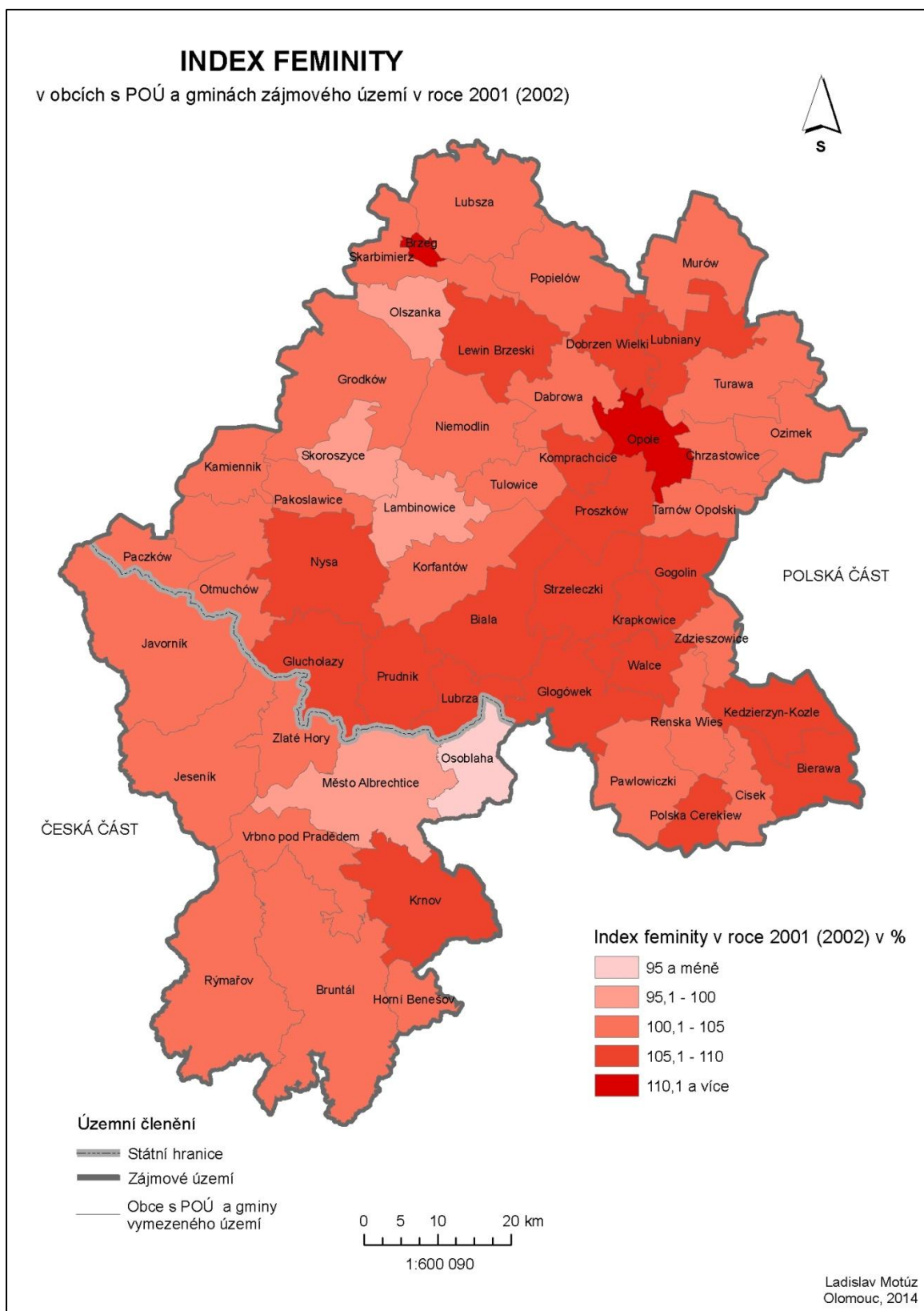
Obr. 4: Index stáří v obcích s POÚ a gminách zájmového území v roce 2001 (2002)

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, ČSÚ. SLDB 2001, GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population)

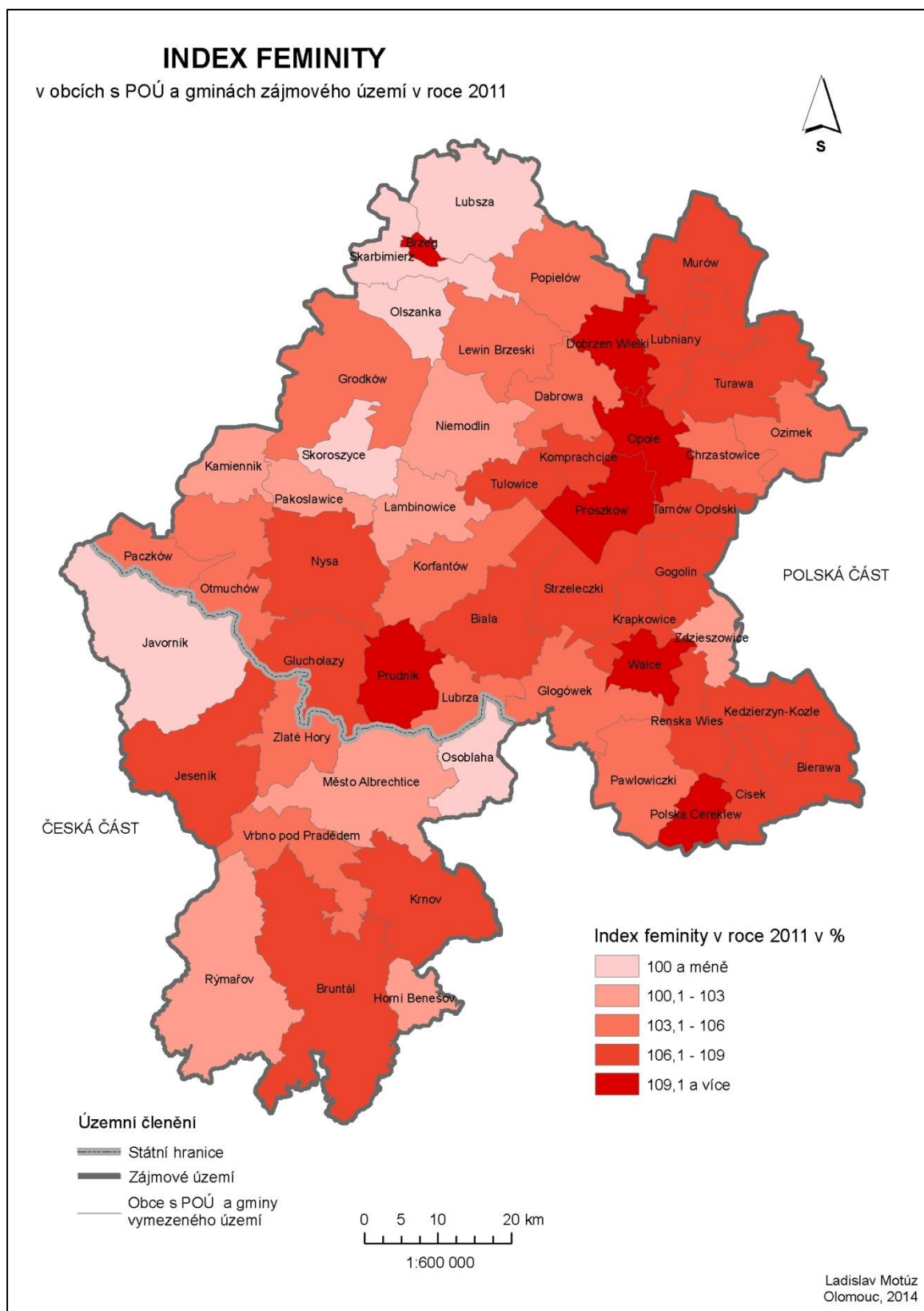
Obr. 5: Index stáří v obcích s POÚ a gminách zájmového území v roce 2011

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

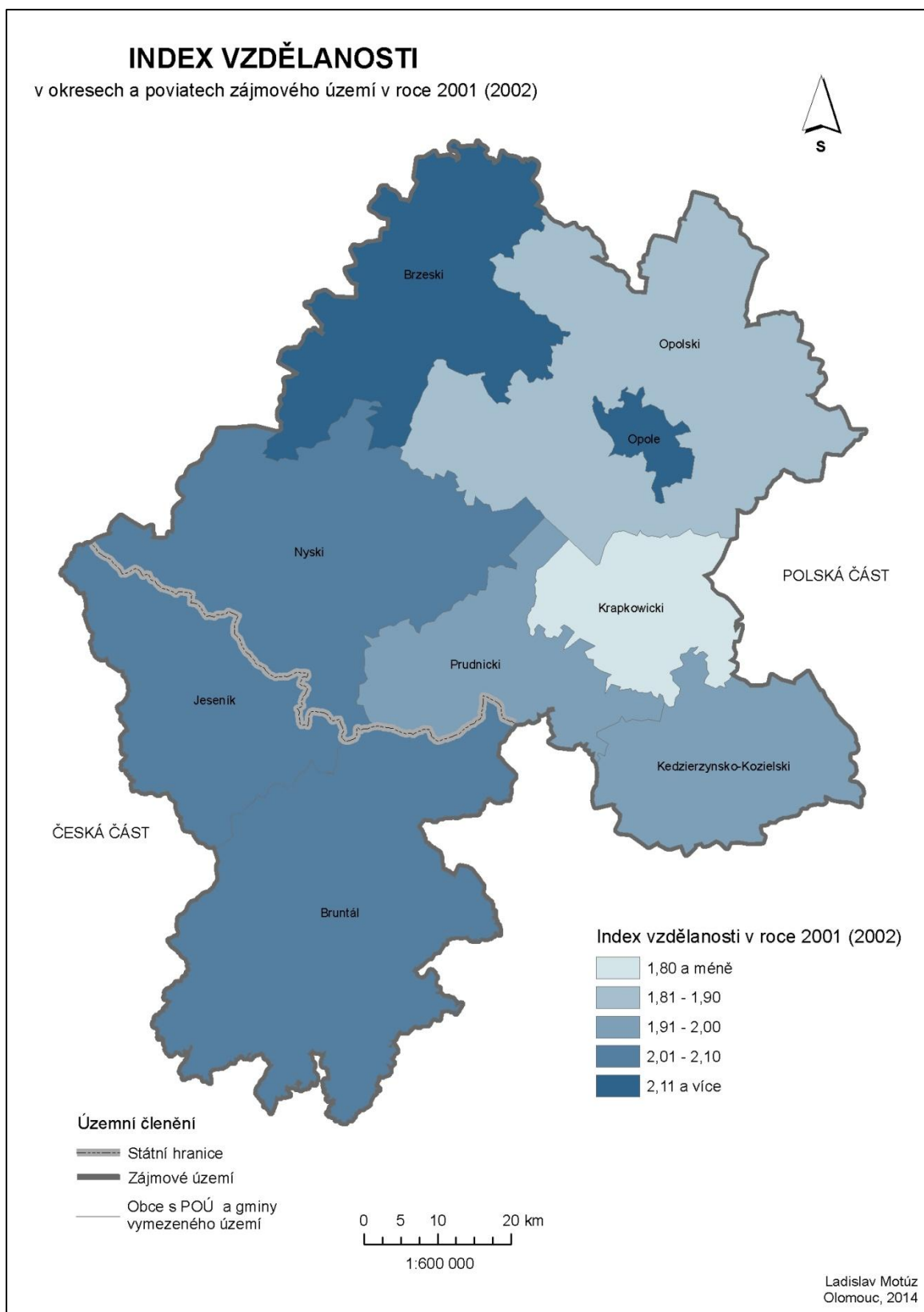

Obr. 6: Index feminity v obcích s POÚ a gminách zájmového území v roce 2001 (2002)

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2001, GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population)

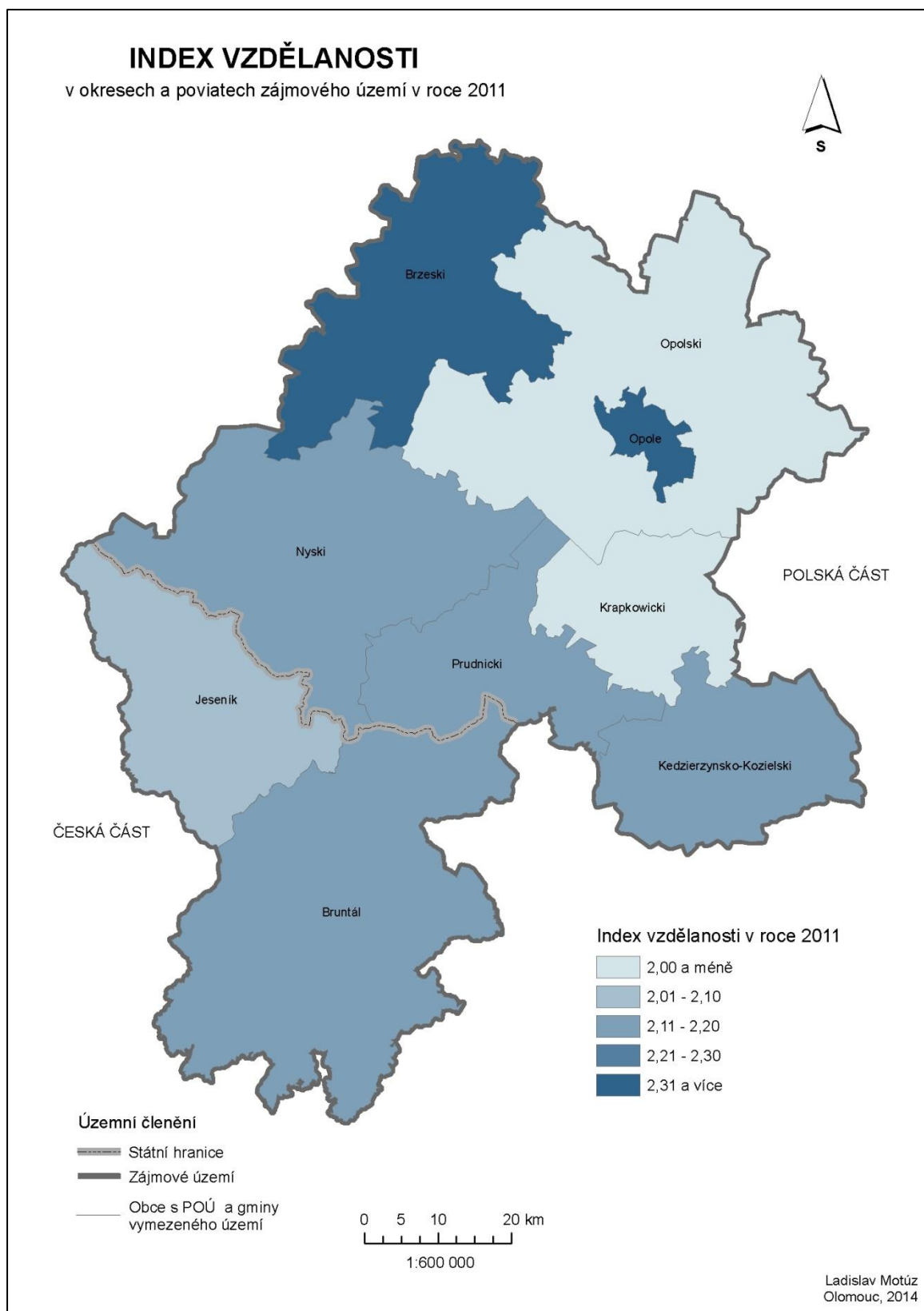

Obr. 7: Index feminity v obcích s POÚ a gminách zájmového území v roce 2011
(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

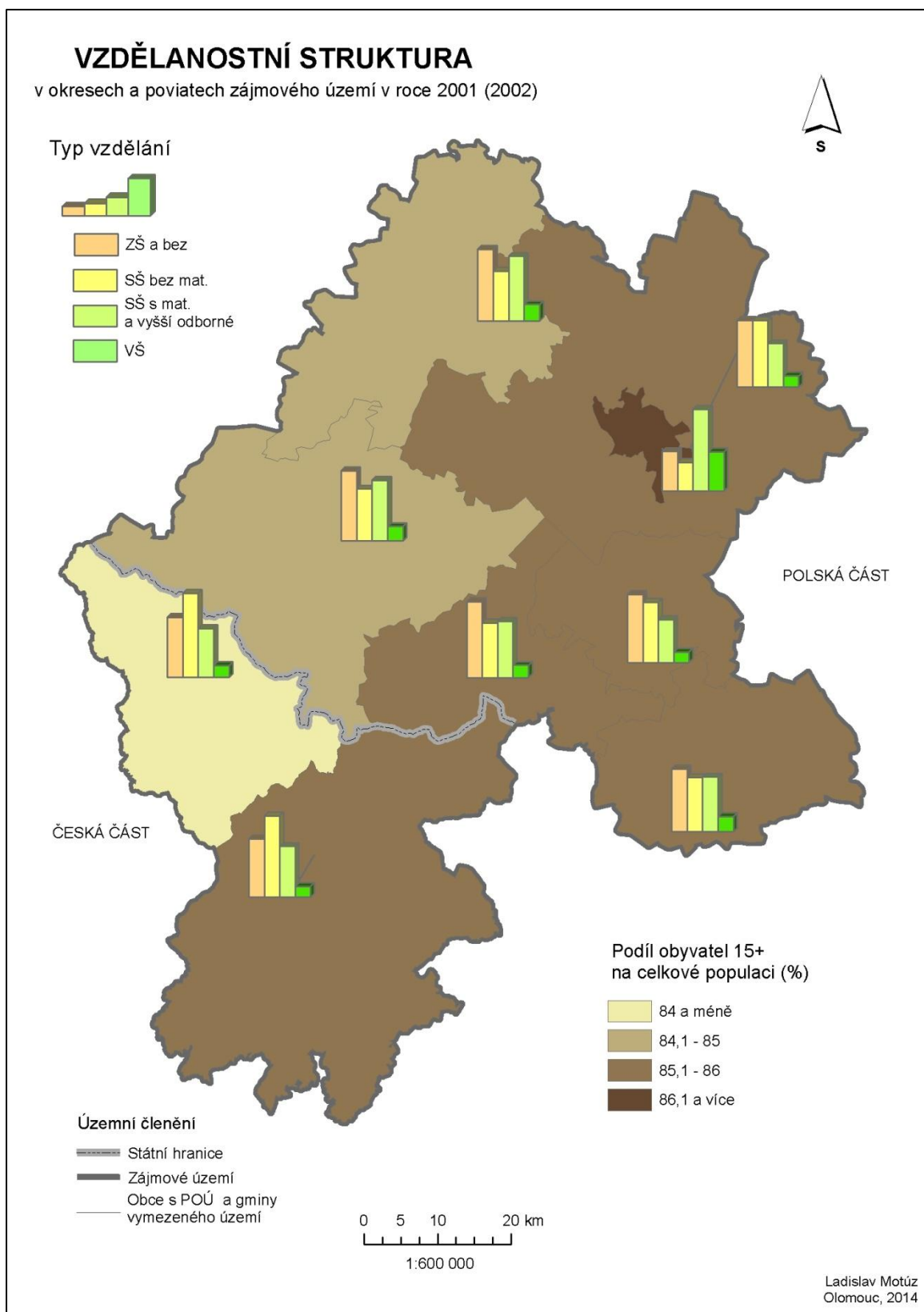
Obr. 8: Index vzdělanosti v okresech a povíatech zájmového území v roce 2001 (2002)

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2001, GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population)

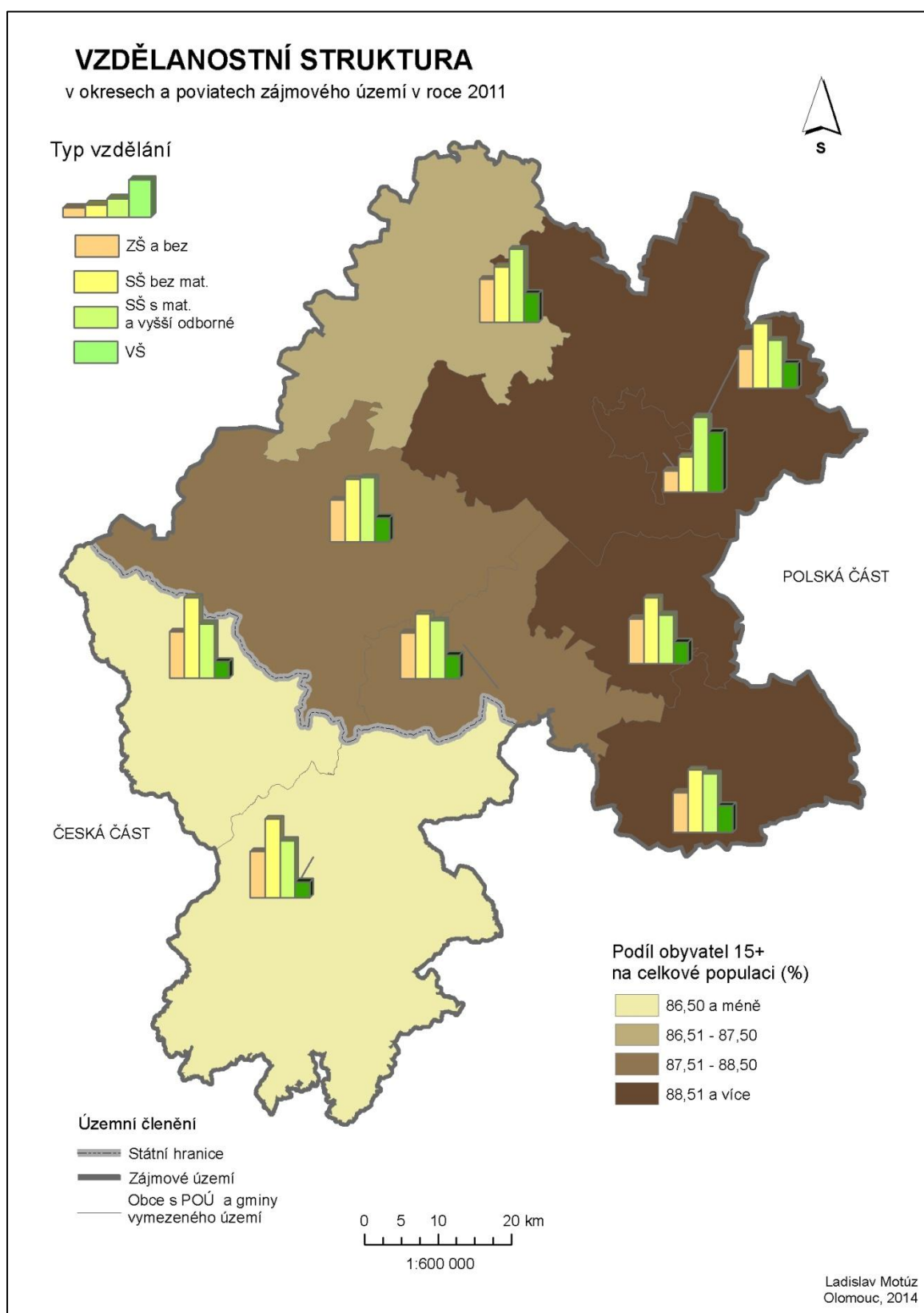
Obr. 9: Index vzdělanosti v okresech a poviatech zájmového území v roce 2011

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

Obr. 10: Vzdělanostní struktura v okresech a poviatech zájmového území v roce 2001 (2002)

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2001, GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population)

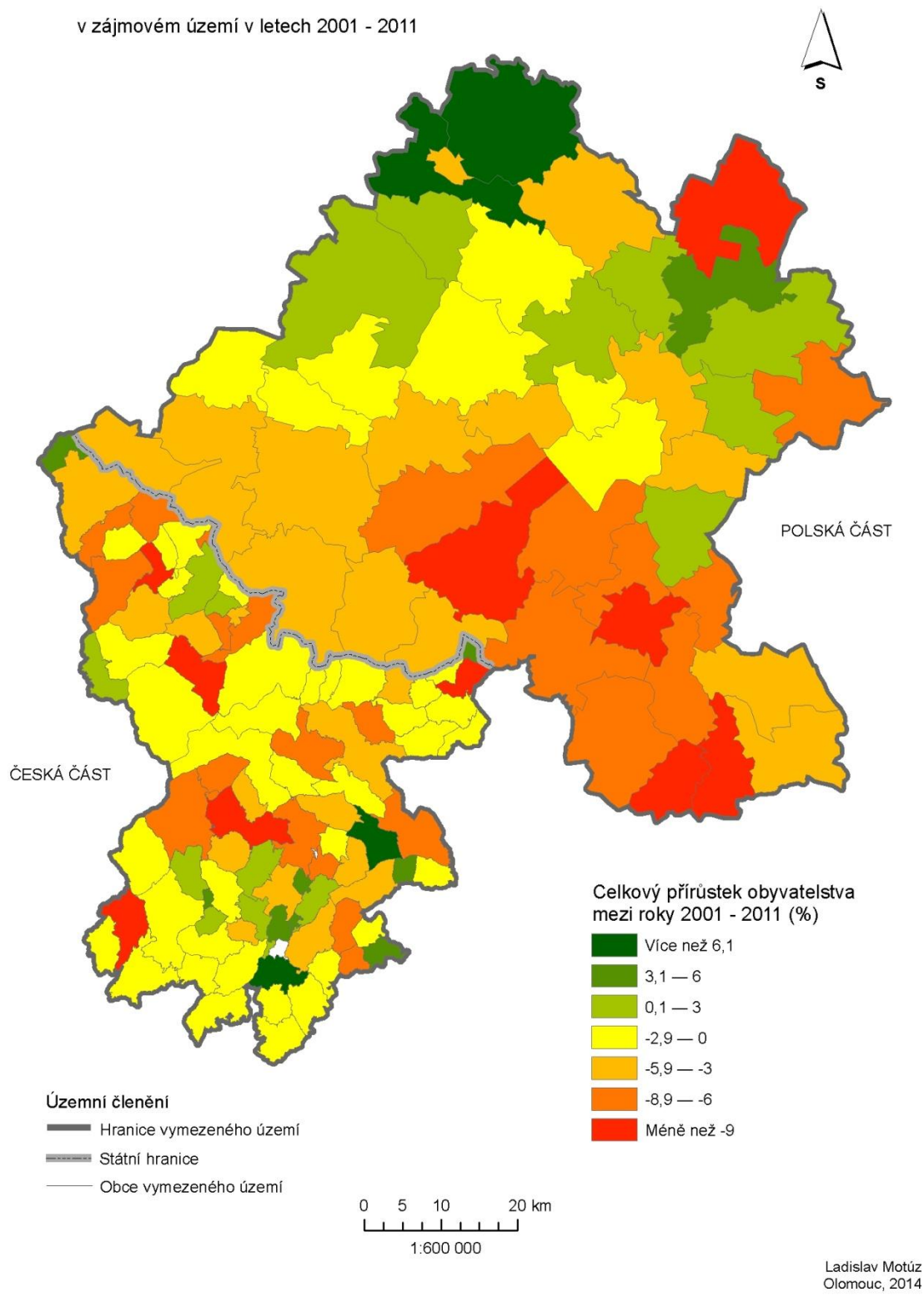

Obr. 11: Vzdělanostní struktura v okresech a poviatech zájmového území v roce 2011

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

CELKOVÝ PŘÍRŮSTEK OBYVATELSTVA

v zájmovém území v letech 2001 - 2011

Obr. 12: Celkový přírůstek obyvatelstva v obcích a gminách zájmového území v letech 2001 (2002) až 2011

(Zdroj: ČSÚ. *SLDB 2011: Definitivní výsledky*, ČSÚ. *SLDB 2001*, GUS. *Local Data Bank: Census 2002 - Population*, GUS. *Local Data Bank: Census 2011- Population*)

Tab. 1: Základní informace o gminách zájmového území

Název gminy	Počet obyvatel 2011			Počet obyvatel 2002			Výměra v km ²
	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy	
Biała	11 059	5 301	5 758	12 145	5 827	6 318	196
Bierawa	7 767	3 734	4 033	8 166	3 956	4 210	119
Brzeg	37 438	17 771	19 667	39 023	18 494	20 529	15
Cisiek	6 006	2 885	3 121	7 016	3 430	3 586	71
Dąbrowa	9 478	4 631	4 847	9 423	4 634	4 789	131
Dobrzeń Wielki	14 376	6 858	7 518	14 242	6 890	7 352	91
Głogówek	13 856	6 745	7 111	15 129	7 360	7 769	170
Głuchocin	25 240	12 207	13 033	26 447	12 779	13 668	168
Gogolin	12 467	6 016	6 451	12 336	6 016	6 320	101
Grodków	19 847	9 741	10 106	19 724	9 724	10 000	286
Chrzastowice	6 683	3 281	3 402	6 639	3 270	3 369	82
Kamiennik	3 720	1 851	1 869	3 811	1 888	1 923	89
Kędzierzyn-Koźle	64 153	31 008	33 145	67 097	32 514	34 583	124
Komprachcice	10 964	5 266	5 698	11 063	5 358	5 705	56
Korfantów	9 320	4 583	4 737	9 925	4 894	5 031	180
Krapkowice	23 706	11 475	12 231	25 397	12 351	13 046	97
Łambinowice	7 882	3 899	3 983	8 273	4 168	4 105	124
Lewin Brzeski	13 608	6 657	6 951	13 644	6 655	6 989	160
Łubniany	9 506	4 593	4 913	9 077	4 407	4 670	126
Lubrza	4 429	2 159	2 270	4 575	2 211	2 364	84
Lubsza	8 998	4 520	4 478	8 484	4 206	4 278	212
Murów	5 628	2 731	2 897	6 312	3 105	3 207	160
Niemodlin	13 610	6 720	6 890	13 923	6 895	7 028	183
Nysa	58 665	28 191	30 474	60 601	29 195	31 406	218
Olszanka	5 018	2 521	2 497	4 999	2 522	2 477	93
Opole	122 625	57 380	65 245	129 946	61 083	68 863	97
Otmuchów	14 124	6 866	7 258	14 574	7 160	7 414	187
Ozimek	20 184	9 843	10 341	21 641	10 653	10 988	126
Paczków	13 407	6 592	6 815	13 962	6 843	7 119	80
Pakosławice	3 765	1 866	1 899	3 845	1 878	1 967	74
Pawłowiczki	8 097	3 977	4 120	8 700	4 299	4 401	153
Polska Cerekiew	4 413	2 098	2 315	4 944	2 386	2 558	60
Popielów	8 263	4 037	4 226	8 682	4 237	4 445	176
Prószków	9 819	4 695	5 124	10 097	4 829	5 268	121
Prudnik	28 493	13 542	14 951	30 048	14 327	15 721	122
Reńska Wieś	8 265	4 001	4 264	8 805	4 301	4 504	98
Skarbimierz	7 596	3 820	3 776	6 983	3 486	3 497	110
Skoroszyce	6 458	3 243	3 215	6 621	3 325	3 296	104
Strzeleczyki	7 574	3 631	3 943	8 224	3 940	4 284	118
Tarnów Opolski	9 724	4 676	5 048	10 292	5 034	5 258	82
Tułowice	5 269	2 549	2 720	5 572	2 769	2 803	81
Turawa	9 633	4 667	4 966	9 609	4 701	4 908	171
Walce	5 639	2 685	2 954	6 215	3 001	3 214	69
Zdzieszowice	16 486	8 184	8 302	17 909	8 953	8 956	57

(Zdroj: GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population, GUS. Local Data Bank: Census 2011 - Population)

Tab. 2: Základní informace o obcích s POÚ

Název obce s POÚ	Počet obyvatel 2011			Počet obyvatel 2001			Výměra v km ²
	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy	
Bruntál	26 277	12 751	13 526	27 778	13 663	14 115	427
Horní Benešov	3 397	1 684	1 713	3 560	1 748	1 812	53
Javorník	11 908	5 991	5 917	12 769	6 378	6 391	343
Jeseník	20 539	9 908	10 631	22 355	10 960	11 395	256
Krnov	29 725	14 341	15 384	31 641	15 312	16 329	207
Město Albrechtice	7 828	3 889	3 939	8 553	4 308	4 245	264
Osoblaha	2 716	1 373	1 343	3 105	1 606	1 499	104
Rýmařov	15 500	7 663	7 837	17 330	8 604	8 726	332
Vrbno pod Pradědem	7 250	3 538	3 712	8 305	4 082	4 223	149
Zlaté Hory	6 332	3 095	3 237	7 289	3 609	3 680	119

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, ČSÚ. SLDB 2001)

Tab. 3: Průměrné absolutní a relativní hodnoty přirozeného a migračního pohybu obyvatelstva v obcích s POÚ zájmového území a vyšších administrativních jednotkách za roky 2002-2011

Území	Průměrné hodnoty 2002-2011			Relativní hodnoty (%)	
	PP	PS	SSO	PP	PS
SO POÚ Javorník	-19,78	-3,00	12 612	-1,57	-0,24
SO POÚ Jeseník	10,44	-79,22	21 975	0,48	-3,61
SO POÚ Zlaté Hory	-13,67	-46,00	7 011	-1,95	-6,56
SO POÚ Bruntál	32,89	-74,56	27 285	1,21	-2,73
SO POÚ Horní Benešov	6,11	-9,78	3 535	1,73	-2,77
SO POÚ Krnov	-14,22	-66,33	31 083	-0,46	-2,13
SO POÚ Město Albrechtice	-20,11	-14,11	8 376	-2,40	-1,68
SO POÚ Osoblaha	-6,33	2,11	3 043	-2,08	0,69
SO POÚ Rýmařov	-0,56	-79,44	16 736	-0,03	-4,75
SO POÚ Vrbno pod Pradědem	-13,78	-40,00	8 123	-1,70	-4,92
Poviat Brzeski	17,80	-140,70	92 411	0,19	-1,52
Poviat Nyski	-179,50	-477,80	144 907	-1,24	-3,30
Poviat Prudnicki	-124,40	-289,90	59 344	-2,10	-4,89
Poviat Kędzierzyńsko-Kozielski	-121,70	-449,00	101 160	-1,20	-4,44
Poviat Krapkowicki	-4,80	-388,60	67 325	-0,07	-5,77
Poviat Opolski	-81,80	0,80	134 569	-0,61	0,01
Poviat m. Opole	-35,00	-391,10	126 286	-0,28	-3,10
Okres Bruntál	-16,00	-282,11	98 181	-0,16	-2,87
Okres Jeseník	-23,00	-128,22	41 598	-0,55	-3,08
Opolské vojvodství	-901,30	-3340,40	1 036 457	-0,87	-3,22
Česká republika	76,90	34427,90	10 336 788	0,01	3,33
Polsko	9951,90	-13309,80	38 220 454	0,26	-0,35

(Zdroj: ČSÚ. Souborné informace)

Tab. 4: Průměrné absolutní a relativní hodnoty přirozeného a migračního pohybu obyvatelstva v gminách zájmového území za roky 2002-2011

Území	Průměrné hodnoty 2002-2011			Relativní hodnoty (%)	
	PP	PS	SSO	PP	PS
Biała	-24,60	-83,00	11 567	-2,13	-7,18
Bierawa	-13,80	-2,50	7 992	-1,73	-0,31
Brzeg	-19,70	-188,10	38 146	-0,52	-4,93
Cisek	-19,70	-41,20	6 668	-2,95	-6,18
Dąbrowa	-3,40	43,80	9 533	-0,36	4,59
Dobrzeń Wielki	-5,80	55,50	14 227	-0,41	3,90
Głogówek	-43,10	-87,30	14 355	-3,00	-6,08
Głuchołazy	-62,10	-100,90	25 764	-2,41	-3,92
Gogolin	-4,60	-54,30	12 071	-0,38	-4,50
Grodków	19,00	-26,10	19 743	0,96	-1,32
Chrzastowice	-8,80	31,10	6 663	-1,32	4,67
Kamiennik	-4,40	-13,90	3 741	-1,18	-3,72
Kędzierzyn-Koźle	-34,80	-299,30	65 508	-0,53	-4,57
Komprachcice	-11,50	64,20	11 178	-1,03	5,74
Korfantów	-18,10	-16,80	9 719	-1,86	-1,73
Krapkowice	-1,00	-148,30	24 540	-0,04	-6,04
Łambinowice	-0,80	-29,30	8 155	-0,10	-3,59
Lewin Brzeski	1,30	-15,00	13 615	0,10	-1,10
Łubniany	-10,30	50,70	9 211	-1,12	5,50
Lubrza	-6,00	-18,10	4 475	-1,34	-4,04
Lubsza	-3,00	46,10	8 696	-0,34	5,30
Murów	-17,70	-51,50	5 912	-2,99	-8,71
Niemodlin	16,30	-47,00	13 845	1,18	-3,39
Nysa	-64,60	-168,50	59 809	-1,08	-2,82
Olszanka	-1,10	-1,10	4 967	-0,22	-0,22
Opole	-35,00	-391,10	127 057	-0,28	-3,08
Otmuchów	-15,00	-63,90	14 271	-1,05	-4,48
Ozimek	-14,90	-90,80	20 925	-0,71	-4,34
Paczków	-15,10	-52,10	13 705	-1,10	-3,80
Pakośćawice	-9,10	-5,00	3 874	-2,35	-1,29
Pawłowiczki	-18,60	-47,80	8 374	-2,22	-5,71
Polska Cerekiew	-12,20	-46,80	4 643	-2,63	-10,08
Popielów	-8,00	-25,60	8 489	-0,94	-3,02
Prószków	-17,60	9,00	9 918	-1,77	0,91
Prudnik	-50,70	-101,50	29 382	-1,73	-3,45
Reńska Wieś	-22,60	-11,40	8 616	-2,62	-1,32
Skarbimierz	21,30	43,50	7 285	2,92	5,97
Skoroszyce	9,70	-27,40	6 502	1,49	-4,21
Strzeleczyki	-21,10	-34,70	7 897	-2,67	-4,39
Tarnów Opolski	-4,80	-33,10	9 946	-0,48	-3,33
Tułowice	10,30	-17,70	5 448	1,89	-3,25
Turawa	-5,60	12,20	9 578	-0,58	1,27
Walce	-14,40	-29,30	5 932	-2,43	-4,94
Zdzieszowice	36,30	-122,00	17 322	2,10	-7,04

(Zdroj: GUS. Local Data Bank)

Tab. 5: Struktura obywatelstwa podle věku v gminách zájmového území

Název gminy	Obyvatelstvo ve věku (2011)			Obyvatelstvo ve věku (2002)		
	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+
Biała	1 527	7 743	1 789	2 219	8 233	1 693
Bierawa	999	5 515	1 253	1 420	5 639	1 107
Brzeg	5 202	26 779	5 457	6 549	27 575	4 899
Cisek	803	4 180	1 023	1 180	4 792	1 044
Dąbrowa	1 347	6 847	1 284	1 713	6 551	1 159
Dobrzeń Wielki	1 887	10 565	1 924	2 550	10 044	1 648
Głogówek	1 958	9 678	2 220	2 766	10 151	2 212
Głuchołazy	3 386	18 149	3 705	4 765	17 994	3 688
Gogolin	1 647	8 932	1 888	2 226	8 534	1 576
Grodków	3 182	14 318	2 347	3 907	13 533	2 284
Chrzastowice	853	4 840	990	1 089	4 721	829
Kamiennik	578	2 683	459	767	2 517	527
Kędzierzyn-Koźle	8 391	46 059	9 703	11 445	48 304	7 348
Komprachcice	1 398	8 010	1 556	1 733	7 975	1 355
Korfantów	1 357	6 748	1 215	2 020	6 620	1 285
Krapkowice	3 122	17 262	3 322	4 340	18 484	2 573
Łambinowice	1 165	5 715	1 002	1 604	5 709	960
Lewin Brzeski	2 224	9 752	1 632	2 833	9 158	1 653
Łubniany	1 301	6 804	1 401	1 469	6 394	1 214
Lubrza	641	3 199	589	910	3 047	618
Lubsza	1 386	6 474	1 138	1 554	5 725	1 205
Murów	690	4 093	845	1 070	4 398	844
Niemodlin	2 095	9 934	1 581	2 639	9 716	1 568
Nysa	7 603	42 726	8 336	10 263	42 888	7 450
Olszanka	814	3 538	666	1 007	3 290	702
Opole	14 898	89 563	18 164	18 404	96 265	15 277
Otmuchów	2 091	10 159	1 874	2 798	9 852	1 924
Ozimek	2 426	15 088	2 670	3 515	15 771	2 355
Paczków	1 960	9 701	1 746	2 580	9 680	1 702
Pakosławice	515	2 811	439	737	2 603	505
Pawłowiczki	1 100	5 738	1 259	1 511	5 986	1 203
Polska Cerekiew	531	3 141	741	873	3 356	715
Popielów	1 096	5 913	1 254	1 478	6 069	1 135
Prószków	1 295	7 065	1 459	1 697	7 039	1 361
Prudnik	3 995	20 203	4 295	5 311	20 547	4 190
Reńska Wieś	1 106	5 823	1 336	1 531	6 004	1 270
Skarbimierz	1 344	5 472	780	1 572	4 646	765
Skoroszyce	1 046	4 687	725	1 360	4 538	723
Strzeleczyki	1 000	5 335	1 239	1 534	5 546	1 144
Tarnów Opolski	1 366	7 040	1 318	1 880	7 240	1 172
Tułowice	735	3 985	549	966	4 126	480
Turawa	1 287	6 910	1 436	1 724	6 618	1 267
Walce	717	4 004	918	1 072	4 288	855
Zdzieszowice	2 279	12 306	1 901	3 271	13 216	1 422

(Zdroj: GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

Tab. 6: Struktura obyvatel podle věku v obcích s POÚ zájmového území

Název obce s POÚ	Obyvatelstvo ve věku (2011)			Obyvatelstvo ve věku (2001)		
	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+
Bruntál	4 049	18 697	3 424	5 279	19 774	2 716
Horní Benešov	542	2 375	465	666	2 517	376
Javorník	1 801	8 226	1 834	2 318	8 848	1 602
Jeseník	2 961	14 387	3 128	3 807	16 071	2 473
Krnov	4 419	20 611	4 591	5 436	22 224	3 978
Město Albrechtice	1 095	5 469	1 237	1 500	6 009	1 043
Osoblaha	463	1 849	400	679	2 079	347
Rýmařov	2 169	10 909	2 384	3 044	12 402	1 882
Vrbno pod Pradědem	986	5 116	1 128	1 441	5 968	896
Zlaté Hory	875	4 397	1 030	1 371	5 098	820

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, ČSÚ. SLDB 2001)

Tab. 7: Struktura obyvatelstva obcí s POÚ zájmového území podle indexu stáří, indexu feminity, hustoty zalidnění a indexu ekonomického zatížení v letech 2001 a 2011

Název obce s POÚ	Index stáří (%)		Index feminity (%)		Hustota zalidnění		Index ekonomického	
	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001
Bruntál	84,56	51,45	106,08	103,31	61,51	65,02	39,97	40,43
Horní Benešov	85,79	56,46	101,72	103,66	63,55	66,60	42,40	41,40
Javorník	101,83	69,11	98,76	100,20	34,69	37,20	44,19	44,30
Jeseník	105,64	64,96	107,30	103,97	80,11	87,20	42,32	39,08
Krnov	103,89	73,18	107,27	106,64	143,73	153,00	43,71	42,36
Město Albrechtice	112,97	69,53	101,29	98,54	29,67	32,42	42,64	42,32
Osoblaha	86,39	51,10	97,82	93,34	26,15	29,89	46,67	49,35
Rýmařov	109,91	61,83	102,27	101,42	46,64	52,15	41,74	39,72
Vrbno pod Pradědem	114,40	62,18	104,92	103,45	48,67	55,76	41,32	39,16
Zlaté Hory	117,71	59,81	104,59	101,97	53,11	61,13	43,32	42,98

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, ČSÚ. SLDB 2001)

Tab. 8: Struktura obywatelstwa gmin sąsiedniego obszaru według indeksu starości, indeksu feminity, gęstości zaludnienia i ekonomicznej zależności w latach 2002 i 2011

Nazwa gminy	Index starości (%)		Index feminity (%)		Hustota zaludnienia		Index ekonomicznego obciążenia (%)	
	2011	2002	2011	2002	2011	2002	2011	2002
Biała	117,16	76,30	108,62	108,43	56	62	42,83	47,52
Bierawa	125,43	77,96	108,01	106,42	65	69	40,83	44,81
Brzeg	104,90	74,81	110,67	111,00	2496	2602	39,80	41,52
Cisiek	127,40	88,47	108,18	104,55	85	99	43,68	46,41
Dąbrowa	95,32	67,66	104,66	103,34	72	72	38,43	43,84
Dobrzeń Wielki	101,96	64,63	109,62	106,71	158	157	36,07	41,80
Głogówek	113,38	79,97	105,43	105,56	82	89	43,17	49,04
Głuchołazy	109,42	77,40	106,77	106,96	150	157	39,07	46,98
Gogolin	114,63	70,80	107,23	105,05	123	122	39,58	44,55
Grodków	73,76	58,46	103,75	102,84	69	69	38,62	45,75
Chrzastowice	116,06	76,12	103,69	103,03	82	81	38,08	40,63
Kamiennik	79,41	68,71	100,97	101,85	42	43	38,65	51,41
Kędzierzyn-Koźle	115,64	64,20	106,89	106,36	517	541	39,28	38,91
Komprachcice	111,30	78,19	108,20	106,48	196	198	36,88	38,72
Korfantów	89,54	63,61	103,36	102,80	52	55	38,11	49,92
Krapkowice	106,41	59,29	106,59	105,63	244	262	37,33	37,40
Łambinowice	86,01	59,85	102,15	98,49	64	67	37,92	44,91
Lewin Brzeski	73,38	58,35	104,42	105,02	85	85	39,54	48,98
Łubniany	107,69	82,64	106,97	105,97	75	72	39,71	41,96
Lubrza	91,89	67,91	105,14	106,92	53	54	38,45	50,15
Lubsza	82,11	77,54	99,07	101,71	42	40	38,99	48,19
Murów	122,46	78,88	106,08	103,29	35	39	37,50	43,52
Niemodlin	75,47	59,42	102,53	101,93	74	76	37,00	43,30
Nysa	109,64	72,59	108,10	107,57	269	278	37,31	41,30
Olszanka	81,82	69,71	99,05	98,22	54	54	41,83	51,95
Opole	121,92	83,01	113,71	112,74	1264	1340	36,91	34,99
Otmuchów	89,62	68,76	105,71	103,55	76	78	39,03	47,93
Ozimek	110,06	67,00	105,06	103,14	160	172	33,78	37,22
Paczków	89,08	65,97	103,38	104,03	168	175	38,20	44,24
Pakosławice	85,24	68,52	101,77	104,74	51	52	33,94	47,71
Pawłowiczki	114,45	79,62	103,60	102,37	53	57	41,11	45,34
Polska Cerekiew	139,55	81,90	110,34	107,21	74	82	40,50	47,32
Popielów	114,42	76,79	104,68	104,91	47	49	39,74	43,05
Prószków	112,66	80,20	109,14	109,09	81	83	38,98	43,44
Prudnik	107,51	78,89	110,40	109,73	234	246	41,03	46,24
Reńska Wieś	120,80	82,95	106,57	104,72	84	90	41,94	46,65
Skarbimierz	58,04	48,66	98,85	100,32	69	63	38,82	50,30
Skoroszyce	69,31	53,16	99,14	99,13	62	64	37,79	45,90
Strzeleczyki	123,90	74,58	108,59	108,73	64	70	41,97	48,29
Tarnów Opolski	96,49	62,34	107,96	104,45	119	126	38,13	42,15
Tułowice	74,69	49,69	106,71	101,23	65	69	32,22	35,05
Turawa	111,58	73,49	106,41	104,40	56	56	39,41	45,19
Walce	128,03	79,76	110,02	107,10	82	90	40,83	44,94
Zdzieszowice	83,41	43,47	101,44	100,03	289	314	33,97	35,51

(Źródło: GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population, GUS. Local Data Bank: Census 2011 - Population)

Tab. 9: Vzdelanostní struktura v okresech a poviatech zájmového území a ve vyšších administrativních celcích v roce 2001 (2002)

Území	Ob. 15+ (13+)	ZŠ a bez	SŠ bez mat.	SŠ s mat. a vyšší odborné	VŠ	Podíl ZŠ a bez (%)	Podíl SŠ bez mat. (%)	mat. a vyššího odborného (%)	Podíl VŠ (%)	Index vzdělanosti
Okres Bruntál	86 118	24 650	34 294	21 445	4670	28,6	39,8	24,9	5,4	2,05
Okres Jeseník	34 917	10 252	14 334	8 339	2016	29,4	41,1	23,9	5,8	2,06
Poviat Brzeski	78 306	27 418	19 042	24 743	6284	35,0	24,3	31,6	8,0	2,11
Poviat Nyski	125 646	43 098	31 991	37 278	8965	34,3	25,5	29,7	7,1	2,03
Poviat Prudnicki	52 715	19 636	14 192	14 625	3253	37,2	26,9	27,7	6,2	1,99
Poviat Kędzierzyńsko-K.	90 060	27 617	23 822	24 023	6627	30,7	26,5	26,7	7,4	1,93
Poviat Krapkowicki	59 887	19 952	17 691	12 668	3132	33,3	29,5	21,2	5,2	1,77
Poviat Opolski	117 365	38 288	38 211	25 047	6630	32,6	32,6	21,3	5,6	1,84
Poviat m. Opole	114 885	22 155	16 094	45 885	22087	19,3	14,0	39,9	19,2	2,44
Zájmové území celkem	759 899	233 066	209 671	214 053	63 664	30,7	27,6	28,2	8,4	2,04
Moravskoslezská kraj	1 051 687	271 020	407 247	277 767	81506	25,8	38,7	26,4	7,8	2,13
Olomoucký kraj	533 985	129 029	208 586	147 729	43368	24,2	39,1	27,7	8,1	2,18
Opolské vojvodství	911 344	298 848	237 574	252 702	72990	32,8	26,1	27,7	8,0	2,00
Česká republika	8 575 198	2 013 041	3 255 400	2 431 171	762459	23,5	38,0	28,4	8,9	2,20
Polsko	32 430 904	10 831 916	7 539 786	10 208 390	3203566	33,4	23,2	31,5	9,9	2,14

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2001, GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population)

Tab. 10: Vzdelanostní struktura v okresech a poviatech zájmového území a ve vyšších administrativních celcích v roce 2011

Území	Ob. 15+ (13+)	ZŠ a bez	SŠ bez mat.	SŠ s mat. a vyšší odborné	VŠ	Podíl ZŠ a bez (%)	Podíl SŠ bez mat. (%)	mat. a vyššího odborného (%)	Podíl VŠ (%)	Index vzdělanosti
Okres Bruntál	78 970	17 537	29 696	21 622	6 036	22,2	37,6	27,4	7,6	2,10
Okres Jeseník	33 142	7 275	12 741	8 593	2 625	22,0	38,4	25,9	7,9	2,08
Poviat Brzeski	80 475	16 327	21 159	27 908	11 011	20,3	26,3	34,7	13,7	2,32
Poviat Nyski	125 966	25 306	37 616	38 590	14 672	20,1	29,9	30,6	11,6	2,18
Poviat Prudnicki	50 962	11 148	15 712	14 096	5 711	21,9	30,8	27,7	11,2	2,11
Poviat Kędzierzyńsko-K.	87 775	16 619	26 112	24 533	11 139	18,9	29,7	27,9	12,7	2,13
Poviat Krapkowicki	58 471	12 472	18 270	13 554	5 962	21,3	31,2	23,2	10,2	1,94
Poviat Opolski	118 055	22 018	36 451	26 993	14 224	18,7	30,9	22,9	12,0	1,97
Poviat m. Opole	109 728	11 123	18 489	39 192	31 268	10,1	16,8	35,7	28,5	2,65
Zájmové území celkem	743 544	139 825	216 246	215 081	102 648	18,8	29,1	28,9	13,8	2,19
Moravskoslezská kraj	1 032 341	201 832	362 120	303 804	116 072	19,6	35,1	29,4	11,2	2,23
Olomoucký kraj	538 029	99 213	190 683	164 990	61 480	18,4	35,4	30,7	11,4	2,27
Opolské vojvodství	899 033	172 249	256 313	256 416	122 193	19,2	28,5	28,5	13,6	2,16
Česká republika	8 947 632	1 613 986	2 952 112	2 790 112	1 114 731	18,0	33,0	31,2	12,5	2,27
Polsko	33 505 264	6 590 708	8 911 749	10 573 143	5 693 731	19,7	26,6	31,6	17,0	2,36

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)

Tab. 11: Ekonomická aktivita a míra nezaměstnanosti v okresech a poviatech zájmového území a ve vyšších administrativních celcích v roce 2001(2002)

Území	Počet ob.	Ekonomicky aktivní	Z toho zaměstnaní	Nezaměstnaní	Ekonomická aktivita (%)	Míra nezaměstnanosti
Okres Bruntál	105 139	53 298	45 006	8 292	50,69	15,56
Okres Jeseník	42 413	21 765	18 640	3 125	51,32	14,36
Poviat Brzeski	75435	41292	30112	11180	54,74	27,08
Poviat Nyski	121165	62853	43797	19056	51,87	30,32
Poviat Prudnicki	50691	25094	20331	4763	49,50	18,98
Poviat Kędzierzyńsko-K.	86768	40301	33132	7169	46,45	17,79
Poviat Krapkowicki	57638	26624	22164	4460	46,19	16,75
Poviat Opolski	113049	48877	39366	9511	43,24	19,46
Poviat m. Opole	111542	57391	47833	9558	51,45	16,65
Zájmové území celkem	763 840	377 495	300 381	77 114	49,42	20,43
Moravskoslezská kraj	1 269 467	630 679	532 930	97 749	49,68	15,50
Olomoucký kraj	639 369	324 278	285 985	38 293	50,72	11,81
Opolské vojvodství	878 172	429 701	337 055	92 646	48,93	21,56
Česká republika	10 230 060	5 253 400	4 766 462	486 937	51,35	9,27
Polsko	31 288 428	16 776 498	13 218 344	3 558 154	53,62	21,21

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2001, GUS. Local Data Bank: Census 2002 - Population)

Tab. 12: Ekonomická aktivita a míra nezaměstnanosti v okresech a poviatech zájmového území a ve vyšších administrativních celcích v roce 2011

Území	Počet ob.	Ekonomicky aktivní	Z toho zaměstnaní	Nezaměstnaní	Ekonomická aktivita (%)	Míra nezaměstnanosti
Okres Bruntál	92 693	43 556	36 119	7 437	46,99	17,07
Okres Jeseník	38 779	18 098	14 777	3 321	46,67	18,35
Poviat Brzeski	78 353	40 039	34 842	5 197	51,10	12,98
Poviat Nyski	122 880	58 481	47 637	10 844	47,59	18,54
Poviat Prudnicki	49 716	23 520	20 252	3 268	47,31	13,89
Poviat Kędzierzyńsko-K.	85 771	39 078	34 046	5 032	45,56	12,88
Poviat Krapkowicki	57 107	25 327	22 672	2 655	44,35	10,48
Poviat Opolski	115 361	53 212	48 544	4 668	46,13	8,77
Poviat m. Opole	107 727	55 807	50 900	4 907	51,80	8,79
Zájmové území celkem	748 387	357 118	309 789	47 329	47,72	13,25
Moravskoslezská kraj	1 205 834	575 689	504 301	71 388	47,74	12,40
Olomoucký kraj	628 427	303 992	268 013	35 979	48,37	11,84
Opolské vojvodství	878 006	420 751	370 020	50 731	47,92	12,06
Česká republika	10 436 560	5 080 573	4 580 714	499 859	48,68	9,84
Polsko	32 679 614	17 100 695	15 050 641	2 050 054	52,33	11,99

(Zdroj: ČSÚ. SLDB 2011: Definitivní výsledky, GUS. Local Data Bank: Census 2011- Population)